

Fetykó Judit

Sárfanyereg

regény

Fetykó Judit

Hársfanyereg

Halkan zsongtak a méhek, meleg tavaszi nap sütötte a kis bogarak lakásait. Fából ácsolt deszkákon sorakozott a sok-sok méhkas. Oszlopokon álló, vesszővel, náddal bevont védett hely volt a méhes, melynek tetejét nád borította, védte a kasokat az esőtől, széltől, a természet viszontagságaitól, a méz és a viasz illata hatotta át a szélcsendes kis ereszt.

A tavaszi virágokról elkezdődött a gyűjtés, a méhek szorgalmasan jártak oda-vissza kifürkészhetetlen útjaikon. Ha virágzó mezőre találtak, táncra perdültek a kasban, úgy adták hírül a méhcsalád tagjainak az új, nektárban gazdag rét hírét. S azok azonnal elindultak, tökéletes biztonsággal érkeztek a virágokhoz a rezgő szárnyak, emelkedő lábak és ritmikusan mozgó csápok által vezetett csalhatatlan belső térkép nyomán, s minden elérhető nektárt, virágport hazavittek.

Egy cserépszilkében parázs izzott, a földemesek a méhek áttelepítéséhez készülődtek az egyik férfi száraz, majd nedves fűvet és egy kevés szárított gombát dobott rá. Vigyázattal adják a méhészek a gombát a fűsthez, ha túl sok kerül belőle a bogárkákra, örökre elalusznak tőle. Felszállt a füst, kékes fehér színben, alul pattogva, sziszegve követelték a parázsdarabok a levegőt, s apró lángnyelveket küldtek a felettük lévő szárazabb anyagba. A teli kasokhoz odakészítették az új kast, az újat fejfel fordították, a másikat ferdén rá az aljával, úgy, hogy látni lehessen a bogarak átvonulását. Nemtetszésüket kinyilvánítva, a méhek haragosan züm-mögni kezdtek, s ahogy a füst betöltötte a kast, alább hagyott a haragosan, támadólag kezdődő döngés, enyhe, tehetetlen kábulat lett úrrá a kas lakóin, s megdöntött régi kasból átfolyt, át-hömbörödött a méhcsalád az újba. A méhészek figyelmesen nézték az áramló sokaságot. Nagyon figyeltek, míg meglátták a méhanyát, a királynőt, akitől az egész méhcsalád élete függött. Hamarosan megjelent, apró szárnyaival, hatalmas, vörös potrohával, mely teltségével jelezte az eljövendő ideit, bő szaporulatot. Amikor az is átért az új kasba, még több füstöt hajtottak a teli lépekre, a kis bogarak enyhe kábulata még fokozódott, szelíden, engedelmesen maradtak egyhelyben.

Ezt a kast az állvány másik végére tették. Az új kast hamar meg fogják szokni kis lakói, annak belsejét borral öntözték meg a földemesek, egy darab mézzel teli lépet is tettek bele, hogy a birodalmukból kizavart bogarakat elbolondítsák. Mire a gombafüsttől magához tér a család, s letisztogatják magukról és egymásról a szétfolyt mézet és bort, óvatosan, a kas kijáratában gyülekezve kikémlenek a világra, a napfény más, idegen szögét vizsgálgatva tudomásul veszik, hogy mindannyian együtt vannak. Az együvé tartozás, a társak jelenléte fontosabb, mint az előző, mézes otthon. Rögtön győz bennük az építés, gyűjtés parancsa, elkezdik a belépesítést, a beléjük írt örök parancs hajtja őket, s mivel kevés nekik a bekészített lépben lévő méz, a szükség is segít az igyekezet fokozásában. Körülveszik a királynőt, etetik, védik, s dolgozók hamarosan ismét elindulnak szorgos útjaikra.

A méhészek felszítják a szilkében a tüzet, száll a fűszeres illatú, hol szürke, hol zöldes, sárgás füst, egyik kas után következik a másik, a méhektől kiűritett, mézzel teltek a kunyhóban, minden kereső, dühödten követelő méhecskétől elzárva állnak, míg a földemesek elvégzik kinti munkájukat, és sor kerül a méz kinyerésére. Ezt a műveletet még sokszor megismételték, magasan járt a nap, mire végeztek.

Nem messze a méhestől egy kis kunyhó állt, annak vesszőből, nádból, sárból voltak a falai, de még az ajtaja is. Odavitték a teli lépeket, kinyomták belőlük a mézet, cserépedénybe csurgatták. A viasz tisztítása volt még hátra. Lábasokban a tűzön víz melegedett, ebbe tették a sonkolyt, a forró vízben a viasz feljött a víz tetejére, a szennyeződés az aljára ülepedett. Mikor lehült, a viaszt levették a vízről, a másik lábosban lévő forró vízben újra felolvasztották, hogy még tisztább legyen. Ezt addig ismételték, míg teljesen tiszta viaszt kaptak, amiért a keres-

kedők olyan jó árat fizettek, mint a posztóért vagy az ezüstért, a cserekereskedelemben vetekedett velük a tiszta viasz ára.

- Hamarosan alkonyodik - mondta az idősebbik férfi, akit Kadának neveztek. - Igyekezzünk befejezni!

- Vigyünk a friss mézből a fiúnak? - kérdezte Alád, az öccse.

A másik bólintott rá.

Behordták a mézet, a viaszt a faházba, ahol a családjuk is lakott. Az asszony a kicsi gyerekeket dajkálta, volt köztük még szopós is. A nagyobbak többször kiszaladtak a férfiakhoz egy kis lépes mézért. Őket már nem érdekelte az édesség, várták a vacsorát, ami akkor volt esedékes, mikor az apjuk bejön az egéssz napi munkából. Lábosban főtt a köleskása a tűz felett.

Ettek, majd elindultak a beteg fiúhoz. Lassan haladtak, s nem azért, mert fáradtak voltak, csak maguk sem tudták, mit mondjanak neki. Néhány hete itt nyargalt a lován, szőrén ülte meg, nyereg nélkül. Mindent tudott a munkájukról, néha beállt közéjük dolgozni. Jól bánt a karddal. Együtt énekeltek a régi dalokat. Igen szerették. Bármit megtettek volna érte, csak segítsenek rajta.

Keve felébredt. Átizzadta a ruháit. Anyja és az egyik szolga lemosta, tiszta gyolcsingbe öltöztette. Feküdt az ágyán. Napok óta lázas volt. Valamelyik hajnali lovaglásban érte a rossz betegség. Azóta köhög, újra és újra jön a láz. Ereje elhagyta. Mikor fel akart kelni, izmos teste nem engedelmeskedett az akaratának. Keveset evett, mindig szomjazott.

- Egy kis friss mézet hoztunk neked. Gyógyulásodra - mondta a fiúnak az öregebbik méhész.

- Vártalak. Most kicsit jobban vagyok - mosolyodott el Keve.

Megpróbált felülni, de visszahanyatlott az ágyra, Alád mögé ült, testével támasztotta fel, a szolgáló gyógyfüves főzetet hozott, abba kevert egy kicsit a mézből. Keve lassan kortyolta az édes italt.

- Vártunk titeket - jött be Jolán, a fiú anyja. - Talán a friss méz jó lesz neki.

Köhögési roham vett erőt Kevén. Letette a csuprot. Nehezen lélegzett, kipirult, s ismét izzadni kezdett, ahogy szűnt a pír, arcát elöntötte a sápadtság, szeméből eltűnt a csillogás. Fáradtan, elgyötörten hanyatlott vissza.

- Azt gondoltam, elmehetne valamelyiktek a fekete erdőbe. Hozzá... Nektek rokonotok... - nem merte befejezni a mondatot. A fia szomorú tekintete megállította, megrebbent a szívében valami, valami, ami azt súgta, nem szabad a beteg gyermek előtt a táltosról még csak említést se tenni, hiszen még azt gondolhatja, már elindult érte a sötétség birodalmának követe, mely nem alkuszik, nem ismert kegyelmet, viszi, akit kiszemelt; s még azt is: tiltja a törvény a régiek szerinti gyógyítást, meg is torolja, ha világosságra kerül a tett; jaj, mit szól az ura, ha megjön és megtudja, mert eltitkolni soká nem lehet, s férfi igyekszik letörni magában és saját lelkében a régi hitet, hogy a felvett újat tisztán élhesse. S mi lesz, ha a táltos nem vállalja el a fiút, akkor aztán az azt jelenti, hogy tán meg se gyógyul. Szívében a féltés és a félelem viaskodott. Látta a földemesek tekintetén, hogy tudják, mire kéri őket, s nem kell többet magyaráznia.

- Ha más nem segít, elmegyünk - ígérték a férfiak, látván a nő arcának változásán, hogy itt nagyobb a baj, mint ahogy ők tudják, s az asszony, és egyben az anya a félszavakon túl nem mer többet említeni.

Ez annyit jelentett, hogy el kéne menni a táltoshoz. Az talán tud segíteni a fiún. Nem tudták, merjék-e. Mióta felvették az új hitet, a pap azt mondja, hagyjanak fel a régi dolgokkal. Jézus követőinek nincs szükségük ilyen mesterkedésre. Uruk, Keve apja szigorúan betartatja birtokain a törvényt, s ő, mint a király jobbágya, nem engedi, hogy az alatta álló jobbágyok másként tegyenek. A lelkekbe nem láthat be, de hogy ki mit csinál a birtokán, abban keményen parancsol, vassal tartja be a törvényt, mikor másként nem bír jobbágyaival. Lehet, nem jól követik ezt az új hitet, mert a betegség nem múlik, hiába a kérés. De mégis! A fiú nagyon beteg, tán mégis kell a régi hit emberétől a segítség. Meg kell próbálni, hátha szóba áll velük a táltos, s elfogadja a gyógyítást.

Nem szereti az, ha keresik. Akinek segíteni akar, ahhoz maga megy el. De házba nem megy, még soha senki nem mondhatta el, hogy belépett a jurtjába, házába gyógyítási szándékkal; a beteget szokás hozzá vinni, vagy elébe. Csak a szegény emberekhez megy szívesen, ingyen gyógyítja, semmi nem kér érte.

A törvény változott, a papok azt mondják, nem szabad a babonák szerint gyógyítani. De azért gyógyított. Nem mindenki tudta, hol a szállása, csak akit illetett az a tudás, ám akinek nagy szüksége volt rá, az mindig megtalálta azoknak az embereknek a segítségével - és ezeken az embereken csak férfiak érthetők - akik tudták, hol kell keresni, és ő segített is mindenkinek legjobb tudása szerint.

A férfiak gondolkodtak a dolgon. Úgy döntöttek, a fiatalabb elmegy a rokonához, aki a táltosnak is közeli vére, az biztosan tudja, hol találják meg.

Alád fél napig ült a küszöb előtt lehajtott fejjel, a köszönésen kívül mást nem beszéltek. Hallgatás volt a jel, az beszélt a szavak helyett, a rokon tudta hát, mért jött ilyen kora hajnalban, mi a szótlanság jelentése. Hanggal nem rontotta meg a csendet, belül egyre arra figyelt, hogy a rokon érezze meg gondolatainak sorát, bírja elhatározni, mikor indulhatnak.

- Estére - mondta délután Aládnak, s közben úti tarisznyát vett elő, abba ételt rakott.

Alkonyatkor indultak. Egész éjszaka lovagoltak. Hajnalra a méhész úgy érezte, járt valamikor ezen a helyen. Ismerős volt az erdő. Aztán újabb erdő következett. Ezt hívták fekete erdőnek. Szinte áthatolhatatlan sűrű volt, a természet ősi nyugalomát ember itt nem háborgatta. Sehol egy letört, letaposott fűszál, érintetlen nyugalom mindenütt, merre ellátni a hold sápadt fényében.

A vezető vizsgálta a növényeket, a fákat, majd megtalálta az irányt. Elindultak a sziklás, bokrokkal benőtt kaptatón fölfelé. Sokáig mentek. Lassan pirkadt. Meg-meggörgött a kő a lovak lába alatt, egyre magasabban jártak. Lovon nem mehettek tovább, leszálltak, kötőféken fogva vezették az állatokat. Felértek egy magaslatra, ahol a hajnali ködpárától nem lehetett látni tisztásra értek-e, vagy csak keskeny, lapos helyre; megálltak.

Elhalványultak az égi fények, a fakó, színtelen, hajnal előtti órában kékes-fehéren csillogott a fűvön a lecsapódott pára. Várták a napfelkeltét. A keleti égen lassan, vörösen kelt a nap, sugarai beragyogták a tájat, harmat-gyöngyfüzerek színes csillámai szórták a fényt, egyre változtatva árnyalatukat, ahogy a hajnal elmaradt az éjszakát követve, s a nap vörös korongja átért vakító pompájába és bevilágította a földet.

Egy egészen kicsi jurtot pillantottak meg. Az ajtajára medvebőr volt akasztva, ott benn valaki tüzet gyújtott, a füstnyíláson kékesfehéren, fanyar illatot árasztva szállt ki a füst.

Fiatal lány lépett ki a jurtból, kezében cseréplábasal. Fehér vászonruháján semmi dísz, alatta nadrág, begyűrve a csizmába, a derekát bőrvön fogta át. Két hatalmas sötét fonatban borult haja a vállára, szikrázott rajta a napfény. Meglátta őket. Megállt. Fekete szemében izgatottság volt.

A férfi intett a méhésznek, hogy maradjon, az megállt egyhelyben, nehogy a lány tolakodásnak vélje a jelenlétét. A rokon, aki időnként megkereste őket az erdei magányban, odament hozzá. Köszöntötték egymást.

- Nem fog örülni, hogy idejöttetek - mondta a lány, s egy lépésnyit hátrált, tekintete fellobbant, majd azonnal kemény, és elzárkózó lett, félig elfordult a férfitől, csak a szeme követte. Idegenül, hidegen csillogott ez a tekintet; néha odanézett a másik jövevényre, s akkor összehúzta a szemöldökét egy pillanatra. Lelkében felgyúlt a félelemmel vegyes aggodás, amit azonnal megszorított, nem hagyta kiülni az arcára, megjelenni a szemében. - Még bajt hozol velem!

- Keve beteg. Segítséget jöttünk kérni. A földemes rokonunk, nem kell tartani tőle.

- Tud segíteni. De nem szabad. Vagy azt hiszed jó nekünk itt élni a világ végén? Nem mehetünk vissza. Az új hit miatt. Ha úgy lehetne!... De nem lehet. Tudod, hogy karóba húzzák azt, aki... Bátor birtokán főleg nem szeretik a táltost.

- Majd apád megmondja, mit tehet - mondta keményen a férfi, akinek nem tetszett, hogy a leány bele meri ártani magát a férfiak, főleg a táltos dolgába, még ha az az apja is. Azt tudta, hogy a lánynak igaza van, s okkal fél. De csak lány! S a lány neve: hallgatás, meghúzódás. Kicsit tartott tőle, mivel tudta, hogy az ismeri az apja minden tudományát, s volt már rá alkalom, mikor nagy szükségben azonnal kellett a segítség, a táltost sehol nem találták, s akkor lány hívta a gyógyító szellemet, s észvesztő forgásban, kitárt karral vonzotta be a jót, ami segített neki.

- Menjetek, üljete le! - intett fejével a jurt mögé, s kívánta, bár ne jönne ma az apja, s akkor ezek megeléglően a várakozást, elmennének; közben lelke rebegésében érezte a táltos közeledő lépteit, szíve minden dobbanásában egy lépés, az erdő neszeinek mindmegannyi üzenő rezzenése, egyre közeledő ágroppanás, a fű hajlásának suhanása, mind-mind ezernyi külső és belső rezdülés; ami hozta, közelítette azt, akit annyira távolítani akart volna innen.

A méhész és kísérője a jurt mögötti, fából összetákoltszettel telepedtek, ami körül fatuskók voltak. A rokon még az előző gondolatnál maradt, s látta maga előtt a táltost, mikor engesztelte a feljebbvalókat, mert avatatlan, s főleg lány avatkozott a dolgukba, s megköszönte a segítségüket, amit megadtak, pedig csak a lány adta elő a kérést.

Minden nedves volt a harmattól, az erdő számtalan növényének, azok lehullt, elporladt leveleinek, s friss tavaszi hajtásoknak az illata egyszerre töltötte meg a levegőt, mint könnyű tavaszi zápor után. Emberi fülnek meghallhatatlan sóhajtással nyújtózott az ébredő erdő, a fűszálakon a vízcseppek még mindig ékszerként csillogtak. Egyre magasabban járt a nap, a meleg és a fénnel feltámadó enyhe szél lassan kezdte felinni a hajnal könnyeit. A madarak vidáman énekeltek, tojásrakás előtti hangos felbuzdulásuktól zengett az erdő. Lila harangvirágok nyíltak a jurt mellett. Egy korán kelő méhecske bebújt a virág torkába, kiséperte onnan a nektárt. Lábai ragadt a drága sárga por, Alád a saját kasaikra gondolt, amint a virág torkában szorgoskodó méhet nézte, s magában elképzelve, hogy az övéi már építik az új lépeket; zsong, zümmög a méhes.

Árnyék ért a lábuk elé. Észre sem vették, mikor jött meg, akit kerestek.

Köpcös ember volt. Bajusza hosszan lógott, a melléig ért. Haja erősen őszült, szemöldöke nagyon erős, egy-két fehér szállal kevert, de még fekete, összenőtt, ami fokozta sötét tekintetének erejét.

Nem akárki lehetett táltos, a tudás apáról fiúra száll, jutott eszébe a két férfinak, magukban érezték; a férfi személye tiszteletet parancsol, bár egyszerű vászonruhában volt, mint a lány. Börmellényt viselt, övén kések tokban és anélkül, nadrágja a csizmájába gyűrve, a csizma vizes a harmattól, a nadrág alja is. Messziről érkezhettek viselője.

- Kerestetek.

Mindketten felálltak. Ez illett, de ennek az embernek a jelenlétében csak állni lehetett, és nemcsak azért, mert tudták, hogy ő táltos. Akkor is felálltak volna, ha az erdőben heverészenek, vagy otthon a saját udvarukban és ez a férfi a semmiből odalép hozzájuk.

- A segítségedet jöttünk kérni - kezdte a sógora. - Ez az anyám felőli rokonom jött hozzám, hogy keressünk meg téged, őt küldték a kéréssel. Egy elkeseredett anya kérésével. Bátor fia Keve beteg.

- Tudom. Jártam a közelben. Szándékom lett volna segíteni, s mivel nem hívtak, hát nem mentem. Az ő hitük más, erősen megtartják. Hívatlanul nem kell mennem.

- Segíts hát, ha tudsz! Jolán izeni, a fiú anyja, hív, és kéri a segítséged.

A táltos hallgatott. Vívódott magában, mit tegyen. Tudta a törvényt. Azért élt itt a világtól távol, mert nem tartotta be, még látszólag sem. Nem volt megkeresztelve. Az apja is táltos volt, az nem engedte, elrejtette még Géza idejében.

Mert az apja táltos volt, ő is az lett, a tudás mellett megvoltak benne a jelek és jegyek, amik alkalmassá tették rá. Akinek lehetett segített, ráolvasással, főzettel, ősi dalokkal, tánccal. Beleképzelte magát a betegbe, kivitte belőle a betegséget. Gyakran gyógyított.

De az új törvény!

Mióta a törzseket a vér összeköti, a király törvénye számít. De e törvények közül, amik a mostani király törvényei, nem tart meg mindent. Ősi hitét, annak parancsait ő meg nem tagadja. Minden felmenője, az összes őregapja táltos volt. Ez az ő törvénye. Nincs fia, akire rá hagyja a tudását. A lány a világtól elzárva él itt az apjával. Jobb neki, ha nem megy emberek közé. Rajta megvolnának a jelek, tud mindent, ami kell, de leány, nem léphet az apja nyomdokaiba.

- Mondjátok el, mi baja! - szólalt meg hosszú hallgatás után, mert értette és megérezte Jolán gondolatainak kiáltását a segítségért, hallotta az asszony lelkének sikoltó jaját, rokona szemébe nézve annak szeme bogarában az asszony elgyötört arcát, lelkében egyre felzokogott, kérve kért a nő hangja; s ez akkor is kérés volt, ha az asszonyt és főként annak urát más vallás, más törvény kötötte. Patony agyában rezegtek a sivító hangok, amik Jolán lelkében jajongtak. Kétségbeesett, lassan minden hitben, minden istenben csalódott, azoktól rettegő asszony kérése volt ez, ami sikoltva, esdve, minden esküjét megtagadva, s azonnal újra fogadkozva, szállt a fia érdekében, a fiú életéért, s mindegy volt melyik fensőbbséghez ér, csak ragadja vissza a beteget a halál pitvarából.

- Lázás. Nem tud enni. Mindig visszatér rá a meleg. Alig van ereje ülni. Köhög. A mellét fájtatja. Egészen összeesett - sorolta a látogató.

Patony gondolkodott, aztán bement a jurta. Bőrzacskókba füveket csomagolt. Egybe valami port tett. Közben eldöntötte, amiről rég gondolkodott.

- Ezekből főztek neki italt, sok mézet tegyetek bele, meg bort. A lány veletek megy. Ő ismeri a füveket, gondoskodjatok róla, hogy legyen alkalma a kérését előadni a felettünk állónak - aztán ráparancsolt a rokonára. - Vigyázz rá!- a rokon bólintott. - Régen nem volt emberek között.

Intett a lánynak, az bement vele a sátorba. Hamarosan kis batyuval jött ki, a holmijai voltak benne.

- Vigyázz rá! - mondta ismét a táltos. - Ha nálad nem maradhat, legyen Aládnál. A feleséged tanítsa meg, amire kell! Szokjon bele a mostani világba. Ha eljön az ideje, és elviszem tőletek, meghálálom a fáradságotokat.

Megölelte a lányát. Valamit mondott neki, az és arrébb ment, látszott, hogy indulásra kész.

- Itt ne keressetek. Még ma elmegyek - mondta a táltos. - Ha kell, a zúgónál megtalálász, de csak bizonyos időkben. Soká ne gyere!

Elindultak. A lány bírta az utat, ahol kellett, vezette a lovát, követte a férfiakat, arca, tekintete érzést nem árult el. Igyekeztek még az éjszaka beállta előtt kijutni a fekete erdőből.

Alád látta, hogy nem azon az úton mennek, ahol idejöttek, a táj mindenütt ember nem járta, háborítatlan rengeteg erdő volt. A táltos sógora járhatott erre, mert ismerte a vidéket, a növények, sziklák segítették az útját, megállás nélkül, gyors ütemben haladtak.

Hajnalodott mire hazaértek. Alád rögtön a fiúhoz ment.

Jolán mécs mellett virrasztott, vizes vásznat borított a fia forró testére. Keve felsóhajtott a hideg takaró érintésétől. Felnézett, de nem látta az anyját. Mindenféle színes meseképeket hozott elé agyának forrósága. Lázálmaiban ott állt mellette a csodaszarvas, amiről anyja mesélt neki gyerekkorában. A hős fiak szarvast üztek, testük hajlott, feszült, amint ültek a nyeregben, izmaikon fénylett a bőr, szállt, surrogott a nyílveessző. Egészen közel volt az arcához a szarvas agancsa, szeme, forró levegőt fújó lüktető orra, érezte az állat hajszott testének kigőzölését, leheletének szagát. Barátaival kockajátékot játszott, de a kockák aránytalanul nagyok, súlyosak, megfoghatatlanok lettek, elgurultak, aztán hegyekké emelkedtek, s a magas sziklás hegyoldal rázuhant, mellkasára esett a legnagyobb szikla, alig hagyta levegőhöz jutni, s mikor a hideg, vizes vászon ráterült testére, a sziklából ismét kocka lett, ami gurult végig a végtelenbe. Aztán Fehérlófia állt mellette, egy kelyhet nyújtott felé.

- Idd ki! Meggyógyulsz! - mondta Fehérlófia, a mesebeli arc összekeveredett a történetbeli ifjú és egy ló arcával, néha a saját arcával; oda-vissza lebegve, forogva, szédítő magasságból nézve Kevét, fölemelve magához, majd leejtve a semmi alagútjába, ahol vonzotta, repítette a hol hideg, hol forró örvény; majd mindez semmivé lett; ismét repült, vissza a magasba.

Nyúlt az ital után, s a kehely semmivé foszlott. Harangszót hallott, oly közletről, hogy körülnézett, hol a harang. Látta a barátot, aki a kolostorból szokott jönni, ahogy keresztet vet. Annak alakja is beleúszott valami lefele húzó fekete semmibe. Néha felvillant előtte a megfeszített Krisztus képe, majd a templomé, a baráté.

Nehezen lélegzett, a szíve vadul vert, csak nőtt a láza. Néhány hete még napbarnított volt a homloka, most egyre fehérebb lett. Maga sem hitte gyógyulást. Anyját hívta, hogy tán valami tenni kell, talán mégis, de nem hallotta annak hangját. Félrebeszél a láztól, hívta, húzta a semmi, s lázas álmok képeit sorolta. Nyugtalan lett, dobálta magát, fel akart kelni, de nem volt ereje hozzá.

Az anya kifele figyelt. A kutyák ugattak. Valaki jött. Halk hangokat hallott, kiment a házból, átlépte a küszöbön a kardot, meglátta Aládot és a lányt.

A szolgák itatni vitték az érkezők lovait.

Csendesen jött a lány az idegen asszony elé. Hírből ismerték egymást, de még sosem találkoztak.

- Csakhogy itt vagy! Segített? - kérdezte, közben nézte a lányt. - Ki ez? - intett felé, s még a válasz előtt megsejtette, hogy ki az érkező.

- Réka, Patony lánya.

- Mit keres itt?

- Ő tudja, mit kell csinálni a füvekkel. Az apja küldte, s hely kell majd neki, hogy... - mindketten értették; hely kell, hogy Réka meghívja a jót, ami kiviszi a fiúból a betegséget. - Aztán nálunk marad.

- Gyere! - hívta az asszony a lányt. Nem örült neki, de ha a táltos küldte, az más.

Átlépték a küszöbön a kardot. Az asszony körülvezette a lányt a tűzön. Réka lábast tett a tűzre, vizet forralt. Kibontotta a bőrzacskokat, válogatta a füveket. Mindegyikből egy keveset szórt a forrásban lévő vízbe. Mellé guggolt, rázogatta. Levette az edényt a tűzről, letakarta egy kendővel, várt egy ideig. Magában halkán sorolt valamit, látszott a száján, hogy suttogva beszél. Lassan körkörösén forgatta két tenyerével alig érintve a lábast, aztán maga is forgott, mormolta a segítséget hívó szavakat. Megállt. Egy ruhán át másik, tiszta edénybe szűrte a főzetet.

- Hozzatok bort és mézet - mondta.

Kivett egy csipet fehér port az egyik bőrzacskóból, a cserépszilkébe tette, mézet öntött hozzá, majd felöntötte a főzettel, összekeverte.

- Ezt igya! - adta át Jolánnak a szilkét.

- Gyere, segíts! - mondta az asszony a lánynak, mert remélte, az biztosan hord magával valamit az apja tudásából, s az erők vele jönnek a fia mellé.

Hangosan beszélt a fiú, arca kipirult a forróságtól, a vászon megszáradt a testén. Alád segített felültetni a beteget, a nők lassan itatták, a lány tartotta a poharat, figyelt rá, hogy a beteg az utolsó cseppig megigya az első főzetet, mert ebben volt a fehér, különleges penészből nyert por, ami segíteni szokott a nagy lázakban. Jolán a fia fejét fogta, s úgy beszélt hozzá, úgy nyugtatgatta, homlokát, arcát simítva, mintha az még kicsi gyermek lenne.

Réka zavarban volt. Hosszú évek óta nem volt emberek közt. Az is más, ha az apjához jött valaki az erdőbe. Elszokott az emberek közelségétől. Ápolt máskor is megbetegedett idegent, de ez más. Itt házban volt, egyedül, az apja nélkül, s betegen kívül állandóan jelen volt a család. Nem zavarta őt semmikor a férfiak társasága, ha a maguk erdei jurtjánál kellett segíteni körülöttük.

Meg aztán a szokások nagyon erősek voltak a családokban. A nők nem ettek együtt a férfiakkal, csak a családfő felesége ült, nagyritkán ritkán a férje bal oldalán, a többi nő állt vagy hátrébb húzódott meg; a lányok, mikor merítettek a közös tálból, elfordultak, eltakarták az arcukat, úgy ettek. De általában az volt a szokás, ami lényegében törvénynek számított, hogy a nők nem vehettek részt a közös étkezésen.

Réka még emlékezett ezekre a szokásokra. Az apja sok mindenhez ragaszkodott, de ha leültek enni, mindig maga mellé ültette a lányt. Itt sem volt szándékában betartani a régi női szokásoknak evésre vonatkozó részét. Gyerekkorukban, míg az anyja élt, addig ő a többi gyerek

közt játszott. A testvérei meghaltak. Az apja tanította az írásra, pálcákba faragták a jeleket, a fiai meghaltak, a lányának akarta továbbadni ezt a tudását, s később aztán Réka a többi tudásnak is ismerője lett, s aztán annak a keserves tudásnak, hogy belőle nem lehet táltos. Kinevették a lányok, írással csak a fiúknak kell gondolni, azok közül se mindnek, a lányok bubával játszanak, dolgoznak, segítenek a főzésben, a négy éves már ringatja a talpas bölcsőben a testvérét. Mikor az anyja meghalt, a temetés után az apja elvitte magával a rengetegbe, mert egyre erősebben jöttek a király emberei, s megkövetelték, hogy Vajk törvényét betartsák.

A pap eltemette az asszonyt, de a férfi is eltemette őt a magyarok ősi szokása szerint. Megmosatta egy asszonnal, vigyázott, hogy erre a kiöntött vízre senki rá ne lépjen. Felvágta a ruhája kötéseit, hogy feloldozza minden földi kötéstől. Becsavarta egy fehér vászonba. Meghintette kancatejjel, rátette kevés ékszerét, mellé rakta az orsót. Ez persze mind a temetés után, éjszaka történt, mert kiásta az asszonyát, hogy megadja neki az ősi szertartás egy részét, úgy helyezze el testét az örök nyugalomba. Egy fiatal, hibátlan lovat áldozott fel a lelkéért, hogy szeretettel engedjék át a felsőbb erőhöz az élők és holtak világának határán, s odaát szeretettel fogadják be az asszonyt a túlvilágba. A ló húsából minden atyafijuk evett, s ha személyesen nem, de lélekben kérték az asszonynak a nyugalmat. Csendben, hallgatva gondoltak a túlvilágra, a lóáldozatról szót sem ejtettek, mivel Vajk törvényei ezt megtiltották, s király szava, törvénye volt a legfőbb az élők között, még akkor is, ha lelkük legmélyén nem voltak képesek megérteni, hogy a vérségben őseink át velük egyggyé vált István mit miért tilt.

Az új, a keresztény vallás és hitvilág nehezen, sokára teljesedett ki a lelkekben, s mivel a vérség szava olyan erős volt, hogyha királyuk új vallást akart, - s előrelátóan, gyakran törvényeivel elszántan és keményen valósította meg István az akarát - hát hajlandóak voltak azt követni, mégis sokáig vissza-visszatértek a régihez, titokban vagy nyíltan, maguk sem sejtették, hogy az Isten egy és ugyanaz, bárhogy nevezik.

Réka a két hitvilág közt bukdácsolt. Anyja elfogadta az új hitet. Sok régi szokást megtartott, nem tudta elhagyni a rontásúzó szokásokat. Ha betegség volt a közelben, éles kést tett a küszöbre. A vasárnapi misén áhítattal figyelte a papot, a latin szövegből semmit nem értett, de a szertartás utáni magyarul szóló magyarázatok csodálatba ejtették. Nézte azt az embert, az Isten fiát a kereszten, akiről a pap azt mondja, hogy mindenkiért meghalt. Nem értette igazán, miért halt meg, és mi az, hogy mindenkiért. Azt sem értette, hogy miért nem harcolt az életéért, a hitéért, hogy egyáltalán harc nélkül hagyta eljönni a halált, vagyis hagyta megölni magát. Akkor őerte is történt mindez.

A pap azt tanította, nem kell a régi szokásokban hinni. Aki Jézust hiszi, azt Jézus segíti, nem hagyja el, vele van, segíti minden bajában.

Az ura haragudott ezekért. Nem járt templomba soha, aki kereste, annak segített. Ha bajt tudott, néha maga ment oda segíteni. Elfogadta, ha adtak valamit a gyógyításért, de volt szegény, akinek ő adott.

A fiú lassan, nehezen nyelt. Fogyott a főzet a pohárból. Vártak. Hosszú idő telt el. Keve láza lassan csökkenni kezdett. Megmagasították a fekhelyét, óvatosan ráfektették. Mély, nyugodt álomba merült. Órákig aludt. Gyakran itatták a főzetből. Réka vigyázta, hogy a fehér port biztosan lenyelje. A láz még visszajött, de már nem olyan erősen.

- Hogy van? - lépett be egy magas, erősvállú férfi.

- Végre megjöttél! - sietett az urához Jolán. - Talán megfordul a betegség.

- Ki ez? - kérdezte a férfi a lányt, s még felesége szavai előtt felsejlett benne a válasz, bár a szolganép nem mert beszélni róla, s a férfit meglepte az ittléte, ami mégis természetesnek, rendjén valónak tűnt.

- Réka, Patony lánya - az érkezőre emelte tekintetét a leány is, szembenézett a ház urával, s csak tekintetük találkozására után fordult el lassan a férfi felől, s áll a szoba távolabbi részébe.

- Hogy merted? - haragosan nézte a férfi a feleségét, aki most nem hajolt meg az ura akarata előtt, keményen nézett vissza annak szemébe.

- Lement a fiadról a láz. Használt a főzet - és elszántan nézett tovább a férfi szemébe, nem fordította el a tekintetét, látszott rajta, hogy ebben a dologban nem fog még akkor sem engedni, ha az ura megbünteti.

A férfi hallgatott, körülvették a harag fekete burái, elfojtott, ki nem mondott szavak sötét ereje. Bár haragudott, nagyon aggódott a fiúért. Nem hitte, hogy segít rajta valami, egész távolléte alatt inkább a temetésére, mint gyógyulására készült. Lehet, maga is így dönt, ha itthon van és látja annak gyötrelmes kínlódását a lázban. Bátor szívből hitte az új vallást. El-nézte a szokásokat, nem tiltotta az asszonynak sem. De táltoshoz menni? Épp az ő családjából valakinek? Hol fellángolt, hol csillapodott a dühe, s igyekezett elfogadni a helyzetet, s a fia javulása enyhítette lelke háborgását.

Hozott valami füveket a kolostorból. Elmondta a bajukat az egyik barátinak, az meghallgatta, majd így szólt:

- Gyere velem testvérünkhöz. Ő ismeri a füveket, talán jobban, mint a ti füveseitek.

A másik pap külföld fia volt. Küldetése volt itt az országban, a kolostorokban segítette a szerzetesek életének alakulását. Latinul beszéltek egymással, majd az egyik intett Bátornak, hogy kövesse, a kerengőn át a kolostor másik részébe jutottak.

Hatalmas tölgyfaajtó nyílt egy hosszú szobába, a szoba keskeny volt, két oldalán fából készült polcokon illatos, szárított füvek megszámlálhatatlan csokorba kötve, fajtájuk szerint csoportosítva. Ott terem ez a kolostor kertjében, szép, szögletes táblákba vannak ültetve a szagos füvek. Némelyik fűszeres, illatos, de van olyan is, ami kifejezetten bűdös. Ültetőik tudják, mi mire jó. Gyűjtik, szárítják a virágzó füveket, mindet a maga idejében.

A szerzetes vászonzacskóba rakott mindenféle száraz növényt, a legvégén kis tégelybe valami szürkésfehér port. Amikor visszamentek a másik paphoz, az elmagyarázta, hogyan kell főzetet készíteni.

- A levét öntsétek mézes borhoz, szárítsatok tojásbéjat, porrá törve tegyétek bele. Ezt igya. Vízet sokáig ne adjatok neki. Amikor már akar, egyen sok galamb- és nyúlhúst, túrót, juhsajtot. És sok gyümölcsöt, télre legyen aszalt az ő részére.

Most aztán kétféle gyógyítás is van.

- Hoztam füvet a papoktól. Azokból is főzzetek neki orvosságot - mondta beleegyezően Bátor.

- A lány most az asszonyok közt marad. Ha már nem kell, elmegy a rokonaihoz - válaszolta Jolán.

- Legyen hát, ha ez segít, nem bánom - bólintott rá a férfi. - Ne beszéljen a tudásáról, mert nem hiányzik, hogy megzavarja a többieket!

A hallgatással nem volt baj, Réka akkor is keveset szólt, ha kérdezték. Vigyázta a főzet elkészítését, gyakran gondolt az apjával, néha annyira odaképzelte magát hozzá, hogy látta a tájat, s megérezte, merre jár a táltos. Számolta a napokat, mikorra a fiú annyira meggyógyul, hogy neki nem kell itt lennie, mehet Aládékhoz.

Lassan, nyikorogva haladtak a szekerek. Kátyús az út, ahol lehetett kikerülték a mélyedéseket, a lovak óvatosan lépegettek, érezték a gyeplő változó feszüléséből; most vigyázva kell menni. A Gerecséről lefele tartó szekerek aljába szalmát raktak, arra fektették a vörösmárvány tömböket. Erős, terhelhető volt mindegyik szekér, ám a hatalmas kövek súlya alatt meg-megnyikorodtak az eresztékek, mikor a kerék gödörbe fordult. A kocsis még szorosabbra fogta a gyeplőt, ültéből felemelkedett, úgy mérte fel, mekkora a következő gödör, amit ki kell kerülni. Sok eső esett az elmúlt hetekben, a víz kátyúsra mosta az utat, a mélyedésekben megállt, a kerekek néhol egészen agyig süllyedtek a sárban.

- Leszállok! Vezetem a lovakat - mondta a fiatalabb kocsis a társának, mert biztonságosabbnak érezte, ha a földön van az lába, és úgy irányítja az állatokat.

Az egyik lovat kantárnál fogva vezette, kikerülve a hatalmas pocsolyákat, amiknek nem lehet tudni a mélységét. A többi szekeres követte a példáját. Így még lassabbak lettek az egyébként is araszolva haladó szekerek, de kikerülték a gödröket, a kerekek keserves nyikorgása csillapodott.

- Az erdön túl kövesebb az út - intett előre az öregebbik, aki a szekéren maradt.

Híres volt a Gerecse vörös márványa, innen vitték a király udvarába a megmunkálni való köveket, a messzi földről jövő kereskedők megkeresték ezt a helyet, mert a márvány jól hasadt, csodálatos színe volt, tehát megmunkálásra kiválóan alkalmas. Szerették a kőfaragók. Ebből a remek anyagból fog most dolgoztatni a király.

Néhány lovas követte a szekereket. Egyikük volt a kőfaragó, aki eljött kiválasztani a márványt, hogy aztán a neki megfelelő legszebb darabokon dolgozhasson Vajk udvarában. A lovasok lassan, poroszkálva követték a szekereket, nekik csak időtöltés volt eleddiglen az út, azért jöttek, ha valami baj lenne, kéznél legyen segítség. Megterhelt szekérnél sosem lehet tudni, mi történik az úton, s ezeknek a tömböknek időre céljukba kell érniük.

A kőfaragót elbűvölték a tavaszi táj színei, gyönyörködött a csodálatos látványban. Lassan odaértek a köves úthoz, nem kellett tovább vezetni a lovakat, hogy a kötömbök meg ne csússzanak a gödröknél, vagy ha az állatok hirtelen megrántják a szekeret.

Friss, nedves tavaszi illatot árasztott az erdő, a madarak vidám éneke hangzott mindenütt. Alkonyodott. Táborhely után néztek. Leállították a szekereket, tüzet gyújtottak.

- Mikorra kell elkészülnöd? - kérdezte az egyik lovas a kőfaragót.

- Beletelik vagy két évbe. Kedvére lesz a királyotoknak.

- Jó lesz a kő? - érdeklődött tovább a kocsis, hogy a beszélgetés meginduljon, mert legszívesebben másról kérdezte volna a fiatal férfit. Tudták róla, hogy sokat volt külföldön, hát arról szerettek volna hallani, ott milyen az élet, csak szégyellték kérdezni.

- Különb, mint bármelyik a világon. Szépen faragható. Csodálatos a rajzolata. Sehol a világon nincs jobb ennél.

Az állatok már érezték valamit, amit az emberek még nem vehettek észre, a lovak felhorogtak, nem tudtak elmenni, a lábukat béklyó fogta. Az egyik férfi felállt, száraz fát tett a tűzre, nagy lánggal, pattogva felgyúlt a fa, akkor egy nagycsomó zöld fűvet dobott a lángok közé, hogy annak fanyar bűze elriassza a szúnyogokat.

Csörtetést hallottak a sűrűből, a fák közül kiszaladt néhány kutya, tisztos távolból megugatták az embereket és a lovakat. Hamarosan utánuk egy lovas férfi és néhány szolga érkezett, a férfin látszott, hogy ő az ardók egyike, a kiválasztott, gondozott erdők felügyelője.

A kiválasztott forestákat az ardók vigyázták, óvták, telepítették. Ritka volt a gondozott erdő, alig pár sarkában volt ilyenje az országnak. Az erdőmester felelt érte, hogy száraz fa, gaz, kaszálatlan fű, egymásba dőlt kivénhedt fa ne legyen benne. Olyan erdő volt, ahova még a király is szívesen ment, amilyen a képzeletbeli mesebeli erdő, ezért óvták, ápolták, s külön tisztség volt annak vigyázata.

- Hová mentek? - kérdezte az ardó, mert az ő felügyelői területe volt ez a rész, ahol az utazók áthaladtak, a közeli foresta külső, vad határa, s jogában volt az utasok célja felől tudakozódni.

- Az udvarba visszük a márványt. Hát te?

- Mi is oda tartunk - válaszolt az, aztán már mást nem kérdezett, látta a lovasok ruháin, hogy van köztük külországi, nem akarta más kérdésekkel zaklatni őket.

A király új törvényei ezt tiltják. Megváltozott az a idő, mikor az idegennek látszót részletesen ki lehetett kérdezni útjának célja felől, akár még egy kis ideig követni lehetett, valóban jó cél felé megy-e. Azért most is utána néztek, ha gyanús idegenek jöttek át a tájon, az utazók ebből mit se éreztek; de Vajk azt akarta, hogy ne érezzék fenyegetve országában magukat az átutazók, és ezt törvényeiben keményen megmondta. Az ardónak, mint egy-egy terület nagyhatalmú felügyelőjének, tudnia kellett ezt, és be kellett tartania, bár most nem esett nehezére, hisz a király embereivel voltak az idegenek. Azért volt rá több alkalom, mikor embereivel utána néztek az idegeneknek, még ha azok nem is vették jó néven, s néha okuk volt az áthaladók figyelésére, mert nem minden alkalommal jöttek teljesen tiszta szándékkal az átutazók.

Nézték még egy kicsit a szekereket, aztán az ardó intett az embereinek, füttyentettek, és már mentek tovább, az ebek csaholva követték őket.

- Hamarosan elindul Vajk - mondta az egyik kocsis. - Már várják őket. Ilyenkor törvényt ül.

- Az ispán azt mondta, felkészültek a fogadásukra. Mindent behordtak, ami kell az udvar el látásához. Sokan jönnek a kísérettel - sorolta az egyik lovas.

- Megnézném egyszer azt a forestát! - sóhajtott a kőfaragó, akit jobban érdekelt a gondozott erdő, mint az udvar, mert az udvart látta eleget, de az imént emlegetett erdőt még sosem. - Biztosan nagyon szép.

- Múlt éven láttam ilyet a Sajó mellett - sorolta az egyik lovas. - Urunkkal voltunk arra. Csodálatos az az erdő. Nincs ott száraz fa, még a tisztásokat is takarítják. Olyan csodakert az. Selyemrét, meseerdő. Úgy lehetett tán a régi őshazában, ahol a népeink laktak.

Szerettek volna látni egy ilyen erdőt, olyan selyemrétest, ami még az ősök hajdani, regében emlegetett hazájában volt, s egy ilyen itthonit. Elábrándoztak róla, mindegyik a maga képzelete szerint népesítve be annak a különös erdőnek az útjait, meghemperegve a virágokkal borított selyemrét illatos fűvében, s beleálmodták a tájba a magyarok ősi földjének, meséinek egy-egy darabját.

Reggelre kialudt a tűz. A nap első sugarai felébresztették őket, a lovak a helyükön voltak. Néhány vadon élő kisebb testű ló nézte kövérebb, emberhez szokott rokonait a tisztás széléről. Sok volt a vadon élő ló, szaporák voltak, ha több a legelő, nem lett volna baj velük. Szívesen megdézsmálták a veteményt, bemerészkedtek a legelőkre a többi állat közé.

Erdők borították az ország területének harmadát. Volt ezek közt fekete erdő, ahogy nevezték; a bihari, mára-marosi erdélyi, bakonyi területeken. A tölgyesek benyúltak az Alföld közepéig, addig, ahol a Zagyva a Tiszába ömlik. Gyakori volt a síkságon a boróka. A föld másik harmada mocsaras, vizes, néhol szikes talajú, ezek a helyek nem voltak alkalmasak földművelésre. A vizes réteken, ahol lehetett levágták a füvet, megszáritották. A mocsarasban nád, sás nőtt, ezt télen jégről aratták, a tetők anyaga nád volt, a sásból szakajtót, kosarat fontak. Házak falait vesszőből fonták, sárból tapasztották, ezekhez is használtak sást. Ám a vizes területek nagy része járhatatlan. Éltek bennük nádi emberek, akik jól tájékozódtak, tudták melyik helyen lehet átmenni a mocsáron. Itt éltek, ez volt az ő világuk. Idegennek halálos veszélyt jelentett idetévedni. Ha rossz helyre lépett, biztos helynek hitte a zombékost, örökre elsüllyedt a mocsárban. A hatalmas országnak harmadnyi területe volt alkalmas a földművelésre, s ez komoly gondot jelentett, mert a letelepedés után nem tudták mivel etetni rengeteg jószágukat. Egyre többen művelték a földet, erdőket irtottak ki, így jutottak újabb területhez.

Az emberek mozgólódásától a vadlovak elriadtak. Befogtak. Mentek tovább. Órákig haladtak, hogy egy lélekkel sem találkoztak. Magasan volt a nap, dél felé járt az idő. Ettek, csak úgy menet közben. Egy ember ereszkedett lefelé az egyik kaptatón, a hátán bőrszakokat, összehajtott kisméretű sátorszerűt, dobot vitt. Nadrágja a csizmájába gyűrve, derekán bőrv, abban mindenféle kések. Vastag bőrmellényt viselt, a fején főveg. Lassan haladt, igen nagy volt a hátán lévő teher.

- Tátos! - intett az egyik lovas a többieknek.

Az meglátta őket, egy pillanatra megállt. Ismerte a kocsisokat, máskor is ezek jöttek, ha kő kellett. Hozzá is fordultak a bajukkal. Most nem akart beszélni velük. Nézte egy ideig őket, aztán bement a sűrűbe, eltűnt a szemük elől.

- Hol hagyta a szépséges lányát? - gondolkodott hangosan az egyik kocsis, akit tavaly Réka ápolt, mikor nem bírt a lábára állni a betegségtől, s férfinak lelkében maradt a táltos lányának fekete szeme, arcának vonásai. Belepirult a lány képének emlékébe, míg elhagyták a szavak a száját, s bánta a szavakat, mert elszállt a lány arcának idézete a lelkéből, ahogy a hang ajkait elhagyta.

- Lánya van? - kérdezte a kőfaragó, hogy mondjon valamit, s ne érezze a kocsis, hogy nem figyel a beszédére.

- Tán visszavitte a faluba. Nem élhet vele örökre az erdőn.

- Mért élt az a lány az erdőben? - kérdezte tovább a kőfaragó, aki hirtelen szeretett volna többet tudni a lányról, mert érdekesnek találta, hogy egy leány mért él az emberektől távoli, sűrű erdőben.

- Nem tartja a hitet az apja. Biztosan a lány se. Sokan keresik meg, de nem látták még keresztet vetni egyszer sem. Őt sem, de a leányt sem. Engem meggyógyított Patony, s nem jó róluk így beszélni, de míg náluk voltam, én se láttam az új hitnek jelét - belevörösödött az arca a beszédbe, kicsit elszégyellte magát, hisz otthon az övéi se tartják a hitet, vasárnap jut eszükbe, mikor templomba kell menni, s gyakran a régi rontás elleni praktikákhoz folyamodnak.

- Azt mondják, úgy lovagol az a lány, mint a fiúk. Szórén megüli a lovat. Kár, hogy nem fiúnak született.

A tehertől nyikorgott a szekér, a kocsisok ismét az útra figyelte, abbamaradt a beszéd.

- Megnézném azt a lányt, olyan szép-e, ahogy mondjátok - szólalt meg rövid hallgatás után a kőfaragó, s magában mosolygott a férfiakon, akiket láthatólag nagyon érdekelte a táltos, s még jobban annak a leánya. Aztán visszaneézett, amerre a táltos eltűnt az erdőben, és azt gondolta, hogy benne is feléledt egy kis kíváncsiság a lány iránt, azon vette észre magát, hogy nem arról gondolkodik, mit farag a márványból, ahogy eredetileg elképzelte, hanem olyasmin, milyen lenne egy nőalak kifaragva, akár a táltos lánya, ha tényleg olyan szép. Melege lett a gondlattól.

- Estére Bátor birtokára érünk - mondta az egyik lovas.

Az erdőt elhagyták, faluhoz értek, a kéményekből szállt a füst, az asszonyok főzték a vacsorát. Elhaladtak a jurtok és a házak mellett. Sok volt a vesszőből, sárból készült ház, fából csak alig néhány épült. Az étel illata ki-kicsapódott a füsttel a füstnyílásokon. A nagyobb fiúk kinn segítettek az állatok körül. Lányt nem lehetett látni az alkonyatban, benn a tűznél segítettek, a nők közt, vacsorát készíteni.

A terhes szekerekből kifogták a lovakat, vitték itatni, aztán füvet tettek eléjük. Bátor behívta őket a házába. Bent kellemes meleg volt, pattogott a tűz. Az asszonyok behordták az ételt, a sült birka fejét uruk elé tették egy fatálon. Az mindenkinek adott belőle egy darabot. Kenyér, hagyma, bor volt hozzá. Ettek. Dicsérték az ételt, ittak Bátor és családja egészségére.

Feketén fordult a föld az eke nyomán. A lovakat fiatal, erős férfi hajtotta. Hasadt, fordult a fekete talaj, az eke lefordította a múlt évi gazos felszínt. Az eke szarvát keményen fogó férfi néha hátratekintett, a friss szántáson varjak keresgéltek, szedték a földből kiforduló pajort, kukacot. Terített asztal volt számukra a szántóföld. Néha fel-felnéztek az emberre, nem akar-e tőlük valami rosszat. Aztán folytatták a keresgélést. Sosem zavarták el a madarakat a friss szántásról, ilyenkor sok hasznuk volt. A tavaszi szántás földszaga mellé odakeveredett a ló és az izzadó ember szaga. A férfi megtörölte inge ujjával a homlokát, a sor végén megállította egy pár percre az állatokat, igazított az ekén. Lassan haladt a nap az égen felfelé. Egyre magasabban járt, melegedett a levegő. A föld alsó végén kikerülte a kis tó szélét, itt nem volt értelme felszántani, erre a helyre minden évben feljött a víz, visszaveszi uralmát a nád. Az árnyék egyre kisebbedett, a lovak húzták az ekét, a vas hasította a talajt, a barázda követte a többit, fogyott a feltöretlen föld. Mindenütt szántottak. Az idén ezeket a földeket vetik be, évek óta irtották, égették az erdőt, s az idén vethetnek a kihaló darabba. Ahol a földből kifogyott a tápláló erő, az ismét elhagyottan hever, visszaveszi benne birodalmát cserje, gaz, néhol egy fasuháng árulkodik, hogy jönne, települne az erdő, ha lehetne. A szántó elején már kezdik a boronálást. Igyekeznünk kell, hosszú volt a tél, késtek a tavaszi munkák, a földbe árpa, zab lesz, ezeket még érdemes elvetni.

Pár éve összefüggő erdő volt. Azóta kivágták a fákat, kiszedték a gyökereket, a gatz felégették. Új földre van szükség. Mikor a régiben évekig terem a gabona, szemeiben kiveszi a talajból az összes éltető erőt, el kell a szántót hagyni, s a tápláló talajú lombos erőkből ismét kiszakad egy-egy darab. Egyelőre meg sem látszik az erdők fogyása, de amint haladnak az évtizedek, egyre nagyobb a kell, a muszáj, s egyre jobban fogynak a laposokon az erdők. Sok a mocsaras, hol nem teremhet kenyér, onnan lehet földet kivenni, ahol nincs lépten-nyomon víz.

Dél lett. A munka megállt egy időre, a szekerek mellé telepedtek, levették az elemózsiás tarisznyát. Kenyér, hús, hagyma, bor volt benne.

Ma befejezik a szántást, a boronálást holnap. Aztán kezdenek vetni. A vetés könnyű a szántáshoz képest, de jelentős feladat. Figyelmesen, egyenletesen szórni a magot a földbe. Ha kiszórják a zabot, vagy árpát, újból be kell boronálni, hogy földbe kerüljön a kicsike mag, meg

tudjon eredni, ne vigye el a szél, ne egyék fel a madarak. Az első pár marék mag kiszórását mindig a gazda, az úr kezdi, így szokás, ahogy a szántást is az kezdte, szolgálai folytatják. Így van ez minden munkában.

Bátor kilovagolt megnézni, hogy halad a munka. Elégedett volt. Megkerülte a szántást, leszállt a lóról, itt-ott belepiszkált a földbe, megnézte, mennyire omlik.

- Reggel kihozzák a magot - mondta a szolgálinak. - Elkezdjük a vetést.

- Hamarosan esni fog - szólt a legöregebbik szolgál. - Fáj a rossz térdem.

- Addigra elvetünk. Csak igyekezzetek! - válaszolta Bátor.

Lassan távolodott a földtől. Tegnap a legelőkön volt. Hogy szürkélt az állatok sokasága! Jó volt nézni. A marha télen kinn van, bírja a hideget, a pásztorok rendkívül szívós, ellenálló férfiak, nem ijednek meg egy kis széltől, jeges esőtől, hótól.

Megkezdődött az ellés, a borjak ott téblábolnak a tehenek mellett. Eleinte kicsit bambán, csodálkozva nézik a szokatlan és mitagadás: hideg világot. Próbálják az első lépéseket, csapzottak, ügyetlenek. Az anyjuk képen nyalja őket. Minden tehen így vigasztalja meg bamba borját, mire az megnyugszik a meleg érintéstől, keresi a tehen meleg, tejet adó tőgyét. Hagyják, hogy szopjon a borjú kedvére. Ez csak néhány napig tart, míg a borjúé minden tej. Mikorra megjön az igazi sűrű tehéntej, akkor aztán megfejik a tehenet, csak a tej egy része marad a borjúnak, a tejből tejfel, túró lesz. A pásztorok majdnem állandóan kint vannak az csordával a legelőn. Amíg beviszik az állatot vagy a tejet, annyira mennek be a faluba. Az asszonyok köpülik a tejfelből a finom vaját, készítik a túrot. Számba kell venni a növendék marhákat. Hamarosan jönnek a kereskedők. Kiválogatták az eladásra valókat. Más is válogattak. Azt, ami a királynak kell adóba. Ha elindul Vajk, törvényt tart, ahova megy. Így, vendégségben kapja meg az évi adó javát, amit fel is él udvartartásával. Ehhez választották ki a legszebb, legkövőbb állatokat, hamarosan behajtják őket az ispánokhoz, azok megmustrálják az állatokat, elég jók-e a király asztalára.

Teltek a napok, hetekbe telt, míg elmúlt a nagy tüzesség. Keve láza néha még visszatért, de nem annyira hevesen, hogy órákig ne tudjon magáról a nagy hőség miatt. Néhány napja nyugodtan aludt, arcáról elmúltak a láz vörös foltjai. Anyja gyakran megnézte az alvó fiút, aggodalma nem szállt el, félt, hogy visszatérhet a betegség, s az is aggasztotta, hogy a fiú csendesebb, befelé fordulóbb lett, tekintete megváltozott, eltűnt belőle a bizakodó csillogás, az öröm szikrái igen ritkán gyúltak ki benne. Kisebb testvérei be-bejöttek, mikor Keve ébren volt, elmondták neki, mi újság a faluban. Nyílt az ibolya, a pitypang, a tavasz sietett minden virágát kibontani.

- Gyere, add neki te a főzetet! - mondta Jolán Rékának.

A fiú ült a fekhelyén, keveset evett, sok mézes, gyógyfüves főzetet ivott, a tavaszi nap melege besütött az ágyára, sugaraival hozta gyógyulást, melengette a lelket, egyre súgta; kijössz te hamar a fénybe, s versenyt lovagolsz a széllal. Jolán vigyázta, még a lélegzetvételt is, s egyre kérte a régi hatalmokat, s imádkozott az új hit szerint a fia gyógyulásáért.

- Jól aludtál? - kérdezte Jolán.

- Jól. Már nem vagyok forró - de meleget érzett, mikor Réka belépett az anyja után, akinek jelenléte egészen más forrósággal töltötte el, bár szót alig váltottak. Réka ritkán nézett a szemébe, s azok a ritka pillanatok a lábadozó lelkét figyelték a szemekben, ám Keve a lány szemeiben végtelen, években és távolságokban nem mérhető, egyszerre ismert és ismeretlen,

vonzó és ijesztő valamit látott vagy érzett; magában elgondolta, csak képzeleg, a táltos lányának tekintetében beleképzelte saját lelkének örvényeit. Gyakorta felrebbent benne a gondolat, ha meggyógyul, a lány elmegy, s ahányszor ezt érezte, inkább kicsit marasztalta volna a bajt, csakhogy ismét és ismét érezze az a különös érzést, ami a leány végtelenbe nyíló szeméből áradt felé.

- Megfőzte neked a lány a főzetet - nyújtotta az asszony a fiú felé a poharat, amiben benne volt minden fű leve, csak a fehéres por fogyott el, ahogy betegség oka lassan elhagyta a testét.
- Igyál!

- Most nem kell. Ma már felkelek. Ki akarok menni a napra.

- Korai lesz!

- Megpróbálok. Majd ülök a nádszékben. Ideje megpróbálni, bírok-e fent lenni - ennek Jolán nem mondhatott ellent, és mikor Keve lassan, kicsit szédelegve kiment a szabad levegőre, az asszony elsírta magát az örömtől, leszakadt lelkéről a félelem, s biztosan érezte, eljött a gyógyulás.

Kevét hívta a fény, a nap sugárözöne beburkolta, feltöltötte testét-lelkét a gyógyulása hitével, ült a verőfényben, szemlélődött, egyre hosszabb utakat tett meg a ház körül, s úgy el tudott méltázni egy bogáron, a nyíló pitypangon, mint még soha betegsége előtt.

- Űlj csak a napra! - hívta Alád a fiút a méhes napsütötte oldalához.

- Ott jó lesz - válaszolta Keve, homlokáról törölgette a verítéket, szíve lassan csendesedett meg, testéből nehezen szállt el a gyengeségérzés.

- Látom gyenge vagy még, megizzasztott ez a kis lovaglás.

- Soká tartott a betegség.

- Anyád sír még?

- Már nem.

- Letette a vasat a küszöbről?

- Le hát - nevetett a fiú.

Alád felesége aszalt szilvát hozott a vendégnek. Az egyik gyerek utána futott, megörült Kevének. El sem akart menni a férfiak mellől.

- Gyere csak vissza! - hívta az anyja, mire a gyerek kelletlenül kullogott az anyja után.

- Jövöre már tíz éves - büszkélkedett Alád a fiúnak. - Te mennyi is vagy Keve?

- Tizennégy.

- Lassan asszony után nézhetnél! - tréfált a férfi.

- Még ráérek.

- Nem azért mondom. De ha meggyógyulsz, nézz csak körül. Sok szép leány van.

- Apám a kolostorból is hozott füveket. Már kijavulok egészen. A lányok után forgolódni lesz elég időm aztán - s közben várta, hátha előkerül Réka, aki Aládéknál lakott, mióta ő meggyógyult.

- Patony füvei jobbak - erősködött a földemes, jobban bízva a rokon, a táltos tudásában.

- Nem tudni azt. Valamelyik jót tett. Már jól vagyok.

- Apád hozott a király pénzéből? - érdeklődött tovább a méhész, mivel sokat beszéltek az új pénzről, ők még nem látták milyen, s régi értékrend szerint az állatok voltak a mérvadóak. Mindent tinóban számoltak, azt lebontva kisebb állatokra. Izgalommal gondolt a király ezüstjére, s képtelenségnek tartotta, hogy a fémpénz legyen a mérvadó. A tinó, az tinó, mondogatta magában.

- Hozott.

- Te láttad? - s a kérdésben kételkedés volt, meg valaminek a végleges elvesztése, ami megbentette belül a lelkét.

- Mutatta. Ezüsből van - válaszolt a legény, akinek teljesen természetes volt az ezüstpénz, otthon gyakran hallotta, mikor az apja a változásokról, és értékes fémekről beszélt, amiket be lehet váltani bármire.

- Mennyi lehet belőle? - de ezt csak úgy, magától kérdezte a méhész.

- Azt nem mondta apám. Biztosan sok.

- Azért még mindig a tinó számít - mondta Alád. - Az érték. A tinó. Az valami. Ki tudja miféle ezüst az? - s a régi értékrend megbomlásának bekövetkezte rebegtette meg, az eddig csak szóbeszédnek vélt dolog valósága töltötte be a gondolatait.

- Jó ezüst. A királyé.

- Azé hát. De a tinó, az tinó.

- Ez igaz.

- Nézd csak! Megint itt van a beste! - mutatta a madarat a földemes a fiúnak, mivel a madár igen kapóra jött, hogy másra terelődjön a szó.

Az egyik kas kijárata elé odatelepedett egy gyurgyalag. Nagy bátran kapkodta a ki-bejáró méheket.

- Még képes felelni az egészet - morgolódott Alád és elindult fegyver után nézni. Hamarosan nyíllal tért vissza. A madár javában kapkodott, tömte a begyét. Napok óta idejárt, kényelmes reggeliző hely volt ez neki.

- Akarod? - nyújtotta a férfi Kevének a nyilat.

- Nem. Még nem vagyok biztos. Elvéhetem.

- Akkor én. Nem fog idejárni a beste madara.

Alád kicsit arrébb ment, ahonnan jól lehetett célozni a gyurgyalagra. Beállította a nyílvezzőt. A madár gyanútlanul ült, tarka tollain csillogott a fény. A férfi célzott. Huss! - suhant a nyílvezző. A madár átlóve hullt a kas elé.

- Ez már nem méhészkedik! - mondta Alád és felvette a madarat.

Úgy átlóve egy közeli fa ágára akasztotta, olyan magasra, hogy az idetévedő többi gyurgyalag láthassa: itt pórul jár a tolvaj. Madárijesztő lett a falánk kis tollasból, társai elriadnak innen.

- Egyed hát a szilvát! - kínálta a fiút Alád.

- Már ettem. Jó volt.

- Virít a fa, az idén megint aszalunk.

- Vasárnap húsvét. Anyám készítetteti a birkát.

- Mikor hajtja be apád az állatokat?
- Majd az ünnep után. Azt mondta, vele mehetek. Talán nem lesz sok az út.
- Vajk elindult?
- Apám azt mondja, csak az ünnep után. Akkor indul el. Az idén szeretném látni.
- Nagy kísérettel jön. Biztosan látni fogod. Apád ott lesz?
- Csak köszönteni megy. Neki nincs panasza, nem várja végig, amíg törvényt ül.

Réka alád családjánál volt. Mikor Keve gyógyulni kezdett, Alád eljött a lányért. Rábízta az apja, vitte hát magával az övéihez.

A lány segítette a gyerekeket dajkálni, nem messze a méhestől ült velük a napon. Hallgatta a férfiak beszélgetését. Sajnálta a madarat. Neki kedves ismerőse volt minden gyurgyalag. De itt más. Messze van ide az erdő szabad világa. Itt más. Csak egy marék méh, egy suhanó nyíl-vessző, s vége a madárnak. Itt kárt tett a madár. Sorolni, mondani a történetet, csak a dolgára figyelni, elhessenteni a gondolatokat arról a madárról.

A gyerekek hangosan nevettek, a lány velük nevetett. Keve odanézett, melege lett a lány látásától, szíve gyorsabban kezdett dobogni.

- Itt van hát! Mekkora sok haja van - gondolta, aztán elfordult, mert érezte, hogy pirosodik az arca.

Réka megérezte valamit ebből a nézésből, mert neki is melege lett, elfordult, hogy ne lássa a fiú az arcába szökő vért, pirulásán ne érezzen semmi biztatót. A gyerekek visítotak, birkóztak, hemperegtek a fűben.

- Ideje enni! - hozta az anyjuk a teli tál kását.

- Gyertek, egyetek, míg jó meleg! - hívta őket Réka. Ő is velük evett. A kisebbek kézzel, a nagyobbcskák fakanállal merték az ételt.

- Egyél csak galambom! - biztatta Réka egyik rosszul evő öcsikéjét. - Egy kanállal. Na még egygel! - a gyerek elfogadta a kását. - Ezt nekem. Ezt Fehérlófiának - kanalazta a gyerek szájába az ételt.

- Elmondod Kapanyányimonyókot? - kérdezte az egyik kisfiú.

- El. Most egyél - válaszolta a lány.

Az asszony szoptatta a legkisebb gyereket. Az apróság erősen, egyenletesen szívta magába a tejet. Elaludt az anyja ölében. Az betette a bölcsőbe, egy nagyobb gyereket odaültetett hozzá.

- Gyere ide! Ringasd, hagy aludjon!

A gyerek néhány vesszővel játszott. Próbálta összefonni, mint a felnőttek, ha kosarat fonnak. A kicsi aludt, nem kellett ringatni. Néha belenézett a bölcsőbe. Halkan énekelgetett, hogy jó álma legyen a babának. Sokáig eljátszott így. A kicsi nyöszörgött, akkor megringatta a bölcsőt, az apróság megnyugodva aludt tovább, arcocskája kipirult.

Réka mesélt, a fiúcskák nagyokat nevettek Kapanyányimonyókon. Rögtön eljátszották, hogy kötözte meg a manót Fehérlófia a fához.

- Mondd el újból! - kérték a mese végén a lányt.

- Már elmondtam.

- Mondd el újból! - kérlelték.

- Elkezdem, de aztán ti mondjátok végig - egyezett bele Réka. - Volt egyszer, hol nem volt, olyan messze, ahol a gondolat sem jár, ahol a fekete erdő véget ér, ott, ahol véget érnek a hegyek és a síkságok, ott, ahol keleten a nap a nagy vízből kikel, ahol a semmi és a világ összeér, volt ott egy fehér ló, annak volt egy fia. Csak úgy hívták, Fehérlófia.

- Mintha csak ott járnék - gondolta Alád felesége, ahogy hallgatta a mesét. - Úgy beszél ez a lány, elvarázsolja azt, aki hallgatja. Sok mesét tud. Az apja tanította, attól tudja. Férjhez kéne adni. Már itt az ideje, elég idős. Tudja a női munkákat, visszaszokik az emberekhez. Szólok az uramnak, hogy keresse meg a lány apját, döntsék el, mi legyen.

- Gondolnod kell a férjhez menésre - mondta néha az asszony Rékának.

- Majd. Ráérek - válaszolta olyankor a lány, s még ki sem mondta; beburkolta a lelkét, visszafogta a szavakat, legszívesebben elment volna az asszony közeléből.

- Tetszik-e teneked valamelyik legény?

- Szép mindegyik.

- Szép hát. De melyik kéne neked?

- Nem gondolok még erre. Majd - mondta a lány és munka után nézett, az asszonyt a tűz mellett hagyva, kiment seperni.

Beszélni kell az apjával, gondolkodott tovább az asszony a lány dolgán. Az eldönti, mi legyen. Akaratos ez a lány. Szívesebben mesél, minthogy a tűznél segítsen. Az apja mellett elszokott a rendes munkától, a többi fiataalt kerüli, a legényeket meg sem látja. Lovagol, mint a fiúk, ijazik, azt is fiú módra, a női szokásokat tessék-lássék akarja tartani, alig törődik az emberek szájával. Beszélni kell az apjával, az eldönti, mi legyen, gondolta ismét az asszony.

A nép apraja-nagyja elindult a templomba. Csak a betegek és az öregek maradtak otthon és azok, akik őket ápolták. Ki lovon, ki szekéren, de mind igyekeztek a misére, időben indultak, csak minden tizedik faluban volt templom. Ragyogott a lányok arca, hajukban virágkoszorú. Nézték a szomszéd faluból érkezőket, a fiatalág alig várta a mise végét, hogy a böjt elmúltával ehessenek, táncolhassanak. A pap latinul végezte a szertatást, a nép énekelte az énekeket, nem értették a latin szavakat, de lelkesen énekeltek. Ismerték a dallamot, a szöveget hamar megtanulták, hitték, hogy jól van így. Zengett a templom a húsvéti dicsőítő énekek kedves dallamától, a pap felemelte az Evangéliumot, a ministránsok vitték a keresztet, elindult a körmenet. Amikor az éneklő nép megkerülte a templomot, a pap megáldotta és elbocsátotta őket. Ekkor mindenki összeölelkezett, összecsókolózott, mert feltámadt Jézus.

Keve is megcsókolta Réka arcát és ennek az arcnak az érintésétől lázas forróságot érzett. Nem a betegség melege volt ez. Az ilyenfajta forróságok az ember szívéből indulnak ki. Most, hogy a feltámadás öröme megcsókolta a lányt, hatalmas forrósághullámok öntötték el újra és újra. Megcsókolta ő a többi lányt is, de azok érintésétől nem lett melege. Réka arcát is melegség öntötte el, elpirult, zavarba jött.

Mire Keve hazaért, kész volt az étel, a szolgálók Jolán irányításával behordták az asztalra. Hatalmas fatálon piroslott a sült birka, aminek felvágása Bátor dolga volt. Ő osztotta szét a családnak, és a szolgálóknak. Együtt ettek. Keve éhes volt, a betegség és a böjt után jól esett a friss sült, ropogtatta a húst, kását, madársalátát evett hozzá. Még mindig előtte volt a főzet, amiről nem tudta, hogy a pap füvei, vagy a táltosé. Bárkié, jót tett neki. Nem érdemes beszélni róla, melyik jobb.

Jolán örült a fia gyógyulásának, minden mozdulatát leste, minden falatot, amit megevett. Ott ült a férje bal oldalán, elégedetten nézte a gyerekeit, mind egészséges, erős. A többi nő a hátrább lévő helyekre telepedett, a lányok hajában a virágfüzér, a világ minden kincséért ki nem vették volna onnan. A kicsik majszolták az ételt, maszatos kezüket beletörölték az állatbőrbe, amin ültek. Az anyjuk nem szól ezért, ünnep után meghinteti homokkal, jól kiráztatja a bőrköt, hogy ismét frissek legyenek.

Keve a lányra gondolt, akinek közelsége olyan hatással volt rá, a mise utáni összecsókolózás újra előjött a gondolataiba. Elpirult. Maga elé nézett, nehogy a többiek meglássák a zavarát.

Jolán látta a fia arcán, az mire gondolhat. Látta ott a templomban is. Megbabonázta az a lány a fiút, az biztos, gondolta az asszony. Még tán míg itt volt. Jolán először nevetett rajta, nem hitt a saját szemének. De ma látta a fiát, ahogy a lányt megcsókolta. Nem volt abban semmi rendetlenség, csak a fiú arcán a pír... Az ő fiát csak ne babonázza meg a táltos lánya!

Délután a faluban nagy vígasság volt. Temették a telet. Bábut csináltak, azt vitték végig a fiatalság nagy örömrivalgása közben, a kicsi gyerekek köztük futkároztak, megdobálták a telet jelképező szalmabábot, a nagyobbak gúnyverset mondtak róla, kórusban, néhol énekelve. Átkozták, a villámot hívták, csapjon bele, a lányok visítotak, futottak a bábut vivő legények után. Mikor már körülmentek, minden utcát, zugot bejártak, lementek a patakhoz. Ott a legények meggyújtották a bábut, mikor jól égett, meglebegtették a bottal együtt, amihez kötve volt, hamuja behullt a vízbe. Ezzel eltemették a telet. Úszott a szalma a vízen, vidám rikkantgatások közt követték egy darabon a patakparton, míg az áramlat forgói elsüllyesztették a hamut, s maradék szalma kisodródott a szélekre, ahol elvegyült a tavalyi száraz füvek közt, s nyoma sem maradt a bábunak.

Keve nem futott velük. Még emlékezett a lázra, a betegség napjaira. Anyja figyelmeztetését megfogadta, várt, majd csak visszatér az ereje. Ma más volt az étel, nehezebb, mint amit minden nap esznek, attól is elnehezült.

Körtánc kezdődött, a lányok a réten összegyülekeztek, várták a legényeket, azok jöttek, elmondták az ideillő mondókákat, s elkezdtek táncolni. Hajukban volt a virágfüzér, újabbakat is kötöttek hozzá, hogy szépek legyenek, tetszenek a legényeknek. Énekeltek, összekapaszkodva kört alkotva táncoltak. A kicsik játszottak, mondókákat soroltak, körjátékot alakítottak. Keve nézte őket egy darabig. Rékát nem látta sehol. Nem táncol, nem jött a többiek közé. Elkedvetlenedett, nézelődött, de mivel egyre jobban egyedül érezte magát a táncban kavargó, hangos kacagásokkal vígadó falubeliek közt, lassan elindult haza.

Réka a méhesben ült, hallgatta a méhek dongását. Egyre Kevén járt az esze. Nem akart a rokon asszonyok közt lenni, kijött hát ide, ahova az asszonynép nem jön utána. A gyerekek ettek, a nagyobbak a faluban mulattak a többiekkel. Alád felesége jól bánt vele, nem volt itt rossz neki, a nők igyekeztek mindent jól megtanítani vele. Soká nem élt emberek közt, az apja mellett nem volt sok dolga. Ott nem font, nem kellett gyerekekre vigyázni. Úgy gondolta, most becsületesen megtanul mindent, ami a lányok dolga. Szorgalmas volt, türelmes. Néha azt gondolta, nem kell ez neki. Ő a táltos lánya. A lánya. Nem a fia. Ezt tudomásul kellett vennie. Lány sosem lehet táltos, hiába tud mindent, ami kell hozzá. Csak a fiúk. Ha arra születnek, ha megvan rajtuk a jel. Csak akkor, ha meglátszik rajtuk, hogy táltosok. Hiába ismerte az apja tudományának nagy részét, neki azt kell tudnia, ami a nők dolga. Többet senki nem vár tőle.

Kibontotta és újra befonta a haját. A hatalmas hajfonat egészen a lába száráig ért. Itt a faluban nem járhat kibontott hajjal. A lányok mind befonják a hajukat. Így tett hát ő is.

A pap látta őket a templomban. Odahívta magához Aládot.

- Rokonod?
- Az. Most nálunk van.
- Hozd el minden vasárnap!
- Elhozom.
- Áldozott-e?
- Nem, még nem - pirult bele a férfi, mert a Rékával egykorú lányok túl voltak a szertartáson.
- Csak gyertek! Ha eleget tud, megáldozik.

Mentek minden vasárnap. A lány szerette a templom énekeit, hamarosan megtanult néhány éneket, a szöveget nem értette, de szívesen énekelte; figyelemmel nézte a szertartást. Alád félt egy kicsit a lány apjától. Az azt mondta neki, hozza magával, tanítsa meg a felesége, amire kell. Templomba járásról nem volt szó. Vajon mit szól hozzá?

Réka ült a méhesben, énekelte a tavaszváró éneket, amit az előbb hallott a környéken járó lányoktól. Tudta, most gyújtják meg a bábut és dobják be a vízbe. Hallotta az örömrivalgást. Nem vágyott közéjük.

Szeretett egyedül lenni. Évekig alig látott embert, csak erdőt, az erdei állatokat, a végtelen eget. Ami másoknak félelmet keltő rengeteg, az neki a nyugalom, az erdő ezernyi csodájának csendje volt. Ahogy az emberek többsége kerülte az egyedüllétet, Réka úgy kívánta azt, hogy gondolataival maga maradjon. Olyankor lélekben visszajárt a rengetegbe, felidézte apját, a velük történeteket, hallgatta belülről, agyának rejtekéből a csobogók hangját, amik most messze voltak tőle, ám lelkében szólt a hangjuk, s emlékeibe beburkolózva nyugalmat, meleg szeretetet érzett a végtelen, mindig állandó, s mindig új, kiismerhetetlen erdő, a szabad, emberektől távoli tájak képének felidézésekor.

Hol lehet most a rókája? Ide nem hozhatta magával, nagy riadalmat keltett volna a baromfinép között, a kutyák megszagatták volna. Hangokat hallott. Szekér zörgött, haragosan ugattak a kutyák, a méhes és a ház közé bekanyarodott ponyvás szekerevel egy kereskedő.

- Hamar jöttél - jött ki Alád, akihez évek óta beszállásolt a szekeres. - Még tart az ünnep.
- Ha megengedné, itt maradnék. Nem zavarom meg az ünnepeteket.
- Állj csak oda a fák mellé! Ott tüzet rakhatsz. Ha kell valami, csak szólj!

- Minden van a szekéren - mondta az idegen, aztán kifogta a lovakat, a szekér mellé kötötte. A szekérről egy fiatal nő és egy gyerek szállt le, a kereskedő elindult vízért a patakhoz, a nő tüzet rakott, hamarosan pattogva égett a tűz. Vacsorát főztek. A gyerek ott járkált az anyja körül, az halkan, ismeretlen nyelven beszélt hozzá. Réka nézte a nőt és a gyereket. Kendő takarta az asszony arcát, csak a homloka, szeme, kékesfekete haja látszott.

- Ezek nem magyarok - mondta a lány magában.
- Gyere be! Ne bámészkodj! - hívta Arany Alád felesége Rékát.

Kellettlenül indult befelé. Ahogy elment az idegen asszony mellett, az felnézett, tekintetük találkozott. Összemosolyogtak.

Elmúlt a húsvét. Alád sok viaszt eladott a kereskedőnek. Az próbált alkudni, mutatta, hogy nem egészen tiszta a viasz. Alád kicsit engedett az árból. Fűszereket, késeket, kelmét, edényt kapott cserébe a méhviaszért.

Indulni készültek, az idegen asszony felpakolta a gyereket a szekérre. Míg itt voltak, a nő, akit Aminának szólított a férfi, kimosta a ruhákat, a patak partján lévő apró szemű fővénnyel megsúrolta az edényeiket, a gyerek folyton a sarkában volt, engedelmesen követte anyját. Az asszony szinte mindig beszélgetett a gyerekével, de a férjén kívül másnak nem válaszolt, lesütötte a szemét, hallgatott, ha bárki szólította.

- Ezek is keresztények? - kérdezte a nő a kereskedőt, mikor már kiértek a faluból.

- Ezek is. Menj hátra a szekérbe, nagyon süt a nap - válaszolta a férfi.

- Keresztények hát - folytatta magában a gondolatot. - Olyan fél-pogány keresztények. Az más, ami Itáliában, vagy nyugatabbra van. Ezek még nem olyan keresztények. De jó viaszuk van.

Zörgött a szekér, rázta a nőt és a gyereket. Azok minden intelem ellenére ki-kinéztek a ponyva mögül, a nő keresztet rajzolt a ruhájára, amelyet az egyik faluban a legnagyobb épület, a templom tetején látott. Keresztény a lány, gondolt az asszony Rékára, akivel megbarátkozott, mert a szemükkel mindig összemosolyogtak, s ez a kölcsönös mosoly nagyon jelentős barátkozásnak számított.

Arany a kisgyereket szoptatta, mikor Alád hazaért. A többi gyerek kinn játszott.

- Beszélni kell erről a lányról - kezdte az asszony.

- Bajt csinált?

- Nem csinál ez semmi bajt. Mégis, nem olyan, mint a lányok.

- Mi bajod vele? - lett haragos Alád, ismerte Arany Rékáról szóló mondókáját.

- Nekem semmi. Te mondtad, az apja akarja, tanuljon meg mindent, ami kell.

- Nem tanulja?

- Már lassan mindent tud, de nem szereti csinálni. Nem mond egy rossz szót sem. De nem szereti. Szívesebben mesél a kicsiknek.

- Addig nem sírnak.

- Nem hát. Gombát gyűjt, füveket. Nem szeret főzni, a tyúkot sajnálja levágni.

- Már vágott tyúkot, a múltkor mondtad. Csapdát gyakran állított az erdőn, úgy vadászik, mint a fiúk; nem az a tyúk a baja. Tán neked bajod?

- Nem szeret ez itt lenni. Minden legényt kinéz, ha idejönnek. Nem akar rendesen enni, hiába mondom, hogy takarja el a száját, amikor eszik.

- Mit akarsz? Mit zsémbelsz? Fiúként nőtt az apja mellett. Minek változna erre a kis időre, míg nálunk kell lennie?

- Beszélj az apjával! Mondja meg, mi legyen vele. Ideje lenne férjhez adni.

- Ez igaz - hát ezért volt a sok beszéd, gondolta Alád. - Majd beszéllek vele, de nem tudom, most hol van.

- Egyél kedves! - tette a húsos kását a férje elé Arany, aki megvigasztalódott, hogy a férfiak elintézik, amit kell, s nem marad az ő aggodalma a lány.

Csendes, egyforma napok következtek. Alád bevitte a mézet, viaszt a papnak, aztán Bátorinak, elégedetten szemlélte a maradékot, magában kiszámolta mennyit kéne eladni belőle, s mennyi az, ami tartalékba marad. Délutánonként várta Kevét, hosszan beszélgettek. Gyakran átment öreg rokonához, aki lassan, komótosan tett-vett a háza körül, s kedvére volt, hogy Alád beviszi helyette az adónak valót, mivel ő maga egyre nehezebben mozdult ki otthonról. Megérezte izületeiben mikor idő jött, a szelet, az esőt, s a kor egyre jobban kötötte a földhöz, ahová visszatér, ha eljön az ideje. Gyakran elbeszélte Aládnak, hogy milyen legyen a temetése, s olyankor előjöttek benne a régi szokások, vágyott arra, hogy úgy temessék el, mint annak idején az öregapjait.

Alád gyűjtötte a fűzfák hajlékony, friss gallyait, s elkezdte fonni belőlük a téli takarónak valót, amivel a méhest védi meg a hidegtől.

- Mama! Jaj, mama! - kiabált a kis Farkas. - Megy a raj!

- Most mi lesz? - rémült meg az asszony. - Apád csak estére jön.

- Elmennek. Nézd! Indulnak!

A méhek kora reggel óta készülődtek. Kiültek a kas bejárata elé. Egyre többen lettek. Aztán, mint egy hatalmas fürt, úgy lógtak egymáson. Most elindultak. Hangos zümmögéssel forogtak a levegőben, megtalálták az irányt, s egyenesen be az erdőbe. Arany nézte, merre tűnik el a raj. Az ura haragudni fog. Máskor is ment már el egy-egy raj, de az idén új kasokat font, bővíteni akarta a méhest, bizony volt olyan méhcsalád, amelyik igen kis létszámmal, vagy nem élte túl a lemézelést, kellett hát a szaporulat.

- Hol van egy kendő? - kérdezte Réka.

- Mit akarsz? Csak nem befogod? - lepődött meg az asszony.

- Adj egy kendőt! - válaszolta a lány.

- Veled megyek! Befogjuk! - örvendezett Farkas, mert most azt tehette, amit a nagyok. Futva követték a méhraj útját. Azok az erdőben válogatták, melyik fára telepedjenek le.

- Csak ne mennének magasra! - mondta a gyerek, aki sokszor látta az apja és annak bátyja hogyan fogják be a méhrajt.

- Nem mennek! - bizakodott a lány.

- Nézd! Ott kezdenek letelepedni! - mutatta a fiúcska az egyik fa ágát. - Várjunk, mi lesz. Gyere! Addig ülünk árnyékba. Sokáig tarthat, míg mind leül, hacsak újra eszükbe nem jut valami, s mégis máshova akarnak menni - mondta a gyerek.

Leültek egy hatalmas tölgyfa alá. A méhek lassan, ráérősen dongtak az ág körül, egyre többen és többen kapaszkodtak leszállt társaikra. Hamarosan úgy csüngtek ott, mint az előbb, mint egy hatalmas fürt szőlő. Elcsendesedett a dongás, halkabb, zümmögésfélét hallattak, mint akik most beszélnek meg a család sorsát.

- Kezdjük! - állt fel Réka.

- Felmászok én is.

- Jó. De én ütöm le őket.

A fiú ügyesen mászott a fán, egészen a raj közelében volt, akkor leült egy ágra, várta a lányt. Réka összekötötte a szoknyáját a lába közt, jobban szerette a nadrágot, de azt itt leparancsolták róla.

- Mindjárt ott leszek - nehezen tudott mozogni, a kendőt a dereka köré kötötte, kezében ott volt a mézzel kikent új kas. A fiú elvette tőle a kast. Egészen közel mentek a méhekhez, azok halkán zümmögtek, az ágak rezgésére, a közeledők szagára haragos, mély zúgást hallattak.

- Csak lassan! Meg ne riadjanak! - mondta Réka.

- Én tartom, te leütöd!

- Jó! Csak ügyesen!

A gyerek a kast a zümmögő, zsongó fürt alá tartotta. Réka elkészítette a kendőt.

- Most! - mondta, és egy nagy ütést mért az ágra, a kapaszkodó méhek mellé, az ág rándulásától a méhraj leesett, bele a kasba. Gyorsan bekötötték, a kas alját leborítva, az egészet kendővel. Néhány feldühödött méhecske haragosan dongott körülöttük. Ezek kimaradtak a rajból. Mire lemásztak a fáról, mindkettőjüket megcsípték a kinn rekedt méhek. Nagy örömmel vitték haza a kast. Beállították a méhes másik végébe, távol attól a helytől, ahonnan a raj elindult. A kendő rajta maradt, este Alád leveszi, akkorra megnyugszanak.

- Sikerült! Befogtuk! - lelkesedett Farkas, csak azt bánta, hogy neki még nem elég erős a karja, hogy a lányra kellett hagyni a raj befogásának egy részét.

- Apád örülni fog - mondta az anyja. - Réka tedd rendbe a szoknyádat! - szól a lányra, mert az elfelejtette, hogy felkötötte a szoknyáját, s az asszonynak nem tetszett a férfias megoldás.

A kicsik örültek, hogy Farkas és Réka visszahozták a méheket, Farkasnak rögtön nagyobb tekintélye lett előttük, ki húzta magát, egészen úgy érezte, hogy ettől fogva felnőtt férfiként lesz szava, aztán némi álmodozás után elbizonytalanodott; nyakát, arcát erősen égették a méhcsípések, a fájdalom és a győzelmes cselekedet között nőni kezdett a távolság, a dagadó, viszkető szúrásnyomok visszalódították a legénykét a valós helyzetbe. A gyermekek örvendeztek, emlegették a lépes mézet, s bár ez a befogott család csak egy kasnyi, mégis benne és vele volt a rögzült, tanítás nélkül tudott megélés; alig eszméltek, de azt rögtön megtanulták, hogy a méhek jelentik a kenyeret, azokat a tárgyakat, amiket viaszért, mézért vesz az apjuk.

Réka petrezselymet aprított, ezzel a nedves zölddel és egy kis ecettel bekente a méhcsípések helyét Farkason és magán.

- Légy türelmes! Mindjárt jobb lesz! - mondta a tiltakozó fiúnak.

- Már nem fáj! - húzta el a fejét, hogy mutassa; a nagyoknak meg se kottyán az a pár fullánk.

- Nem hát! De ez jó lesz rá.

- Csak kenjed! - tartotta a karját, nyakát Farkas, mikor érezte a hűsítést. Nem akarta mutatni a kicsik előtt, de bizony fájtak a csípések helyei; egyre dagadtak, pirosodtak. A bekent részeken hamarosan enyhülni kezdett a fájdalom.

Míg a méhek után futottak, a hús megfőtt. Kiszedték a lábásból, lekaparták a csontról, a gyerekek körülöttük ácsorogtak, nézték a munkát. Odaadták kezükbe a húsos csontokat, hogy egyenek. Kiszedték a hús kövérjét, a soványat apró darabokra vágták, fatálakra kitették száradni a napra, vigyázták a legyekről. Ezt a módszert a vándorlás óta megtartották. Téltre porrá szárítva tették el a húst. De jó volt az nyáron is, mikor utaztak valahova, vitték magukkal a szárított húspor bőrzacskókban. Ehhez csak vizet adtak, felfőzték, a hatalmasra dagadt húspor igen tápláló, jó étel volt.

Réka ügyes volt, vágta, forgatta a darabokat, vigyázott rá míg száradt, gyakran tettek így el húst, míg az apjával volt, s ahogy a lány cseperedett, egyre inkább a ő dolga lett a tartósítás. Néha annyit kaptak, nem tudták megenni, kár lett volna pocsékba hagyni, s a táltos, bár maga

gyakran vadászott, sosem hagyta, hogy az étel tönkremenjen, s adott hozzá az erdő gombát, gyümölcsöt.

Arany megdicsérte a lányt, maga sem tudta ügyesebben, és a gyerekektől alig maradt az asszonyi munkákra ideje.

A táltos lassan ballagott az erdőben, közeledett a faluhoz. Nem sietett, ráér estére megérkezni. Meleg, nedves az avar, nőnek a gombák. Keresgélt köztük. Leszedte az ehetőket, van olyan, amit nyersen is meg lehet enni; zsákba rakta, ami a méhészeknek kell a füstöléshez. Aztán mikor órányira volt a falutól, leült egy terebélyes tölgyfa alá, tüzet gyújtott, nyársat vágott, ráhúzott néhány gombát a szalonna mellé, a lecsorgó zsírban sülték a gombák. Ínycsiklandozó illat szállt fel a tűz mellől, a sűrűből egy vörös orr szimatolt ki, óvatosan ki-kínézett, vizsgálta az embert és a szagokat. Halk neszezéssel szétnyíltak a közeli bokrok gallyai. Patony odanézett.

- Gyere csak, te vörös kutya! - mondta a rókának, aki ha érti, biztosan megharagszik.

- Nem kutya nekem semmi atyafiam - mondaná rá mérgesen, de nem mond semmit, szimatol a levegőbe. Itt ismerős szagok vannak. Sündörögve elindul az ember felé.

- Na, csak gyere! Nincs itt a lány, de azért gyere!

A róka lassan közeledik, meg-megáll, vizsgálódik.

Múlt nyáron Réka felnevelt egy anyátlan kis rókát. Mindig ott volt a jurtt körül, el nem ment volna a lánytól. Az meg úgy beszélt hozzá, mintha a kutyája lenne. Okos kis jószág volt, rendkívül tanulékony. Eleinte mindig a lány mellett ült, de aztán elunta a kását, húst ritkán kapott. Eljárogatott vadászni. Néha hazahozta a zsákmányát, ilyenkor várta, hogy észrevegyék, mit ejtett. Mikor Réka elment a faluba, a róka napokig kereste. Követte Patonyt, de mivel a lány nem volt sehol, hát elhagyta a férfi nyomát. Most lassan, félkör alakban megkerülte a táltost. Az nem mozdult, várt, míg a vörös egészen közel jön. A róka leült a tűz túlsó oldalára. Nézte az embert.

- Egyél! - vetett elé egy falatot a férfi. - A vörös felhúzta orrán a bőrt, úgy szimatolt, majd lassan odakúszott és elvette a falatot. Arrébb ment vele és egy falásra lenyelte. Újból leült és nézett. Barátságos képet vágott.

- Megismerlek - mondta a tekintet.

- Még jó, hogy megismersz - szólt hozzá Patony. - Mi járatban vagy te itt a falu közelében?

A róka oldalra hajtotta a fejét, mint aki gondolkodik. Várt, hátha kap újabb falatot, a beszédet marasztalásnak vélte. A férfi bekaparta a tüzet, összeszedelőzködött.

- Jössz-e velem Rékához? - kérdezte a rókát.

Az megörült a lány nevének említésére, nézte, merre megy a férfi. Egy darabig követte. Mikor megérezte a falubeli kutyákat, visszafordult a sűrűbe.

Füst szállt, az asszonyok főzték a vacsorát. Este ettek főtt ételt, a férfiak is akkor jöttek meg, a lányok segítettek a tűz mellett az anyjuknak, keverték a kását, rakták a tűzre a fát. A főtt kása szaga szétterjedt a levegőben, mintha az egész falu egyetlen óriási kásátál lett volna.

Arany kislánya nyugoskodott. Az öklét rágta, sírt, nem akart szopni, egész nap keservesen rikoltozott.

- Ne ríj már! - mondta az anyja, s ringatta ölében, csókolgatta a homlokát, mire a gyerek egy kis időre megnyugodott, aztán újból visítva, fájdalmasan sírni kezdett. Feszítette magát, majd belekékült a sírásba.

- Mindjárt kész - mondta Réka a tűz mellől, ahol a vacsorát kavargatta.

- Kóstold meg, jó-e! - válaszolt az asszony.

- Megfőtt. Jó - mondta Réka, de nem evett bele az ételbe.

- Vedd le és takard le, ki ne hűljön.

Réka egy másik lábosban füveket főzött, a levét odaadta Aranyinak.

- Itasd meg! - aztán másik főzetet készített Aranyinak, hogy visszajöjjön a teje, mert mióta a gyerek nem szopott eleget, minden betegség elérte, egyre nyugösebb lett, Arany teje meg egyre jobban apadt az aggodástól.

- Igyál bogaram - próbálta Arany itatni a gyereket, az nehezen fogadta el a főzetet. Kapkodta a fejét, többet kipocsolt, mint lenyelt belőle. Sírt tovább. Az anyja a vállára borította, dörzsölgette a hátát, hátha így jobb lesz neki. Járkált vele fel-alá. A gyerek ölelte az anyja nyakát, néha kicsit abbahagyta a sírást.

- Tán rossz szem látta? - lépett be az ajtó függönyét eltolva Patony.

- Végre! - kiáltott fel Réka és szaladt az apjához, ugrott a nyakába.

- Jól van már te lány! - bontakozott ki a férfi a lánya öleléséből. - Főztek bele kamillát? - kérdezte a lányát.

- Főztem. Világos színűre.

- Jól van. Mindjárt jobban lesz.

- Meddig maradsz? - kérdezte Réka.

- Reggel elmegek. Gyere ki!

Sötét volt, a hold gyengén világítani kezdett. Leültek a ház mellett a padra.

- Soká jöttél - kezdte a lány.

- Dolgom volt. Mondják, jól vagy itt náluk.

- Jól. Veled jobban voltam a jurtnban. Visszamennék...

- Nem. Itt a helyed, mint a többi lánynak. Megtanulsz mindent, ami kell. Alád felesége megtanít.

Réka hallgatott. Az apja dönt. Ha azt akarja, hogy maradjon, hát úgy lesz. A gyerek benn elhallgatott. Arany kiosztotta a vacsorát a gyerekeknek, aztán kijött hozzájuk.

- Hamarosan jön az uram - mondta.

- Megvárom. Hoztam gombát. Menj Réka, pakold ki, amelyik Aládnak kell!

A lány kelleetlenül felállt, bement a tűzhöz a gombákat kiválogatni.

- Segít? - kérdezte az apja Aranytól.

- Segít. Ügyes.

- Mikorra tanul meg mindent?

- Tavaszra.

- Szóval tavaszra.

- Akkorra.

- Választott-e már legényt? - észrevehetetlen aggodalom volt a kérdés mögött, mert Réka éveit számítva ez a dolog esedékes lehetne; bár mikor erre gondolt, és a lányra, érezte annak elzárkózását a férj, a férfi elől.

- Nem. Egy se kell neki - Arany igyekezett röviden, lefele nézve válaszolgatni a táltos kérdéseire.

- Egy se? - kételkedett a táltos, s majdnem felnevetett, lelkében örült; úgy van, ahogy gondolta: a lány nem hasonult a lányok általános szokásaival, vágyaival. Magában felsóhajtott az égre nézve: kár, hogy nem fiú!

- Egy se! - ismételte meg az asszony, s ha merte volna, rögtön elmondja aggodalmait a férfinak, de válaszolni is alig volt bátorsága, de mivel Patony hallgatott, összeszedte a bátorságát, s folytatta a beszédet. - Hogy fog így férjhez menni? Beszélhetnél vele....

- Még ráér. De azért beszélek vele - ismét arra gondolt, milyen kár, hogy Réka lány, s arra, hogy lánya nem léphet az ő helyébe.

- Én már ilyen idős koromban világra hoztam Farkast. Na nem azért mondom... - gondolta meg magát az asszony, s belül a mellkasában felrezgett valami félelemféle, mert nem jó dolog az asszonynépnek csak így beszélni a táltossal, de még férfiemberrel sem, az urát is beleértve, s mi lesz, ha a lány apja apaként és táltosként megharagszik rá. Aztán azt gondolhatja, hogy nem mutat jó példát Rékának az ilyen asszony, aki férfiemberrel szemben ennyi szót emel.

Alád és Patony üdvözölték egymást. Az asszony rögtön behúzódott a házba, ne illetlenkedjen, ne hallgassa a férfiak beszédét, s restnek se látsszon; benn a gyerekek elaludtak, a kicsi megnyugodott, ujját a szájába véve békésen járt álomországban.

- Köszönöm a gombát - mondta Alád, s amennyire várta Patonyt, most annyira meg volt lepődve, hirtelen minden rászakadt, amiről beszélni készült a lány apjával.

Arany kihozta a tálát, a kanalakat.

- Egyél! - kínálta Alád a vendéget, s az evéssel lassan feloldódott szívükben a távolság.

Merték a kását a közös tálból, csendben, befele figyelve ettek. Réka visszajött, leült az apja mellé, nem érezte, hogy semmi helye a férfiak közt, neki természetes volt, ha az apja jelen van, ott lehet mellette, bármiről esik szó, bárhogy halad a gyógyítás.

Patony nézte a lányát; változott mióta a faluban van, lányosabb lett, rendesebb a haja, a ruhája. Igaza van az asszonynak, más lányok férjhez mentek ebben a korban, van, amelyik a gyereket ringatja. Elkapott mellette a lány, amire apai szíve büszke, mert sok fiú nem tanul meg annyit, mint Réka, de hát lány... Majd visszatanul az asszonyi munkákba.

Nehezen indult a beszélgetés.

- Volt a templomban. Jövőre megáldozhat - mondta Alád egy szuszra, hogy minél hamarabb túl legyen rajta.

- Nem kell! - haragos volt Patony hangja.

- Én akarom - mondta ki hirtelen Réka, de megijedt attól, amit mondott. - Szeretném - ismételte meg majdnem suttogva.

- Mi? Elment az eszed? Az én lányom ez?

Hallgattak. Patony nem evett tovább. Dühös volt. Erre nem gondolt. Nem azért küldte ide a lányt. Igaz, az anyja is ilyen volt... Most mit tegyen? Vigye újból magával? Az nem a lány élete. Annak itt a helye. Az anyja hitte azt az Istent. Jó asszony volt, megtartotta a régi hitből, amit szeretett. De ez a lány?

Menni készült. A házban a tűz mellett rovásírásos botokat látott a gyerekek játékaival együtt.

- Lányod tanítja őket erre - mondta Arany, hogy megtörje a csendet.

Felvett egy botot. Táltos - mondta a faragás, ez aztán sokszor megismétlődött rajta. Ez a szó, semmi más. A vége felé már egészen szépen volt kifaragva.

Patony elindult, s mozdulatai nyomán hideg feszültség áradt, szeme sötét, kemény villámokat szórt. Nem merték tartóztatni, féltek a haragjától.

- Gyere! - intett a lányának. Mentek egy jó darabon. - Ezt akarod? - kérdezte a lányt.

- Igen - suttogta az alig hallhatóan.

- Mi volt a templomban? - s a kérdéssel szinte megállította a körülötte forgó indulat-energiákat, az éjszakából mellérohant sötétség mintha távolodott volna homloka tájáról.

- Énekeltek. Beszél a pap.

- Mit mondott? - közben feleségét látta maga előtt, aki elfogadta az új hitet, s neki a régi hit képviselőjének, a régi erővel bírónak beszélt róla, ami akkor is felindulást váltott ki benne, mint most.

- Nem értem. Nem magyarul beszél. De tudok belőle valamit.

- Mondd el! - mint az anyja, gondolta, s látta a lány szemében a félelmet, s a félelem mögött valami furcsa, meleg, fehér fényt, ami Réka lelkéből áradt, amit más meg se láthatott volna, csak ő, aki egyszerre volt apa és táltos.

Réka hallgatott. Félt az apjától. Aztán bizonytalanul, halkán elkezdte mondani:

- Pater noster, qui es in caelissanctificetur nomen tuum, adventiat regnum tuum, fiat voluntas tua, sicut in caelo et in terra. - Elhallgatott. - Tovább nem tudom - mondta aztán.

- Mit akarsz te lány? Az előbb még velem akartál jönni. Aztán azt mondd, a lelked mondja, neked ez kell.

- Jobb volt, míg veled voltam. Veled jó lakni, apám - elöntötték lelkét az erdő szabadsága utáni vágyak. - Jobb volt, míg nem voltam itt - ebben a pillanatban minden mögötte volt, messze került, ami a faluban történt; az erdő, a tiszta források, apja, a végtelen szabadság, s annak minden jó és rossz emléke feltört, egyre messzebb és messzebb hátrasorolva a jelent. Lelkében felzengett a másik, a gyerekkori, alig elmúlt éveinek hangja; s befedte az imént vágyottat.

- És a templom? Kell? - kérdezte az apa, és a táltos érezte a lány lelkének rezdüléseit, az apa sajnálta a lányát, legszívesebben vitte volna magával, vissza se nézve, vissza se menve, még csak elköszönni se a házbeliektől.

- Jó ott is - és ekkor a másik, a jelen világ rezgése hatalmas dallamként rezegtek fel, megintgatva az iménti vágyakat, megállítva a rohanó gondolatokat, az elszánt indulni akarást; egyszerre vágyva és bánva mindent; majd kettészakadva a két hívás között.

Patony felemelte a lány fejét, a szemébe nézett, s meglátta a tekintetében azt a különös, arany-fehérben úszó ragyogást, ami más volt, új volt, amit valamikor a felesége szemének mélyében látott. Ez a fény melegséget, szeretetet kínált, s tán a lány sem tudta, hogy már benne van a

lelkében ez a sugárzás, csak a táltos látta meg, s ősi hite arra intette, nem veheti el ezt az ismeretlen meleg fényt a lányától. Egy villanásnyira azt érezte, érti mi ez, s tán azt: egy a két világ, az övé és az a másik; ám ősei hite előtört, s megállt a gondolat.

- Menj vissza Aranyhoz! - mondta hirtelen a férfi, mert átvette lánya lelkének vibrálását, s annak legrejtettebb mélyén megérezett valamit. - Na! Mit vársz? Indulj!

Réka megrémült. Nem értette az apját. Már azt hitte, visszamehet az ő régi világába. A szíve gyorsan vert, rémületében nem tudta mit tegyen. Patony nézte pár pillanatig az elbizonytalanodott, rémült lányt, aztán megsajnálta, magához ölelte, az ölelés kemény, kétségbeesetten szorító lett, mint aki most tartja utoljára karjában gyermekét. Lelkében felüvöltött a fájdalomtól, mert ebben az ölelésben végképp elbúcsúzott Rékától. Mikor lecsillapodtak az érzelmei, megsimogatta a lány haját.

- Menj szépen vissza hozzájuk! Aztán tanulj meg végig, mire ismét jövök! - elindult a táltos, nem nézett vissza, lába alatt nyögött a föld, alakja körül hullámozott a kitörő indulat.

Réka sírt, érezte apja ölelésének erejét, s azt; most történik valami, amit ő még nem tud. Szeretett volna utána menni, belerohanni a végtelen erdőbe, ahol boldogan éltek, ám apja megint azt mondta, maradjon. Mikor jön legközelebb? Jön-e? De már nem haragszik... Nézett az apja után. A holdfény bevilágította a tájat, Patony egyenletes léptekkel távolodott, s vele a másik élet, amibe az előbb még visszatért volna, az a másik is elment, beletűnt az éjszakába.

Ahogy Patony kiért a faluból, s lehulltak róla az indulat hullámai, eggyé vált a természettel, melybe beleszületett; a táltos egyenletesen, határozottan haladt befelé az erdőbe. A sűrű szétnyílt, a bokor ágai halkán neszezték, a zaj okozója pár lépésnyire követte a férfit, néha beleszimatolt a levegőbe. Vörösös bundája kivált az éjszaka színei közül, a hold tisztán ragyogott, fehér fényében nagy árnyékokat vetettek a fák.

- Te már sokszor láttad a királyt? - kérdezte Keve Botondtól.

- Sokszor. Volt, mikor naponta.

- Milyen? - s a fiú azt várta, rögtön megtudhat mindent, amire csak kíváncsi, hisz Botondnak, a király kőfaragójának tudnia kell minden kérdésre a választ.

- Magas, erős. Igen jól lovagol.

- És a királynét?

- Őt is láttam.

- Mondd el milyen!

- Csak messziről láttam. Azt mondják róla nagyon vallásos jámbor asszony.

- Tud magyarul?

- Valamennyit. De ott van mellette a sok asszony, akik a hazájából jöttek vele.

- Magyarok nincsenek mellette?

- Vannak. Azokat úgy válogatta ki hozzá az öreg fejedelemné.

- Arról is beszélj! Milyen?

- Még mindig szép. Erős, kemény asszony.

- Szokott lovagolni? Apám azt mondja fiatal korában jó lovas volt.

- Én még nem láttam lovagolni. Igaz, már nem fiatal.

- Azt is mondják, úgy tud lőni íjjal, mint a férfiak - szerette volna, ha van, aki megerősíti a férfiak beszédéből elhallottakat, mert gyakran emlegették az öreg fejedelemt, mint kemény, harcias asszonyt, ki viselkedésében ifjúságától lovaglászról, íjazásról volt híres, inkább, mint törékeny lányként.

- Mondják. Ezeket én nem tudom. De mondanak néha efféléket.

Hallgattak egy sort, a férfi látta a fiú szemében az érdeklődés izgalmát, ám még nem tartotta elég érettnek ahhoz, hogy az udvarban tudott, elhallott történeteket elmondja neki.

- Botond, ma vívsz velem karddal? - törte meg a csendet a legény, látván, hogy kérdéseire most nemigen kap választ.

- Szívesen. Meg kell tanulnod. Kicsit más, mint a szablya, de nem sokkal másabb.

A vívók felálltak. Keve kardja kivédte az ütést. Előrelépett, most ő támadott, karjában meghúzódtak az izmok, hajlékony teste követte az akaratát. Szikrázott a két kard. Botond felfogta a csapást, oldalra ugrott, a következőnél is kitért fiú kardja elől. Hagyta, hogy támadjon Keve.

- Sokat ugrálsz! - szólt rá a fiúra mikor megálltak.

- Ha te mondd, úgy van - ismerte el, s mivel Botondot igen szerette, elfogadta tőle a bírálatot.

- Hosszú a karod, de még gyenge. Egyebekben erős, de ezekbe a mozdulatokban még nem eléggé gyakorolt, ezt kitartóan kell gyakorolni. Íjazásnál is vannak mozdulatok, amik igen sok ismétléssel érhetőek el, mint ahogy mondtad. A vívás: erő és ritmus együtt. Túl közel jössz. Ha visszavágnék, nem tudnád kivédeni.

- Mondjad, hogyan!

- Kezdjük! - újból felálltak.

Most Botond támadott. Keve néha ki tudta védeni, de sok cselvágást nem ismert még, olyankor mindig érte a férfi kardja.

- Látod? Ez, amit mondtam. Ne csapkodj! Csak akkor vágj, ha biztos vagy benne. Figyelj oda a másik szemére.

- A szemére?

- Arra. A kardjára. Ne engedd túl közel magadhoz, mert megcsal a szemed, ha közted és az ellenfeled közt nagyon lecsökken a távolság. Észre se veszed a karja mozdulatát. Azt gondold, látod, de megcsal szem - s aztán magyarázta a mozdulatokat, a lépések hosszát, a kard fordításának jelentőségét.

Összezsaptak. Kevének sikerült elcsúsztatnia Botond kardját, a siker öröme felnevetett.

- Jó. Csak folytasd! - dicsérte a férfi.

Keve már nem ugrált. Vágásai egyre jobban beértek. Visszafogta magát. Vigyázott, meg ne sebesítse a társát. Sokszor megismételt egy-egy mozdulatot, ahogy Botond diktálta neki. A kard lapjával néha érte a férfi oldalát.

- Most figyelj! - szólt Botond. - Jól figyelj! - nem engedte könnyű ütésekkel elérni. Keményen visszavágott.

A fiú nehezen védte ki a kardcsapásokat, lassan lépdelt körbe, figyelte a férfi minden mozdulatát. Vágott, hártott. Megérezte, hogy ez komoly, a játéknak vége, s barátja szeméből kemény fény ragyogott vissza rá, ami egyre jobban figyelemre, mozdulatainak fegyelmére ösztönözte. Nehezen ért el sikeres vágást, ám ő sem kapott. Kezdett fáradni.

- Pihenj meg! - mondta Botond, mert látta, hogy Keve, gyengül, s tudott betegségéről, nem akarta túlfárasztani. - Mára elég lesz.

- Nem vagyok fáradt.

- Nem baj. Mára elég. Holnap folytatjuk. Addig csak érjenek a karodban és a fejedben a mozdulatok.

Leültek. A szolganép elment a dolga után, mert míg tartott a vívás, ott álltak körülöttük. Nézték kisurukat, hogy boldogul a karddal. Keve vívott már máskor is a vele egyívásúakkal, csapkodtak egymásra, azok a kardozások nem voltak igazán fontosak, játék volt, nem volt előtte cél, tét; arra se kellett, hogy kilépjen tudásával a faluból, itthon gyakran győzött, amiben volt egy cseppnyi keserűség is, mert soha nem talált valódi, jó kardforgatóra, így saját tudását sem mérhette le. Ez más volt. Botond jól forgatja a kardot. A fiúnak öröm volt, hogy vele próbálgathatja a vívás tudományát.

- Csak nincs bajod? - kérdezte Botond.

- Semmi - érezte a fáradtságot, eszébe jutott a láz, s valami kedvetlenséget érzett.

- Még mindig nagyon zihálsz. Nem vagy beteg?

- Nem. Rég meggyógyultam - Nehezen múlt el róla az izzadság. Az előbb még nagy akarással forgatta a kardot, lelkesedett, abba sem akarta hagyni.

- Meddig maradsz? - kérdezte a fiú, mikor kifújta magát.

- Hamarosan indulok apáddal. Egy hét, vagy több.

- Szívesen veletek mennék!

- Apád mit mond?

- Ígérte.

- Akkor jössz. Most látni fogod a királyt. Elég nagy vagy már - ezen nevettek, mert voltak Kevével egykorú ifjak, akiknek feleségük, gyerekük volt.

Vívtak, lovagoltak, ijaztak, tervezték az indulást. Botond beszélt Vajk udvaráról, arról a fāragásról, amin mostanában dolgozik, a többi kőfāragóról. Keve fülei itták a történeteket, képzeletében a király vitézei közt lovagolt.

Készültek az induláshoz, csomagolták az ennivalót, kiválasztották a lovakat, szablyákat. Keve nagy izgalommal készülődött, az idén közlőrlő láthatja a királyt. Nem akārmilyen dolog ez. Talán még azt is hallhatja, mikor törvényt tart. Több mint egy hete elvitték az űzenetet a hírvívők, az udvar hamarosan indul tovābb.

Nyergelték a lovakat, Bātorét a szolgák felszerszāmozták, Keve maga akarta feltenni a nyeret a lovāra. Fāból készűlt a nyereg, könnyű volt, a nyeregszārak rāfekűdtek a ló hátānak mindkét oldalāra, űgy volt kialakítva, hogy kényelmes legyen a lőnak és a lovasnak. A hātsó nyeregkāpa alacsonyabb, hogy a lovas jól tudjon forgolódni űltében, kényelmesen mozoghasson a nyeregben.

- Maradj nyugton! - szólt rá a lovára Keve, s becsatolta a nyeregkápát rögzítő szíjakat. A ló megérezte gazdája izgatottságát, az indulás hangulatát, de állt türelmesen, ismerte a fiú mozgatait.

- Kész. Rögtön indulunk! - mondta a fiú.

- Hol az íjad? - kérdezte Botond.

- Hozom. Apám mondta, hogy verseny lesz.

- Mindig van. Aztán megnyerd! - mikor kimondta a szavakat, elgondolkodott azon, hogy vajon Keve egészsége és ereje van-e olyan, mint a betegség előtt, s megnyerheti-e a versenyek bármelyikét? - Azért ne keseredj el, ha valami nem sikerül. Évente országol István, akkor ismét lesznek versenyek. Aztán a betegségedre is gondolj, hogy nem bírsz annyit, mint annak előtte - tette hozzá, majd elhallgatott, mert látta, hogy ifjú barátjában nem higgadtságot, hanem egyre nagyobb elszántságot csíholnak szavai, arra meg nem volt szükség, hogy egy túleröltetett verseny után ismét ágynak essen.

Keve kisgyerek kora óta gyakorolta az íj kezelését. Nehéz volt. Igen sokat kellett gyakorolni, hogy a nyílvessző célba találjon. Az sem volt kis feladat, hogy eléggé meghúzzák az ideget, elrepüljön a nyílvessző, aminek csodálatos volt látni a repülését, azt, amikor becsapódik a célba, ám ügyesség és erő kellett ehhez a látszólagos könnyű suhanáshoz. Keve alig volt hat éves, mikor próbálgatni kezdte az íjazást. Sokáig nem bírt vele. A gyermekkéznek nehéz volt annyira kifeszíteni a fegyvert, hogy a vessző elrepüljön. Bátor látta a fia próbálkozását. Magához hitta, mutatta neki, hogyan kell szabályosan fogni a fegyvert, ami könnyű volt, a vele való bánás semmi gyerekjáték az erős, férfikéznek, a gyermek még kínlódva, nehezen fogott rá annyira, hogy találjon vele.

- Nyújtsd ki a bal kezed! Jó. Tartsd erősen! Most ezzel a két ujjaddal fogod a nyílvesszőt és az ideget - A gyerek a jobb keze mutató és gyűrűs ujjával próbálta tartani a nyílvesszőket és megfeszíteni az ideget.

- Húzzad! Mindjárt sikerül! - Elröppent a nyílvessző. Ki tudta feszíteni a felnőttnek való íjat, hogy az ideg a vesszőt elrepítse.

Számtalanszor próbálkozott még sikertelenül. Néha úgy elkecseregett, hogy csak neki nem sikerül az íjazás. Ahogy erősödött a karja, egyre jobban és gyorsabban ment a vessző kilövése. Igen oda kellett figyelni, hogy egyszerre engedje el a feszülő ideget és a nyílvesszőt. Évekig gyakorolta. Mikor már jól bírt vele, lóról is lőtt. Mivel a karja erős volt, jól lovagolt, ezt nem volt nehéz megtanulnia. Most már lóról is biztosan célba talál. Botond tudta ezt, ezért kérdezte a fiút, készül-e a versenyre. Sok fiatal lesz a király kíséretében, még többen eljönnek, hogy lássák az udvart, hallhassák a királyt. Ilyen alkalmakkor céllövő versenyt tartanak.

Keve elkészítette a tegezt a nyílvesszőkkel. Megvizsgálta a vesszőket, elég egyenesek-e, az íjat, rendben van-e rajta minden kötés. A vesszőkbe be vannak vésve a jelei, tudni fogja, melyik az ő nyílvesszője, ha találata lesz.

István elindult. A cursorok meghozták a hírt, az ispán megkezdte az előkészületeket, szolgálival elegyengettette a hatalmas területet, ahova a király házat és a legfőbb jobbágyok jurtjait felállítják. A környékről folyamatosan terelték az állatokat. Jöttek velük a pásztorok. Azoknak is hely kellett. Az ispán napokon át intézkedett, sietette az embereit. Ő maga is készült a király fogadására.

Szekereken hozták a király szolgálai a házat. Sok ember kellett ennek a felállításához. Rengeteg gerenda, deszka, mind szabályos sorrendben pakolva a szekerekre. A király háza így utazott előtte. Mire megérkezett, az ügyes famunkások keze nyomán állt a ház. Minden darab fának megvolt a maga helye. Csak oda kellett tenni, befogatni, a mesterek tudták az összerakás módját. Néhány nap múlva állt a ház. Két ilyen ház volt, az egyik, amelyikben laktak, a másik, amelyik utazott a következő szállás felé, hogy mire odaér az udvar, ott legyen felállítva.

A jurtok felállítása egyszerűbb volt. Annak is megvolt a maga rendje. Ennek a felállításában asszonyok is segédkeztek. A lécek pontosan illeszkedtek mindenütt. Hiba nem lehetett benne, mert akkor nem kör alakú, kárbaveszett a munka. Mikor már állt a körfal, megemelték a tetőkeretet, amibe beleillesztették a tartó rudakat. Aztán a vázat befedték nemez-pokrócokkal, a tető nyílását is betakarták, a jurt ajtaja nemez vagy szőnyeg volt.

A ház és a sátrak felállítására érkezők magukkal hozták a családjukat. Ezek ellátása az ispán dolga; az adóba tartozott az udvar és a vele jövők ételmezése. Az ispánok és az ardók nagy kísérettel jöttek. Hozták a saját jurtjaikat, jött velük a családjuk, szolganépük. Ezeknek is hely kellett, rangjuk szerint sorolva. Magukkal hozták szekereken az élelmüket, jószágaikat utánuk terelték a szolgálai, amiket aztán felélnek, míg itt lesznek. Csak az az ispán nem megy sehova, akinek a területén megáll a király. Ő gondoskodik a területén, (ami fennhatóságban, felelőségben a területe, de valójában minden a király birtoka, jobbágya az ispán is a királynak) a sokaság zavartalan ellátásáról, az érkezők megfelelő elhelyezéséről.

Ez volt az alkalom az évenkénti találkozásra, ahol a terület jelentős emberei, ispánok, ardók és gyerekeik találkozhattak. Ilyenkor volt rá jó alkalom, hogy vívó, íjas, lovas versenyeket tartsanak. Az ifjak készültek a versengésre. Nem akármilyen volt a tét. Elsősorban a győzelem, az, hogy az itt lévők mind emlékezni fognak az idej győztesre. De mindenekelőtt az a lehetőség, hogy a király kíséretéből felfigyelnek az ügyes ifjakra. Aki itt jeleskedett, az hamarosan István udvarában lehetett, a királyi kíséret tagjává vált. Ezért a lehetőségért folyt a gyakorlás, a vívás, íjazás, lovaglás egész éven, bár a magyar férfinak napi rendszeres foglalkozása volt általában a vadászat, és mindaz a mozgás, ami lovon végbevihető, amik odavezetnek, hogy az ifjak versenyre alkalmasak.

A darócok ketrecekben vadakat hoztak, hogy a szakácsok már a király megérkezésére készítsenek vadpecsenyét, de mielőtt megérkezik István, ő maga ritkábban, de kísérete gyakran indul a vad nyomába, s a zsákmány beleolvad a közös étkezésekbe. Az első vadászat után a király általában nem vesz részt a továbbiakban. Ma még nincs itt az udvar, nincs vadászat, hát a vadat előre be kell fogni, hogy méltó lakoma legyen.

Rokonság szerint történt a felállítás. Az egy törzsből és nemzetségből valók egymás mellé álltak. A nyilakat elkészítették, a vad nagyságától függött, mikor melyik került az idegre. Nagy állathoz nagy nyílcsúcs kellett, a kicsire keskenyebb, hogy ne üssön rajta nagy sebet, főleg a prém állapota miatt.

A nemzetségeket messziről meg lehetett különböztetni ruhájuk, fővegük után. A nagyobb fiúk követték apjukat. A tíz, tizenkét évesek már férfiként vettek részt a vadászatban. Az első lövés mindig az apák, a nemzetségfők joga volt. Mikor sok vadat hajtottak fel, az első nyíl kilövése után a rangsorban lejjebb levők is bármikor lőhettek. Állandóan készenlétben voltak a vad elejtésére, saját területükön naponta jártak vadászni. Pillanatok alatt nyeregbe pattantak, biztosan kezelték az íjat, úgy forgolódtak kemény, fából faragott nyergeikben, hogy szédítő volt nézni. Lovakkal annyira összeszoktak, hogy a lovak ismerték gazdájuk minden mozdulatát, a legkisebb jelzésre engedelmeskedtek. A lovas lába a kengyelben tökéletesen irányította a

lovat, akkor is, ha a lovagló mindkét keze foglalt volt és nem tartotta a kantár szarát. Az pedig igen gyakran megesett, mivel ijjal vadásztak, annak teljes kihúzásához a vadász mindkét kezére szükség volt. Az udvart követők és a királyhoz jövő nemzetségfők és ezek kísérete a táborhely közelében megtartva szokásaikat, naponta vadásztak.

Felsorakoztak a vadászok. Készülődtek, igazgatták íjaikat. A lovászok felrakták a nyeret uraik lovára. Megigazították a szügyelőt, a farhámot. A lószerszámok szíjain csillogtak a bronzveretek. Végül megigazították a lovak szájában a zablát, s ez után az utolsó mozdulat után várták a jelzést, a vadászatra hívó kürt hangját.

Megszólalt a kürt. Elindultak. A hajtók jártak elől. Nagy zajt ütöttek, csapkodták a fákat, bokrokat, a megriadt vad futott előlük. Az egyik bokorból nyúl futott ki. Halálos ijedelmében elindult pont a vadászok felé. Mikor látta, hogy rossz az irány, oldalra vágott. Ugrott a róka. Hangok után próbált tájékozódni. A vadászok lazán egymás mellett követték a hajtókat. Nagyvadra mentek. A róka, nyúl csak ráadás a mai napon. A nyulat jobb csapdába ejteni, kár rá nyílveszőt pazarolni. A legfiatalabbak szórakozása nyúlra lődözni.

Szétnyílt a sűrű és meglátták az őzeket. Az állatok rémülten futottak szét a közeledő vadászok elől. Az erdőmesterek kiválasztották a megfelelő vadat, igyekeztek kiterelni a csapatból, a kutyák hangos ugatással követték a csapattól elszakadt állatot. A vadászoktól oldalra kivágott a tisztásra egy őzbak.

- Ott jön! - kiáltott az egyik hajtó.

Mindenki kézben tartotta az íját. Az állat meghökölt, el akart futni. A vadászok közeledtek. Bátor megfeszítette íját. A nyílvesző elszállt. Az őz megugrott. Futott még néhány lépést, aztán lehanyatlott a fűre. Gyönyörű példány volt. Agancsa teljes, tökéletes formájú. Újabb jelzést adtak a hajtók. Az őzeket ismét sikerült a vadászok felé terelniük. Surrogtak a levegőben a nyílveszők. Hamarosan számos állatot leterítettek. Jöttek a szolgák, hogy összegyűjtsék az elejtett vadakat. A kuvaszok nagy ugatással örültek a zsákmánynak, a vizslák odaálltak gazdáik mellé, fejüket büszkén felemelték. Hálókban rengeteg fűrj, fogoly, fácán akadt fenn, és nyúl. A szolgák az így befogott vadat kiszedték a darócok vezetésével, megkötözték, ketrecbe rakták.

- A másik oldalon medvét láttak a darócok - mondta az egyik vitéz a társának. - Arra lenne jó menni!

- Legközelebb azt hajtjuk meg.

- Múlt nyáron sikerült egyet leteríteni - emlegette a másik a tavalyi vadászatot. - Nehezen adta meg magát.

- Elment?

- El ám! A nyílveszővel az oldalában. Csak másnap találtuk meg. Még akkor is volt benne erő.

- A kutyák hamar felhajtották.

- Hajtották, de elment, fel a sziklás oldalra. Nehéz volt utána menni.

- Volt már olyan, hogy nem találtuk meg - szólt egy másik vadász. - S olyan is, hogy törrel kellett kivenni belőle az életet, úgy harcolt vele a gazdám, életre, halálra. De amék elment, az igen elment.

- Hát a kutyáitok? - érdeklődött a tovább egy kötekedő hang, pedig nagyon jól tudta, hogy a medveadászat az nem vadászat, hanem harc, mert a medve igen félelmetes ellenfél lesz, mikor az életéről van szó; rámegy néha a vadász élete, s egyedül menni medvére vagy vad-disznóra, az bizony rendkívül veszélyes, még csapatos vadászatokon is előfordul, hogy a vad győzi le az ember.

- Keresték. Biztosan messze ment, annyira messze, hogy nem találták. Ám ha vadásztál rá, tudod, mivel jár.

- Vagy átment a patakon. A vízen túl a kutya se tud mit kezdeni.

- Az is lehet. Elment nyilastól.

- A kuvaszoknak pedig igen jó a szimatuk.

- Ha kisvadról van szó, jobb az agár meg a vizsla.

- Arra jobb.

Hallgattak egy sort. A vadászat, a medve, a nagyvad olyan emlékeket ébresztett az idősebbekben, amiket nem volt kedvük megosztani az ifjú, lelkes és részben még tapasztalatlan társakkal. Testükön lévő nagy hegekre gondoltak, saját ifjúi lelkesedésükre, orrukban érezték a nagyvad vérenek és saját testüknek izzadságát, a maguk sebesülésének szagát, lelkükben ismét megkeményedett az elszántság, fellángolt a vadászat ösztöne, a vágy, hogy ismét elejtsék a legnagyobb, legerősebb állatot.

- Mikor vadászik a király?

- Most nem akart. Lehet, nem fog. Ma törvényt tart.

- Sokan jöttek?

- Sokan. Napok óta várják, hogy elébe kerüljenek. Meg kell lennie, míg itt van Vajk.

A szolgák hosszú rudakra kötötték az elejtett vadakat. Egy-egy nagyobb, erősebb rúdra az őzet. Többen emelték, vitték ki a sűrűből. Az apró vadakból egész sort kötöttek egy rúdra, egész állatfüzérnek lógtak így, rudakon vitték az elejtett állatokat. Mikor beértek a jurtok közé, középen egy nagy üres helyre lerakták sorba a terítéket. Hosszú sorokban feküdtek a fácánok, másik sorban a foglyok, aztán a fürjek, nyulak, rókák. Külön helyre tették az őzeket. Mindenki kisereglett megnézni a zsákmányt. Az állatok oldalában ott volt a nyíl, gazdája dicsősége. Erről lehetett tudni, ki melyiket ejtette. A siheder fiúk lelkesen sorolták a vadászat eseményeit. Büszkék voltak apjukra, felnőtt testvéreikre.

A jurtok melletti ketrecekben sólymok ültek. Izgatottak lettek a zsákmány látványától.

Ezek a madarak félelmetes vadászok. Többségüket felnőtt korukban ejtették foglyul. A fészekből kiszedett fiókat nehéz volt felnevelni. Felnőtt madarakat tanítottak be. Ennek befogása sok türelemmel járt. Botokra hálót helyeztek, az alá került a csalimadár, ami leggyakrabban galamb vagy varjú. Megkötötték a csapda alá a varjút és néhány lépésnyire vártak a vadászok. A biztos préda reményében a sólyom aztán hamarosan lecsap. Jól látja a csalimadarat, nem figyel a hálóra. Ferdén, szárnyait behúзва zuhanó repülésben csap rá a varjúra és rögtön belebonyolódik a hálóba. Ekkor már veszve van. A vadász óvatosan, vastag kesztyűvel a kezén kiszedi a becsapott madarat, ketreckebe teszi. Vigyázni kell vele. Ül gazdája karján, de eleinte és még később sem lehet előre kiszámítani a mozgását. Nagy türelmet és kitartást igényel a madár nevelése. A sólyom fejére sapkát húznak, állandóan beszélnek hozzá. Szám-talanszor ismétlik a hívó szót, ami később az engedelmességhez kell. Lassan szokja meg a madár, hogy elfogadja a felé nyújtott húsdarabot. Ahogy szokik a sólyom, egyre hosszabb

időre veszik le a fejről a takarást. Eztán még sok türelemmel etetik, beszél hozzá a tanítója, hogy megszokja a hangját. Mikor már elfogadja az ételt és valamennyire megnyugszik a madár, akkor következik, hogy bőrszíjat fűznek a lábára, kiviszik magukkal. Ül a solymász öklén a madár, éles szemével néz, és mindent lát. A solymász kezét vastag bőrkesztyű védi, a madár éles karmai közt mindenféle állat rothadó maradéka van, a bomlás és a halál lakik az éles körmök között. Ha megsebesítené a gazdáját, annak karja rámehetne a karmolás utáni súlyos gyulladásra. Egy madár betanítása általában egy hónapig tart. Beszélük: vannak olyan ügyes solymászok, akik ezt a tudományt pár hét alatt megtanítják a madárral, de bármilyen ügyes a tanító, vagy a madár bármi kezes, állandóan vigyázni kell vele, mert karma közt a bomló halál. Csőre vágása erős és engedelmessége látszatának ellenére veszélyes, állandóan úgy kell fordítani a madarat, hogy annak véletlenül se jusson eszébe az őt tartó vadász szemébe vágni.

A ketrecekben különböző sólymok várják a vacsorát. Vándorsólymok, kerecsenek, nyúlra, fácánra jók, a kabasólyom fűrjre, szirti nyúlra, fogolyra; ezek mind teljesen kitanított madarak. Vadászatkor, ha leveszik róluk a sapkát, a solymász karja egyetlen mozdulatával a levegőbe, a vad után dobja a madarat; a tanításkor számtalanul elhangzott és megtanult szóra a madár rögtön lecsap, aztán visszarepül a vadász öklére. Hamarosan ezekkel a madarakkal fognak vadászni. Ma, mikor megéreztek a zsákmányolás hangulatát, felfigyeltek az induló vadászatot kísérő hangokra, nyugtalanul várták a friss ételmezt, s mikor meglátták és megéreztek a vér nehéz szagát, topogva, szárnyukat kiterjesztgetve, fejüket nyújtogatva várták az etetést.

A vadakat megnyúzzák, a szolgálak etetik a ketrecekbe zárt madarakat. Az elejtett rókákat kihúzzák a bőrből, gereznájukat gondosan kifeszítik, húsu, belsőségük a sólymoké. A kutyák ott várják részüket a zsákmányból az emberek mellett, mind fegyelmelzetten nézi a vadak átalakulását étellé, egyik ebnek sem jut eszébe odakapni, belefalni a húsba. Tudják, kapnak bőven, ami hús nem embernek való, az a sólymok, kutyák része; rápillantanak a hegyes csőrű, repülő vadászokra, mert azokkal osztózni kell, az ember nekik is vet koncot; s a madarak szeme kegyetlen, hideg fénnel villan az ebekre; nekik a kutya zsákmány lenne, ha tehetnék; s az négy lábuk se riadnának vissza a vadász-madarak húsától, ha arra kerülne sor.

Az asszonyok tépik az elejtett madarak tollát, mert mikor a vadászokkal vannak, a kopasztás asszonyunka. Sárgul a madarak bőre, fogy róluk a toll. Levágják a fejüket, lábukat, odavetik a kutyáknak. Kibelezik a lecsupaszított madarat, gondosan, vigyázva, hogy a mája megmaradjon, az epe szét ne folyjon a húson, s viszik a szakácsoknak. Hamarosan nyársra húzva, szalonnával megtűzdelve forgatják a tűz felett, a szakácsok vigyáznak a sültre, utasítják a szolgálakat, hogy locsolgassák meg zsírral a húst, s milyen gyorsan forgassák.

A sütők a kemencéknél serénykednek, a földbe ásott, kisméretű kemencéket nagy gonddal fűtik. Körülrakják fával, az elégett fát gyakran pótolják, így tartják benne melegen a köveket. Mikor a kövek izzanak, vöröses színűek, s egyetlen helyen sincs sötét folt a kemence belsejében, akkor lehet belerakni a lepényt. Friss lepény készül a vadászat örömeire.

Két napja elkezdtek az előkészületeket, a legutóbbi tészta maradékát beáztatták, ez állt a vízben másfél napig. Aztán ezzel a maradékkal ma összekeverték a lisztet, sótt tettek hozzá, bedagasztották. Hagyták néhány órát állni, a tészta kicsit megkelt, valamivel lazább lett, mint a mindennapi ételekhez sült kenyerék tésztája. Lepényt szakítottak belőle, még az is állt egy ideig, megdagadt, ritkább lett, finoman puha. Most sütik a lepényt, ami kerek, három-négy ujjnyi vastag kenyérféle. Ha kicsit megdagad a tésztája, mint most, akkor puhább, foszlósabb, ízletesebb.

Fűtik óvatosan a kemencét, erre külön ki van jelölve néhány ember. Lassan rakják a fát, mindig elkaparják a hamut, nehogy lehűtse a kemence belsejét. Lapáton szedik ki a lepényeket, az asztalra teszik. Újabb tészta kerül a kemencébe. Száll a frissen sült lepény illata, tetejüket vékonyan megkenik zsírral, a tollkenők után csillog a lepények piros-barna héja. Puhán, kíváncsian sorakoznak az étkek az asztalon, párájuk inycsiklandozóan keveredik egymással.

Meggyújtották a fáklyákat, a meleg kora-nyári estében lakomához készültek. A jurtokhoz közel, a király szállása mellett állt a vele utazó papok háza. Oda is vittek a vadászat bő zsákmányából, s a szolgák elkészítették a sülteket, olyan volt ez, mint a többieké, csak a fűszerezése tért el valamelyest.

- Meg kell választani, kiket viszünk innen magunkkal - mondta Valentin, miután elmondták az evés előtti imát. - Sok értelmes, ügyes fiú van itt, s ha szerencsés lesz a választás, akkor már van jelöltünk. Ki tudja, később, máshol találunk-e megfelelőeket, és ha igen, akkor az összes közül kiválaszthatók a legjobbak.

- Olyat kell kiválasztani, akinek teljes a hite.

- Az nehéz lesz. Ezek még mindig tartják a régi szokásokat. Beleszületnek. Minden arról beszél nekik, s mire eljutnak a papig, s értelmük feléri, hogy mi az igaz Isten, akkorra már tele van a lelkük a régi hittel.

- A király tiltja. Üldözi katonáival, ha kell.

- Hiába. Nem állíthat minden családhoz katonát. Meg aztán... Aki igazán elfogadja Jézust, az még akkor is a követője lesz, ha régi hitéből is megtart valamit. Nem moshatnak mindent ki a lelkükből. Vizsgáld csak meg! Nem lehet ezt egyszerűre.

- Ezt hogy gondolod? Kétféle hit?

- A vitézei, katonái kettős hitűek. A vérség szava a szent, s ezt jó lesz nekünk is megjegyezni, soha el nem felejteni. Vajk megtért, az ő hite számít, amit a vérség miatt fogadnak el. Azt ne hidd, hogy ő, bármennyire hiszi Jézust, nem ismeri a maguk régi hitvilágát. A nép követi őt a hitben, mert a vérség számít, az mindenek felett áll, még a fegyverek felett is, és tagadhatatlan, hogy a hit felett, is. Ámbár ez istentelenség, még a gondolata és kimondása is az, de mégis így van, számolnunk kell vele. Eltelik még sok emberöltő, míg elhagyja ez a nép a régít. A király okos, előrelátó ember, tudja mi ennek a jelentősége, s nem csak a hitről gondolkodik előre.

- Rosszabbak néha, mintha igazi pogányok lennének - bólogatott Damos. - Az viszont biztos, hogy követik királyuk akaratát. Ha minden ilyen jól menne, mint mostani napjainkban, nem lenne semmi baj.

- Féltem tőlük az igaz hitet. Összekeverik a babonáikkal. Ám az igaz, nem lehet eltörölni a mesevilágot, a dalokban élő hitüket, s tán öntudatlan álmaikban benne van, s előjön akaratuk ellenére. Mikor a misén látom szemükben a fényt, akkor egészen elhiszem, hogy megváltozott a lélek is.

- Majd megváltoznak atyám! - mondta az írnok.

- A király feltétlenül hisz. Csak ez a fontos. Az ő akarata számít - ismételte meg.

- Nem megy hamar. Tudom. Nehéz boldogulni velük. A kolostorban más. Ott igazán hallgatnak Jézus szavaira - Valentin ledobta a csontot az asztal alá a kutyáknak.

Damos evett tovább. Nagy kanállal merte a kását. Részt vett a vadászatban, s az izgalom és a lovaglás miatt éhesebb volt, mint máskor. Mára nem esett böjti nap, hát igyekezett sokat enni, ami könnyen ment, mert az ízes étel egyre kínálta magát. Magában arra gondolt, hogy tán csak nem esik a mértéktelenség bűnébe, aztán elhagyta ezt az önvizsgálatot, s az evésre figyelt.

- Önts még egy kis bort! - kérte Valentin. - Nehéz ez az étel, kívánja az italt. Ihatnánk valamire.

- Mire igyunk?

- A királyra. Isten tartsa soká egészségben István királyt! - emelte fel a kupáját Valentin.

- Úgy legyen! - mondta Damos és ivott a borból, amitől aztán még nagyobb étvágya lett.

A szolgák ribizlit és epret tettek eléjük az asztalra. Csendben ettek. Mikor befejezték az evést, keresztet vetettek és hálát adta Istennek az elmúlt napért.

A mise elkezdődött, az oltár előtt állt hosszú reverendájában a pap, díszes palásttal a hátán, a ministránsok egyszerű hosszú miseruhában segédkeztek a szertartást végző pap körül. A nép áhítattal figyelt. Nem értették a latin szavakat. Már olyan sokszor hallották az imádságokat, hogy néhányan kívülről is tudták. Ismételték magukban a válaszokat a ministránsokkal együtt, akik ha nem papok voltak, hanem az oltár körüli szolgálatra betanított fiúk, szintén nem értették a latin beszédet.

Bátor mellett állt Keve, nézte a királyt, akit legalább így, távolról láthatott. Mindenki felállt. Bezárták a templom ajtaját.

Credo in unum Deum

Hiszek egy Istenben - kezdte mondani a pap

Patrem omni potentem, factorem caeli et terrae,
visibilium omnium et invisibilium

et in unum dominum Jesum Christum, et ex patre natum
ante omnia saecula.

Valentin végignézett a sokaságon, a nép áhítattal figyelt, a pap szeme megállt Kevén; a fiú szája mozgott, mint aki a Hiszekegyet mondja.

- et in unum dominum Jesum Christum, et ex patre natum
ante omnia saecula - mondta Keve a papok után.

- Csak nem a credót mondja? - tűnődött a pap, s visszatért az imádsághoz, elfordítva kíváncsi tekintetét a népről.

- Deum de Deo, lumen de lumine,
Deum verum de Deo vero,
genitum, non factum...

Valentin ismét odanézett, tekintete oda-odacsapott a fiú felé.

- per quem omnia facta sunt.

Ez a fiú az imádságot mondja. A hitvallást. Valentin nézte a többiek arcát. A fiatal férfiak fegyelmezetten álltak. Néhányan mondták a Credót. A pap mondta tovább az imádságot és néha Kevére nézett.

- Figyelemre méltó ifjú - gondolta magában Valentin, aztán igyekezett csak a szertartásra figyelni, s közben arra gondolt, hogy megbánást kell gyakorolnia, mert a mise alatt más dolgokra engedte elkalandozni a figyelmét.

- Confiteor unum baptisma
in remissionem peccatorum
Et exspecto resurrectionem mortuorum,
et vitam venturi saeculi
Amen.

- Amen - mondták mindannyian a pappal együtt. A főemberek leültek a padokban, a többiek álltak, a pap halkán imádkozott az oltár előtt. Illatos tömjénfüst szállt a füstölőből, az oltárt megvilágította az ablakokon beszűrődő napfény a ministrálókat segítő fiatal papok elkezdtek énekelni:

- Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth
Szent, szent, szent a Szombat Ura
Pleni sunt caeli et terra gloria tua.
Teljes az ég és a föld a te dicsőségeddel.
Hosanna in excelsis!
Hozsanna a magasságban!
Benedictus qui venit in nomine Domini
Áldott legyen, aki az Úr nevében jő
Hosanna in excelsis!
Hozsanna a magasságban!

Énekeltek a ministránsok, sokan a nép közül, az ének kedves, csilingelő dallama beleszólt minden szívbe, átértéztette az éneklőkkel a hit örömét. Valentin figyelte a fiút.

- Majd meglátom, alkalmas-e a kolostori életre. Meglátjuk. - Többségük úgyis vitéznek való - gondolta.

A misét hallgatók egy része énekelt, megjegyezték a gyönyörű, fülbemászó dallamot. Tudták a szövegét olyanok is, akik egy kukkot sem beszéltek latinul, csak hallás után jegyezték meg. Kevének szép hangja volt, mások is felfigyeltek rá.

A fiú nézte a királyt. István erős ember volt, méltóság sugárzott róla. Mellette Gizella királyné, aki vallásos életéről, tiszta hitéről volt ismert mindenütt, velük az öreg fejedelmné, a király anyja. Egyenesen tartotta magát, arca szép és büszke volt. A fejdísz alól kilátszó haj még nem őszült. Egész megjelenésén látszott, hogy határozott, erős asszony. Másként vetette a keresztet, mit a többiek, s mikor bejött, az oltár előtt nemcsak meghajolt, hanem háromszor egymás után letérdelt, majdnem teljesen a földre borulva, s mindháromszor keresztet vetett magára, csak aztán foglalta el helyét a fia közelében.

Nem messze tőlük István bán. Nevezetes ember. A Szent Krizogon kolostort ő alapította. Vagyonából adott, hogy a kolostor megalakuljon. Nem akármilyen kellett hozzá. Csak az épület maga is nagy érték, bár csak egy része épült kőből, másik része fa. Felszerelte a kolostort, mindennel, ami kellett. Harminc tehenet, húsz igás barmot, harminckét sertést, negyvennégy juhot, tíz lovat, számtalan aprójószágot, tyúkot, récét, libát, galambot adott a szerzeteseknek. Támogatta a kolostor lakóit még aztán is terményekkel. Ebben a kolostorban számos fiatal pap volt. Tanították az arra alkalmas ifjakat, akik Jézus szolgálatában akartak lenni, s azokat, akiket a király kérésére kellett megtanítani az írás és olvasás tudományára.

Felálltak.

- Pater noster, qui es in caelis
Miatyánk Isten...

Mindenki hangosan mondta az imát. Keve gondolatai elkalandoztak. A bánt nézve eszébe jutott, milyen lenne ott a kolostorban az élet. Szívesen megnézné, mit csinálnak a szerzetesek, hogy zajlik belső életük. Azt mondják, vannak náluk olyan fiúk, akik megtanulják a papoktól az írást, de nem lesznek pappá. Keveredtek fejében a gondolatok. Hallotta az apját, és az idősebb férfiakat, mikor jelentős dolgokról, törvényekről, hitről beszéltek. Most, mikor belekerült a másfajta világba, ezernyi apró ismeret gyürkőzött a gondolataiban, keresve a rendet, a helyet. Minden egyszerre érthető és érthetetlen. A verseny, a hit, a király jobbágyainak rendje, ahova ők is beletartoznak, aztán a hiten belül az öreg fejedelemmé mássága, ahogy Istennek hódol az oltár előtt. Mert látszott, hogy keresztényként hajol meg, de más volt valami, és a fiú nem értette, mi az a más. S folytatódott a legény lelkében a sok-sok apró, villanásnyi emlék, történés helykeresése, megértésének vágya.

- Csakhogy megjöttél! - örült meg Kevének Botond. - Soká elmaradtál.
- Lovas versenyt tartottunk - válaszolt a fiú, de a kedvén látszott, hogy valami nem sikerülhetett.
- Nyertél?
- Nem. Azok jobbak voltak - intett a fiú a társai felé.
- Vártalak. Kár, hogy csak most jöttél.
- Mi történt? - kérdezte Keve, miközben az izzadtságot törölgette homlokáról.
- Mindig hallani akartad a királyt, mikor törvényt tart.
- Most tartja. Mehetünk, hátha közről hallhatom.
- Nem. Már kimondta a döntést.
- Mondd el, mi volt! - Keve a lovát odaadta az egyik szolgájuknak, az vitte az állatot a többiekhez.
- Csak gyere! - hívta Botond a fiút. - Keressünk valami csendes helyet, ahol lehet ilyesmiről beszélni.
- Menjünk be! - intett Keve és bementek a jurtjukba, letelepedtek. - Na mondjad!
- Az egyik falu papja bepanaszolta Varsányt, a felesége miatt. A felesége halála miatt.
- Melyik Varsányt?
- A nemzetségfőt.
- Mi lett aztán?
- A király hívatta - Keve érdeklődve hallgatta a férfit.
- Mit tett Varsány? Mondjad!
- A pap azzal vádolta, hogy megölte a feleségét.
- Ez igaz?
- Bevallotta. Az asszonyt okolta, hogy nem volt jó felesége, tartotta a régi hitet.
- Ezért? - szörnyülködött a fiú.
- Azt mondja ezért.
- Mit ítelt a király?

- Hús tinót kell adnia büntetésbe. És a felesége rokonai követelték vissza az asszony hozományát. Még nem telt le a hét év.

- Mi lett? - mire kimondta a kérdést, már tudta miről van szó, hallotta eleget az apját és az idősebb férfiakat, mikor ilyenekről beszélnek, azt tudta, hogy a nemzetségfő aljas módon tette, amit tett, azért annyi a büntetés.

- Mondom, még nem telt le a hét év. De ott vannak a gyerekek, azoké lesz minden, nem az apjuké - Botond belül azt gondolta, hogy most a király a pogány törvények szerint ítélte, a régi törvények szerint, ahol a tett, a büntetésbe kirótt tinó számával van megtorolva, s tinók nem kelthetik életre a megölt asszonyt.

- Most újra nősül Varsány?

- Nem tudom - sóhajtott a kőfaragó, mert látta Varsányt azzal a nemzetségfővel hosszan beszélni, aki leányának ajándékot küldetett szolgálival, s a feleséggyilkos ajándékát az a leány elfogadta. - Kár hogy elmaradtál. Hallhattad volna a királyt.

Keve bánkódott. Már alig néhány napig maradnak, és most elszalasztotta az alkalmat, hogy lássa Vajkot, mikor törvényt tart az embereknek. A szolga behozta Kevének a gyógyfüves főzetet.

- Nem kell már ez - mondta, mert egészségesnek érezte magát.

- Anyád parancsolta, hogy naponta főzzük meg neked - válaszolta mosolyogva a legénynek az öreg szolga.

- Meggyógyultam - mondta Keve, de azért elvette a főzetet. - Igyál te is Botond! - kínálta a barátjának.

- Na, add csak ide! - ivott belőle pár kortyot. - Egész jó. Hűsíti az ember belsejét.

- Ne felejtse el, kisurunk, hogy néhány hete milyen beteg voltál - mondta csendesen az öreg szolga.

- Emlékszem még - válaszolt a fiú, de már nem szerette, ha a betegségét emlegetik.

- Fogadd csak meg, amit tanácsolnak!

- Megfogadom én. Csak szeretnék mást is inni, mint ezt a főzetet. Egy kis hús jó lenne! Örökösen a nyúl, meg a galamb.

- Ószre kijavulsz. Akkor azt tehetsz, amit kedved szerint akarsz - biztatta Botond, szeretettel nézte ifjú barátját, akit szívében testvérének érzett.

Keve hevert a bőrön, lassan itta a főzetet, eszébe jutott róla Réka, a táltos lánya. Vajon mit csinál most? Megszerette-e a falut? Meleg lett a gondolattól, mint mindig, ha ez a lány eszébe jutott.

- Valami bajod van, kisuram? - kérdezte a szolga, mikor látta Keve piros arcát.

- Semmi bajom - válaszolt a fiú szégyenkezve, hogy meglátták rajta a pirulást.

- Csak nem a betegség jön vissza, hogy ilyen piros lett az orcád?

- Semmi ez - segített Botond a fiú zavarán. - Majd elmúlik. - Botond hallott Jolántól a főzet történetéről. Az asszony kérte, ne mondja el illetéktelennek. Botond hát tudott a kétféle fűről, a táltosról és annak lányáról, aki igen bájos, de nem való Kevéhez.

A férfi megsejtette, hogy a főzetről a lány jutott Keve eszébe, attól ez a nagy melegség. Botond mosolygott magában a fiatal fiún, de aztán neki is eszébe jött tavaszi útja a Gerecse

márványáért. Csak nem ugyanarról a lányról van itt szó? Ilyenek vagyunk mi mind, mikor eszünkbe jut a lány, gondolta és ismét elmosolyodott. Vajon milyen lehet az a táltos lánya? Kíváncsi volt rá, el-elindult néha a képzelete, s olyankor megróttta magát, hogy mit ábrándozik egy sosem látott leányról. Aztán ismét kezdődött a képzelgés, amiben volt egy kis vágy a különleges, a tiltott másik világ beavatottjának lánya után, s mert hallotta, hogy Réka ismeri az apja tudományát, a lány esetleges különleges képességei még érdekesebbé tették annak ismeretlen személyét. Talán a művész vágya, fantáziája és álmai is közrejátszottak, hogy néha maga előtt látta azt, - kit eddig még tudván, hogy ez az a leány - sose látott. Álmaiban kísért egy csodás lányalak, szívesen gondolt rá ébren is, és arra a helyre, a Gerecse környékbeli tájra, ahol akár találkozhatna vele...

Azóta sok idő telt el, szépen haladt a faragással. Most újabb kő kellett, ezért járt ismét Bátor birtoka mellett, s mert valahol elfogyott az ihlete, a faragási láza lehűlt, s remélte, az utazás, kedves ismerőseivel való találkozás ismét segít neki, hogy aztán újult kedvvel faraghasson. Kevével összebarátkozott még tavaszon, a fiú nagy betegsége idején. Most visszafele ment Veszprémbe, útba ejtette Bátor házát. Örömmel látogatta meg Kevét, nagyon örült az ifjú gyógyulásának. Velük jött a király elé. Hamarosan indul vissza a munkájához. Indulás előtt látni akarta Kevét az íjas versenyen. Hallotta, hogy pontosan ló, fegyelmezetten viselkedik versenyzésben.

Felállították a jelzéseket. Két oldalon karókra tűzték ki a jeleket, merre kell a lovasoknak haladni. Hosszan követték az utat a színes szalagok, egészen be az erdőbe. Minden akadályt felállítottak, a fákra kitűzték a karikákat, szalaggal megjelölt szalmacsomókat, amiket jó gondosan összegöngyöltek egész kicsire, hogy nehezebb legyen eltalálni. Aztán a jelzések visszavittek a kiindulási helyre. Mindannyian készültek az íjas versenyre, a nép kisereglett nézni a vetélkedő ifjakat. Azok valamennyien bíztak ügyességükben, nyerni akartak. Az apák biztatták őket, nagy öröm volt, ha a fiak győztek, az öröm és büszkeség mellett egy-egy ilyen győzelem hívta fel a legügyesebbekre a figyelmet, akiket meghívtak a király közvetlen kíséretének vitézei közé.

- Jól eligazítottam mindent a nyergeden - mondta a lovász Kevének.

- Figyelj jól! Ne siess! - intette Bátor a fiát.

- Igyekszem! - ígérte. Szíve gyorsabban vert, mivel a minapi lovasversenyben nem ő volt az első, most mindenképp nyerni szeretett volna.

- Már sorakoznak. Gyere! - hívta Botond a barátját. - Ne kapkodj! Sikerül minden!

Keve felült a lovára, tegezében sorakoztak a nyílvesszők. Nem volt mindegy, melyik célra mit lő ki, nagy, széles célpontra széles hegyű nyíl kellett, a kicsire a keskenyebbik hegyűből. Mintha vadásznának. A fiú elrendezte a nyílvesszőket. Mindegyiken ott volt az ő saját jele, finoman belevésve, amelyiknek a röptét eltérítette volna a faragás, arra ráfestve a rovásjel, ami azt mondta: Keve.

Az akadályoknál és a kitett célpontoknál álltak a látók. Ezek olyanok voltak, akinek a fiai nem indultak a versengésben. Egy-egy ilyen helyen három férfi vigyázta a verseny tisztaságát, szabályosságát.

Az ifjak felsorakoztak. Mindenki őket akarta látni, a férfiak csoportosan álltak, előjöttek a nők, a szüleikkel itt lévő lányok, kíváncsian nézték a fiúkat, akik lovaikon az indulás helyén vártak. A lányok összesúgtak, mutogatták egymásnak testvéreiket, nézték az ifjakat, nevettek, találgatták ki lesz a győztes.

Megszólalt a kürt. Elkezdődött a verseny. A lovasok eliramlottak az indulás helyéről. Keve kezében a kifeszített íj, ujjja rajta a vesszőn és az idegen.

- Csak el ne hibázza! - dörögött magában Bátor, bár nagyon bízott a fiában, remélte, már valóban kigyógyult a kora-tavaszi betegségből. Látott évek óta íjas versenyt eleget, s azt még jobban tudta, Keve mire képes, mikor teljesen egészséges, apai szíve elérkezettnek látta az időt, hogy fia ügyesség kitűnjön a neves alkalommal.

Keve simán vette az első akadályt, kikapta tegezéből a következő csomó nyílveszőt, meglátta a célt. Ide vastagabb nyíl kell. Azt tette az idegre. Amint iramlott vele a ló, alig fogta kézzel az állatot, lábaival szorította, irányította. Elmúlt belőle a belső szívet dobogató, enyhe remegést okozó feszültség. A célpontot, az akadályokat kereste, feléledt őseinek vadászösztöne, harci ügyessége, nem látott mást, csak a jelzéseket.

- Odanézz! - mondta az egyik szolga Botondnak. - Láttad?

- Jól csinálja - válaszolt a kőfaragó, örömmel nézte ifjú barátjának összeszokott, biztos mozgását, ahogy a lovat csak lába erejével irányítja, testének hajlékony, könnyednek látszó mozdulatait, biztos célzását.

Az út elkanyarodott, nem lehetett látni a csapatot, csak a végén haladókat. A látók mellett voltak, akik megkiáltották, ki halad az élen. Keve nevétől visszhangzott az erdő.

Keve erősen tartotta a lovát a kengyellel, a ló engedelmesen nyargalt, gazdája apró jelei szerint változtatott futásának ütemén. Akadály következett.

- Segíts Istenem! - gondolta magában a fiú, és közben hallotta a kiáltást: - Keve, Bátor fia az élen.

Előre hajolt, rásimult a lóra, az megérezte a fiú testének érintésétől: most vigyázni kell. Közeledtek a bokrokhoz. A ló könnyedén átugrotta az akadályt, Keve abban a pillanatban kiegyenesedett, kereste a célt. Ott! Már látszik! Ott is! És ott is! Huss! - repült a nyílvesző, egyik a másik után. Mind talált.

A csapatban sok ügyes, kitartó legény volt. Hirtelen Keve elé került egy fiú. Keve szerette volna utolérni. Sietette a lovát. Az állat megérezte a kengyel szorítását, igyekezett gyorsabban futni. Már majdnem beért a célba az elöl járó legény. Akadály következett. Ágakat vágtak le, kötéllel kikötötték, hogy a lovas fejét és derekát érje. Keve visszatette a nyilakat a tegezbe, megfogta a kantárszárat, elhajolt ültéből, olyan mozdulatot tett, mint aki le akar szállni a lóról. Csak fél lába maradt a kengyelben. Egész testével a ló féloldalához simult. Az ágak a nyeret végigsúrolva csapódtak arrább. Keve visszapattant a nyeregbe, a ló hátáról visszanezett. Ellenfele mögötte maradt. A többi ifjú kicsit lemaradva követte az elöl járókat. Keve egyre jobban megelőzte társait. Már nem nézegetett vissza, bízott a sikerben, hallotta ismét, amint a nevét az első helyen haladóként kiáltják.

- Ott jön! - kiáltottak fel többen is a nézők közül, mikor kiért az erdőből.

- Ez valóban Keve! - örvendeztek Bátor kíséretének tagjai.

A fiú közeledett. Izzadt a teste, arca piros volt a mozgástól és az örömtől.

- Csak várjatok, mit mondanak a látók! - intette az ünneplőket Bátor, de nagyon örült a fia győzelmének. Hamarosan megérkezett a többi lovas. Várták a látókat. Azok mondják meg, ki a győztes. Nemcsak elsőnek kell beérni, de minden akadályt teljesíteni kell. Minden célba be kell találnia a nyílveszőnek, mégpedig olyannak, ami a célhoz való. A látók mindent megvizsgáltak, aztán kihirdették a győztest.

- A vetélkedésben Bátor fia, Keve a győztes! - Bátor kíséretében üdvrivalgás tört ki.
- Éljen Keve! Éljen kisurunk!
- Derék dolog fiam! - ölelte át az ifjút Bátor.
- Bízunk benned - szólalt meg Botond.
- Most hozzatok abból a csodafőzetből! - nevetett Keve. - Megszomjaztam.
- Látod! Az a főzet! Attól erősödtél így meg! - nevettek, s mind tudták, „az a főzet” miféle kétfajta főzetet jelent. Mosolyogva hozta az öreg szolgál a nagy kupát, amibe most nem főzet, hanem bor volt.

- Figyelemre méltó ifjú - jegyezte meg Valentin a mellette álló papnak, akivel a versenyt figyelték. - Ez az, akit említettél?
- Igen. Ügyes fiú. Meg kell ismerni közelebbről. - Nézték, amint Bátor és kísérete Keve győzelmét ünnepli.
- Javasolni fogod a király kíséretébe?
- Talán nem oda. Talán oda. Nem vethető el a másik gondolat sem. Kevés az a kivételes tehetség, aki szellemben és erőben érdemes.
- Beszélni kell az apjával. Vele is. Aztán dönthetünk.
- Igazad van Felicián - mondta Valentin.
- Nézz csak oda! - csodálkozott el a fiatalabbik pap. - Te azt látod, akit én?
- Jól látod testvérem. Az ott Botond, a király kőfaragója. Mit keres itt? Veszprémben kéne legyen, a márványainál. Tán a véletlen azért hozta, hogy a segítségünkre legyen.
- Így hát tőle érdeklődhetünk a fiúról és az apjáról.
- Ez kedvező.
- Úgy látszik nagyon jó barátságban vannak.
- Estére meghívom ezt a Botondot, vacsorázzon velünk - mondta Valentin.
- Gyere ide! - intett a szolgájának Valentin.
- Parancsolj uram.
- Ismered Botondot a kőfaragót?
- Ismerem.
- Keresd meg! Itt van Bátor sátrában. Mondd meg neki, Valentin atya hívja őt, ma este vacsorázzon vele!

A szolgál elment. Valentin leült a székébe és gondolkodott. El kell dönteni, mit tegyenek. Érdekes ez az ifjú. A lovaglásban ügyes, látszólag van benne hit. Énekelte a miseénekeket, mondta a Credót, a Páter nostert. Talán jobb lenne, ha valamelyik kolostorban tanulna néhány évig. Ha van érzéke a betűkhöz. Hasznos lenne, ha ezeknek az ifjaknak egyike-másika megtanulna latinul. De tán mégis a király kíséretében a helye, azoknak nem feltétlenül kell írni, olvasni, ám ha a nyugatabbra lévő keresztény királyságokat nézzük, ott sok főember, lovag bírja az ilyes tudományt, s nem ártnak vele kardforgatásuknak.

Este lett. A szolga megfőzte a húsos kását Valentinnak és Feliciánnak. Bőven megrakta a tálat, tudta, hogy vendég lesz.

- Gyere, ülj le mellénk! - hívta Valentin Botondot.

- Köszönettel fogadom a meghívásodat - válaszolt a férfi.

A szolga fatálakat hozott, arra szedték az ételt. Valentin nem evett közös tálból. Nála ez volt a szokás. Ritkán volt beteg. Még a nagy járványok is elkerülték. Talán az evési szokásai és a szerencse együtt segítettek neki.

- Jó étvágyat! - mondta Valentin, miután elmondták az evés előtt szokásos imát. - Tudjátok, a járványok miatt így szeretek enni - mutatott a külön tálakra.

Felicián és Botond szedtek az ételből. Valentin tányérját a szolga rakta meg, ismerve ura étvágyát.

Botond várta, hogy mit akar tőle a pap. Sejtette, nem véletlen a meghívás, talán el akarja mondani, hogy mit szeretne látni márványba faragva, vagy azt firtatja, mért nem a munkáját végzi, mit keres itt, a király országlásában. De meglehet, hogy a fiú érdekli.

Befejezték az evést, közben hallgattak.

- Mi az oka, hogy nem Veszprémben vagy? - kérdezte Valentin.

- Újabb kő kellett. Aztán látni akartam a király urat itt, az országlásban.

- Nincs kedved faragni?

- Van. Ám a belső biztatás most nem jön. Várom a következő ihletet. Addig nem tudok faragni, a márványt kár elpocsékolni szív nélküli munkára.

- Ki ez a fiú, akivel örültél a verseny után?

- A verseny győztesére gondolsz, atyám? - kérdezett vissza Botond.

- Arra.

- Bátor fia, Keve.

- Mifélek?

- Igaz keresztények - válaszolt a férfi, de közben a táltos főzete jutott eszébe.

- Mit gondolsz a fiúról?

- Kitartó. Becsületes. Nemrég volt beteg.

- Mi érte? - érdeklődött tovább a pap.

- Láza volt. Már kigyógyult.

- Ki gyógyította? - kérdezett tovább Valentin. Ez fontos kérdés volt. Mert az a fontos, hogy ki volt, aki gyógyította. Nagyon fontos. Tudni kell, nincs-e valami varázslás vagy táltos a gyógyulás mögött.

- A mi kegyes Jézusunk segítségével kigyógyult - válaszolt rögtön a kőfaragó.

- Csak azzal?

- Nem. Gyógyfüvek főzetét itta sokáig, miknek ismeretét megengedte nekünk a felettünk álló. Az apja vitte neki a kolostorból.

A papok meg voltak elégedve a válasszal.

- Csakis így lehetett. Jézus Urunk segítségével. Meg akarjuk ismerni az apját. Ha a fiú alkalmas, megemlíjük. A király vitézei közt a helye.

- Vagy valamelyik kolostorban - tette hozzá Felicián.

- Akárhogy fogsz dönteni, a fiúnak javára válik, s talán azoknak is, ahova kerül - búcsúzott el Botond Valentinéktól.

- Szólj az apjának, holnap beszélni akarok vele! - mondta végül Valentin, s elbocsátotta maguktól a kőfaragót.

Keve nagyon megörült a dolgok illetén alakulásának. Bátor gondolkodott.

- Nem olyan egyszerű ez. A király kíséretében lenni, nagy dicsőség. A kolostorban betűt tanulni, az is nagy kivétel. De mégis, te vagy az elsőszülött. Ha nem vagyok otthon, te vagy a férfi a házban. Meg kell ezt gondolni!

Jolán várta őket. Az ura megüzente egy szolgálóval, mikorra érkeznek. A baromfiak közt nagy zenebona támadt, a legszebb tyúkokat fogták meg, azokból lesz leves és hús, mire megérkeznek. Serényen tépték a szolgálók a tyúkok tollát. Mikor már a pucér tyúkokon csak a piheszőr volt, a tűz felett megperzselték őket, hogy teljesen tiszta legyen rajtuk a bőr.

A hús csontos részeit Jolán kiválogatta, abból fő a leves.

- Tedd a lábosba! - mondta az asszony a szolgálónak. - Vágtál alá elég hagymát? - nézett a lábos aljára.

- Elég az.

- Elég - hagyta jóvá Jolán. - Állj itt! Kavard, le ne égjen! - parancsolta.

Egy másik asszony dagasztott. Készült a lepény.

- Várjál csak vele, hogy nőjön a tészta! Keve úgy szereti, ha puha - vizsgálta az asszony a lepénytésztaát.

Fűlt a kemence, hordták rá a fát, a kövek lassacskán pirosan izzani kezdtek. A lepénynek volt ideje dagadni, a lisztben lévő élesztőszemcsék elkezdtek szaporodni, fűjták, növelték a tésztát, fellazították a szerkezetét.

- Nézd meg a kemencét! - kérte az egyik asszonyt Jolán. - Jó?

- Jó. Kifűlt. Rakhatjátok bele a lepényt - az asszony sürgött-forgott, mindenre vigyázott. Nagyon várta az urát és a fiát

Estére megérkezett Bátor és a fiú, az itthon maradt szolgálók siettek eléjük. Elvitték a lovakat, leszedték róluk a szerszámot. Az úton lévő szolgálókat várták, mind Bátor háza közelében, hogy ott közösen étkezzenek, ahogy minden évben szokás volt, mikor az úr hazajött az országjáról látogatásából.

- Végre itthon vagy! - ölelte meg Jolán az urát, aztán a fiát.

- Jöttünk, igyekeztünk! - Bátor megcsókolta a feleségét és a kisebb gyerekeit.

- Kész az étel. Sokat főztünk - mondta az asszony. - Mindenkinek jut, ahogy szoktad.

- Ma mind nálam esztek! - hívta Bátor a kísérőit, mert meghívás után illett elfogadni az ételt.

A ház ura elfoglalta helyét az asztalnál. Keve az apja mellé ült a jobb oldalára.

- Mi történt? - kérdezte Jolán, mert már nagyon kíváncsi volt, mi híreket hozott az ura.

- Majd ha ettünk, elmondom - felelt a férfi két nagy falás között.

Evés után mindenki elment a saját családjával. Keve ott maradt. A győzelem óta teljes jogú férfinak számította magát.

- A fiam győzött a versenyen! - mondta büszkén Bátor a feleségének.

- Kész férfi vagy már! - örvendezett az asszony. Szerette volna átölelni a fiát, de nem tette. Nem való már egy felnőtt fiút babusgatni, ölelgetni még az anyjának sem.

- Bízom benne, hogy győz! - folytatta Bátor. - Két pap beszélt velem a fiúról.

- Kik?

- Valentin és Felicián a nevük. Nem ismered őket. Itt sohasem jártak.

- Mit akartak?

- Felfigyeltek Kevére. Megemlítik, hogy alkalmas lenne a király kíséretébe.

- A királyhoz - ismételte meg Jolán. Egészen el volt ragadtatva a gondolattól. - A királyhoz. Mit mondtál nekik?

- Nemcsak erről volt szó. A kolostorba is mehetne. Megtanulna írni, olvasni. Latinul.

- A kolostorba - mondta az asszony, aki egyik ámulatból a másikba esett. Az ő fia a király kíséretében. A kolostorban. - Milyen nagy tisztesség! Mit gondolsz, mi legyen? - kérdezte az urát.

- Gondolkodni kell rajta. Nem lehet elhamarkodni a dolgot.

- Nem engeded el? - az asszony ezt lehetetlennek tartotta.

- Mondom, gondolkodni kell rajta. Látom, te szeretnéd, hogy menjen.

- Ilyen alkalom nem adódik minden nap. Tudod jól.

- Mégis meg kell gondolni. Ő a férfi a házban, ha nem vagyok itthon.

- Az öccse megnő hamarosan - bizakodott az anya.

- A fiú beteg volt. Nem tudni, mi lesz még. Őszig elhatározom.

- Meggyógyult. De te döntöd el, édes uram - hallgattak egy darabig.

Keve hallgatta a beszédüket. Legszívesebben már ment volna. Maga sem tudta, hova menne szívesebben, a király közelében lenni, vitézi életet élni szinte megközelíthetetlen álomnak látszott. Vágyott a kolostori életet megismerni. Az lenne jó, ha mindkét helyre lehetne menni. De az lehetetlen. Az örökre csak álom marad. A fiú aludni ment.

Égett a mécs, annak világosságánál beszélgetett Bátor és Jolán.

- Szép állatokat hajtott be mindenki - sorolta a férfi.

- A tieid jobbak voltak?

- Szépek. Láttam a pásztorainkkal az állatokat. Nem volt különbség senkié sem.

- Volt törvényt nap?

- Volt.

- Ki felett?

- Varsány felett ítélt - mondta a férfi.

- Miért?

- A feleségéért. Húsz tinót kell fizetnie.

- Húsz tinót - ismételte az asszony. Tudta, hogy gyilkosságért kell húsz tinót fizetni. Varsány gazdag ember, neki ennyit kell. Évekkel ezelőtt hallgatta a férfiak beszélgetését, azóta tudja, miért mi jár. Gyilkosságért, ha közember követi el, öt tinó a bírság, ha vitéz vagy gazdag, akkor tíz tinó, ha ispán, akkor már lehet ötven tinó is. Ha netán az ispán nem maga öli meg a feleségét, akkor száz tinó lehet a büntetés, mert az igen alja dolognak számított, ha erre a tette más vett rá.

- Annyi - mondta Bátor.

- Még emlékszem a feleségére. Lánykoromban ismertem. Szép asszony volt.

- Az volt. Nyugodjon békében.

- Mi lesz a gyerekeivel?

- Azt mondják, új asszonyt vesz Varsány.

- Hát ezért? - szörnyült el Jolán.

- Már mindegy miért. Az asszony meghalt.

- Isten bocsásson meg neki! - vetett keresztet Jolán, s magában a régi istenekhez fordult, hogy bizony büntessék meg a férfit.

Hallgattak. A férfi gondolatai a fián jártak. Hamarosan dönteni kell a dologban.

Jolán nem tudott belenyugodni a hallottakba. Varsány újra nőszül. Hát ezért? Ennyit ér bármelyik asszony - gondolta magában. - Istenem! Vigyázz ránk! Ne hagyd elmenni a férfiak eszét! S fohászokodott egy sort magáért, az asszonytársakért a régi hit szerint is.

Lassan kialudt a világ, a ház népe mind mély álomban volt.

- Ideje nyugovóra térni - mondta Bátor és gyengéden átölelte az asszonyát, mint mindig, mióta az az övé.

A nap egyre magasabban járt, a június végi melegben izzott a mező. Felitta a nap a hajnali harmatot. Sárgára érett a búza, előregedtek levelei, surrogva, zizegve mozdultak a legkisebb szélre, a telt kalászkok kicsit meghajoltak, bólogatva megadták magukat a nyárnak. Beértek. Gyenge szellő suhant át a búzatáblán, megborzolta a szalmaszálakat, megringatta a nehéz kalászkokat, s finom hullámmal rajzolt íves, lebegő sávokat a forró levegő suhanása, amint áthaladt az élet táblája felett. Nyomában zizegtek, surrogtak a száradó levelek.

Arattak. Sarlózták a búzát. Az aratók karján feszült az izom, újra és újra vágta. Minden vágás után egy csomó búza feküdt a tarlóra. Szaporodtak a csomók, a sarlók látszólagos könnyed mozgása mögött ott feszült az aratók erős izma, kérges keze. Búzaszalmából sodortak kötelet, azzal kötötték át a kévébe fogott szalmát, a gyerekek gereblyéztek, gyűjtötték az elhullott kalászkokat. Még az apró pulya is kinn serénykedett, csokorba szedve a tarlóra hullt életet. Keresztet raktak az összekötött kévéből. Egyre nagyobb lett a forróság, a por és az izzadság csípte a testüket. Arcukon végigcsorgott a veríték, nyomában csíkos lett a bőrük, ahol az izzadság a port lemosta. Derekek elfáradt a hajlongásban.

- Hozzatok egy kis vizet! - mondta az egyik férfi a lányának, aki mögötte szedte a markot.

- Igyon apám! - vitte oda a lány a vizet, amit hajnalban merített a forrásból, s mostanáig a bokor hűsében állt.

- Még jó hideg. Vigyél a többieknek! - törölte meg száját és keze fejével a korsó szélét, ahol ivott belőle.

- Csak hozzád! - biztatták az asszonyok, akik el voltak tikkadva a melegtől, torkukat fojtotta a meleg és a por, de megállni nem lehetett, a munka ütemét nem állította meg senki, mert az nem derék, ami nem bírja a hajlást.

A lány végigjárta az aratókat, aztán visszatette a korsót a bokor árnyékába. Kis tó volt a föld szélén, a gyerekek néha odaszaladtak, ruhástól megmártóztak benne, aztán meztéláb futottak a tarlón. Hozzá voltak szokva, nem érezték, hogy szúrja a talpukat. Délben megálltak, leültek enni az árnyékba, a föld szélén lévő fák alá. A meleg egyre nőtt, ruhájukon megszáradt az izzadság, kérgesen, keményen viszkedett tőle bőrük. Felhő mutatóban sem volt az égen, a tarló minden egyes szála keményen, szúrósan meredt a nap felé.

- Török, alig lehet kötni - mondta az egyik asszony és új kötelet vett a kezébe. - Igen száraz.

- Te gyerek! Vigyázz a gereblyére, ki ne törd a fokát! - szólt rá a fiára egy másik, mert a gyerek a hatalmas fogú fagereblyét huzigálta a fűben.

- Nem török az! - felelt vissza a fiú, aki már nagyon ki volt melege, elfáradt, legszívesebben hagyta volna az egészet, csak nem lehetett. Már olyan korú volt, akinek bírnia kell az aratást. Messze volt még a tábla vége, és az alkonyat még messzebbnek tűnt a melegtől elgyötört testnek.

Estére álltak a búzakeresztek, a kévékben a kalászok engedelmesen összedugták fejüket a kereszt tetején. Feltámadt a szél, lengette, még jobban szárította az éleket. Elégedetten néztek végig az aratók a tarlón, ezzel a táblával befejezték az aratást.

- Egy hétig kinn marad - mondta Bátor, aki csak az első csomót sarlózta le, s most kijött, hogy lássa a munka végeztét. - Hadd száradjon meg teljesen.

- Sikerült szárazon levágni - mondogatták egymás közt az aratók, akiknek része lesz a kicsépelte termésből, s részt kap ebből adóban a király, jövőre, mikor ismét ezen a területen országol.

- Alig tudták az asszonyok összekötni, annyira szakad a szalma - dörmögte egy öreg szolga. - Még nem perog. Jókor vágtuk le.

Alkonyodott. A meleg csökkent egy kicsit. Egyetlen felhő sem látszott az égen, az egész táj tikkadt volt a forróságtól, a fákon a levelek kicsit összehúzódtak. Túlértek a gyümölcsök, édes illatuk keveredett a megperzselt mező szagával. Szokatlan volt ez a nyáreleji hőség. Máskor csak augusztus vége felé van ilyen forró, agyonért szaga, színe a vidéknek. Átfutottak a táj felett a felhők, s nem engedelmeskedtek a hatalmas, dús erdők, a vad, elburjánzott vízi-világok vonzásának, amik zöld tömegükkel a legmagasabb felhőket leszívták, leparancsolták magukhoz; hetek óta egy csepp eső sem esett.

Az aratók elindultak haza, az asszonyok átizzadt ruháikat igazgatták, vitték az elemózsiás kendőt, a gyerekek előre futottak, alig várták, hogy otthon legyenek. Lebukott a nap. Tiszta, csillagos volt az ég. A gyerekek meg-megálltak, nézték a kigyúló égi fényeket, mutatták egymásnak a csillagok égi lámpákat, s mondogatták: higy, higy (csillag, csillag). Fúj a meleg nyári szél, szárította a kalászokat.

Behordták a búzát. Nőtt az asztag. Rakták egymásra a kévéket, a szárúk kifele állt a rakásból, a kalász mindig belülré került. Mikor elég magas volt, a tetejét úgy borították be, hogy a kalászok ráboruljanak az alattuk levőre, befedjék egymást, mint a cserepek, ezzel megvédték az asztagot az esőtől, s napokig száradt még így a behordott termés.

Döngött a föld a cséphadarók ütése után. Hullt a szem. Egyre több lett a kipergett élet a szalma alatt. Mikor minden szem kihullt a kalászból, arrébb húzták a szalmát, a magot felszedték, az ocsútól kiszelelték, bevitték a tárolóba. Újabb sor kévét raktak le, azokat is kicsépeltek.

Alig végeztek az aratással, rögtön jött a következő munka, aminek szintén ideje volt, nem lehetett halasztani. Tették hát, mindig, mindenben, amit kellett, örömeiket lelve az elvégzett munka után a kenyérben, büszkén szeretve a földet; nem riasztott a meleg, az eső, a hirtelen jövő nyári vihar.

Szárazság volt, nehezen jött ki a kender, nagydarab rög szakadt ki minden mozdulatra a gyökerekhez száradva. Rázogatták a csomókat, verték ki belőle a földet. Amit két marokkal át lehetett fogni, azt kévébe kötötték, a saját szálaival fogták át; vastagok a szárak, az idén nem nőtt magasra a kender, ideje volt kinyűni, elkezdett sárgulni a levele, s ha időben nem szedik ki, elvénu. Jó erős a gyökere, abból lesz a legfinomabb szosz.

- A tavalyi jobb volt - mondta az egyik asszony, miközben átkötötte a csomót. - Az magasabb volt. Vastag belőle a szál. Meglátjuk ez miféle lesz.

- Dehogyan volt az jobb! - mondta rá a másik vele egykorú, aki másról szeretett volna beszélni, mint a kenderszárak vastagsága és a szosz.

- Láttad a lányt? - kérdezte amaz, mert egész nyáron a szemük előtt volt Réka, mióta Aranyánál tanulta a falusi női munkákat, mégis alig tudtak róla valamit.

- Láttam. Ott volt a templomban. Aláddal bementek a paphoz. Vajon mit akartak? Biztos a pap hívta őket.

- Az apja tudja-e? - kérdezte a másik, mert igen fúrta az oldalát a kíváncsiság. Ismerte Patonyt, tartott a haragjától, s tán mert félt a táltos hatalmától, azért izgatta annyira, mit tudhat meg a lányáról.

- Majd megtudja. Mi is megtudjuk előbb vagy utóbb, mit szólt hozzá... - rázta ki az asszony beszéd közben a kendert, mintha Réka dolgait rázogatta volna, s mivel azt nem tehetette, hát a beszédében tért vissza gyakorta a leányra.

- Nem jön az ilyen munkába. Nem szereti a mezőt.

Arról viszont hallgatott, hogy Jolán nem engedte volna ki Rékát, mert a jobbágyok asszonyainál, lányainál feljebb valónak érezte, bár ők maguk is, mint mindenki, a király jobbágyai voltak, ebben a sorban voltak erős különbségek.

- Fog-e majd fonni? Azt is megtanítyják neki? - sóhajtván gondolt a finom női munkákra. - Bizonyára meg. Jolán asszony a pártfogásába vette, ez a lány csak azt teszi, amit asszonyunk, meg az az Arany mond neki - mivel ez a nő nem szerette a földemes feleségét sem, hát csak úgy emlegette, hogy az az Arany.

A föld végére értek. A kendercsomókat összeszedték, a férfiak visszafogták a szekérbe a lovakat. Felrakták a kendert, elindultak a tóhoz, ahol a tavalyi helyet keresték kenderáztatáshoz.

- Itt jó lesz - választotta ki a helyet az idősebbik asszony, s amint végignézett a víz szélén, látta, hogy már mások is lerakták az áztatóba a csomókat.

- Ide kell levérni a karókat - mutatta a férfiaknak, akik a kender kinyüvése után most ismét munkához láttak.

- Elég mély lesz? - kérdezte az egyik fiú, aki belegázolt az övig érő iszapos vízbe.

- Jó lesz. Tavaly is itt volt. Csak hordjátok.

Rakták a kenderkévéket szorosan egymás mellé, összekötötték őket, hogy ne tudja felemelni a víz. Mikor egy sor megtelt két karó közt, letakarták szalmával, aztán megrakták iszappal. Újabb karókat vertek le, azok közeit is megrakták kenderrel, lekötötték a végüket a karókhoz. Aztán már csak egymásra rakták a kendercsomókat, mindegyiket lefedték szalmával és iszappal, hogy a levegőtől elzárva elindulhasson a bomlás, ami letakarítja a rostokról a felesleges növényi részeket.

- Rakjatok még rá iszapot! - mondta az idősebbik asszony, csak hogy a munkáról legyen szó, mert társa ismét a falubeli dolgokról kezdett beszélni, amit az idős elunt, a férfiak meg megjegyezték, hogy némelyik nőnek a kacsza alfelével egy a szája.

- Raktunk már sokat. Elég lesz. A végén alig bírjuk kiszedni, annyira lehúzza a sár.

- Csak fel ne emelje a víz! - aggódott a nő, miközben rongyot kötött a karóra, megjegyezve vele, melyik az övék.

Egy hét múlva felszedték a kendert. Ezt a munkát nem szerette senki sem. A sár alatt puhultak a kemény rostok, a szalma védte ugyan a sártól, de a saját nyálkásan rothadó leveleitől nem védte semmi. A nők felkötött szoknyában álltak a vízben, szedték a kendercsomókat, rázták a vízben, hogy tisztuljon ki az iszaptól és az elbomlott levelektől. Meleg volt. Nem örültek a víz hűvösségének, a tóban áztatott kender förtelmes szagot árasztott. Lerothadtak róla a levelei, sikamlós darabokban váltak le, ahogy a nők rázták a csomókat a vízben, levált a szár zöldjét adó felső réteg, előtűnt a kender rostjának szürke színe. Napokig kellett még ezt a napon szárítani, szétnyitva a kévét, hogy megálljon magától.

Arany a ház mögött kereste, hogy mi lehet az a fertelmes szag, amit a tűz mellett is érezni lehet.

- Valamilyen elpusztult állat - gondolta.

A bokrok közt volt egy repedt cserép, abból áradt az orrfacsaró bűz. A cserépben Farkas turkált egy bottal.

- Mi dolog az? - szólt rá az anyja. - Mi van abban az edényben, hogy ilyen szörnyű bűzt áraszt?

- Csak egy kis rothadt máj - válaszolt nagy nyugalommal a fiú. - Megyünk rákászni.

- Mégy rögtön! Viszed a ház mellől azt a mocsokságot! - szidta Arany.

Farkas fogta az edényt és elindult vele a patakhoz. Szép nyugodtan ment, nem zavarta a szörnyű szag. A falubeli fiúk rögtön tudták a szag alapján, hogy itt most rákászás lesz. Mentek Farkas után, mindegyik, akivel barátkozott.

A patak partján nagy nyugalom volt, a perzselő nap felégette az egész tájat, a fák alatt kiszáradt a föld, a lesarlózott kalászosok helyén porzott a tarló. A legelőkön megvénült a fű. De itt a víz mellett csodás világ volt. Keskeny kitaposott út vezetett a bokrok közt a vízhez. Volt

itt több padkaszerű partrész, ahova le lehetett ülni, nézni a vizet. A hatalmas fűzfák egészen a vízig hajoltak. Leveleiken sárgászölden tört meg a fény. A sekélyebb helyeken látni lehetett a meder alját, olyan tiszta volt a víz. Néha egy hal úszott, a hínárok zölden lebegtek, időnként vízipókok suhantak a víz tetején. Egy-egy szitakötő szállt méltósággal, mint a környező világ legszebb és legjobban öltözködő kisasszonya. A meder aljában homok sárgult. Jó volt azon lépkedni, csak úgy simogatja a talpat. A part mellett a fővény homokkal kevert, a sás büszkén emelkedett ki, a nád növesztette a buzogányát. Tiszta víz illat volt a környéken. A meder mentén sárga virágait nyitogatta a fecskefű, aminek leve jó mindenféle szemölcsre, akárhonnán jött az a szemölcs.

Réka gyakran tépte ennek a vérfűnek vörösen nedvedző levelét, bekente vele a szemölcsöket a gyerekek kezén. Mikor lement róluk a bibircs, akkor nem emlegették, hogy bizony a táltos Réka tudománya mit sem ér.

Lejebb mély volt a víz. Az asszonyok, lányok ott szoktak sulykolni, még alább már lehet bucskázni a vízben. Nem volt olyan gyerek, amelyik meg ne tanult volna úszni. Ide igyekezett Farkas a fiúkkal. Hozták a kosarat, amibe a májat teszik. A kosár aljában csalán volt, azon a máj, aztán ismét csalán. Farkas tudta hol tanyáznak a rákok. Egy kővel lenyomták a víz alá a kosarat, hogy az lenn maradjon. Most csak várni kellett egy kicsit, míg a fertelmes bűz oda-csalogatja a rákokat a kosárba. Mert ami az embernek a szörnyű rothadás szaga, az a rákoknak az illatok netovábbja, mint a nőknek a keleti illatszerek. Egy idő múlva Farkas úgy gondolta, már kijöttek a rákok. Kiemelték a kosarat. Abban egymás hegyén-hátán volt vagy húsz rák.

- Nézzétek milyen sok! - lelkesedett Farkas.

- Adsz belőle?

- Én fogtam.

- De azért adjál! - kérték a gyerekek.

- Megmondom Rékának, főzze meg. Aztán együtt esszük - kidobta a májat a rákok alól, indult haza. Büszkélkedve vitte a zsákmányt.

- Réka, főzd meg! - kérte a lányt.

- Tudod, hogy nem szeretem.

- Majd én beledobálom a vízbe, csak főzd meg!

Réka összenézett Arannyal, az bölintott: lehet rákot főzni. Vizet forraltak egy nagy lábosba. Mikor buborékolva forrt, beledobálták a rákokat. Azok hangos szisszenő hangot adtak. Réka ezért nem szeretett rákot főzni. Sajnálta őket elevenen bedobálni a forró vízbe. A csíkot még jobban nem szerette. Az nem él a patakban. Tóban, mocsárban lehet gyönyörű, jól fejlett csíkot fogni. Olyanok azok, mintha kígyók lennének, de nem azok. Keskeny, hengeres testük van és rendkívül finom húsup. Mikor főzés előtt lenyakalják őket, visítva tiltakoznak. Azok még mozognak, mikor a forrásba lévő vízbe kerülnek.

A rákok megfőttek. Farkas várta, hogy lehűljenek. Nézegette az ollóikat.

- Szép nagyok - mutatta Rékának.

A szomszéd gyerekek kinn várták a rákot. Kikészítették késeiket, hogy szétnyissák vele az ollókat, kiszedjék onnan az ízletes falatokat. Arany bent főzte a kását. Húst is tett bele. Jó illat szállt a lábosból.

Réka megnézte, van-e elég víz a dézsában a beáztatott ruhákon. Vitt még egy vödörrel, ráöntötte a tetejére.

- Reggel korán kimegyünk a patakhoz - mondta Arany.

- Míg nincsenek sokan addig jó. Pitymallatkor.

- Addig. Te azt szereted - állapította meg Arany.

Arany szerette a sulykolást, így nyáron az asszonyok, lányok a pataknál ruhamosás közben beszéltek meg, mi újság van a faluban. Sok új hírt nem lehet olyankor megtudni, inkább csak arról szóltak ezek a beszédek, hogy ki mit mondott, mit tett, melyik lányt melyik legény kerülgeti. Kinek mennyi kiválasztott holmi van aládájában, mert ez állandó és legfőbb beszéd-témája volt az eladó lányoknak és azok anyjának. Aztán a rontások, a boszorkánytermészetű férfiak és nők felsorolása szokott következni. Réka nem szerette az ilyen beszédet. Nagyokat hallgatott.

- Olyan büszke ez a lány - mondták a többiek. - Nincs egy szava sem velünk.

- Táltos lánya. Nem való ez ide.

- Táltos lánya. Táltos lánya - mondogatták és ez rajta maradt. Hamarosan úgy hívták, hogy táltos Réka.

Az asszonyok kikészítették a dézsát, a lábakon álló dézsa aljára lyuk volt vágva, amikor átért rajta a lúgos víz, a lukat bedugták szalmacsutakkal. Elővették a repedt cserepet, abban volt a fahamu, amit hetek óta gyűjtöttek. A dézsa aljára berakták a ruhákat, a tetejére fahamut szórtak, aztán ismét ruhák következtek. Így rakták ezt, míg a dézsa megtelt, akkor a tetejét végül vastagon megrakták fahamuval. Nagy lábasokban forrt a víz, a lábast ketten fogták meg ruhákban, ráöntötték a vizet a dézsára, a hamu habzani kezdett. Aztán még addig öntötték rá a vizet, míg alul kicsorgott a lyukon, akkor bedugták a lyukat. Másnapig ázott a ruha, fehéredett.

- Készítsétek a sulykolószékeket! - parancsolta Jolán a szolgálóknak.

- Már indulunk. Minden kész.

Elosztották kisebb dézsákba a ruhákat, hogy ki bírják cipelni a patakhoz, ott az asszonyok felkötötték a szoknyájukat, a sulykolószéket beállították a vízbe, az éppen kiemelkedett belőle. A szennyes ruhát a jobb kéz felőli dézsában hagyták, térdig érő vízben álltak a nők, a sulykolószéken kiterítették, csapkodták a sulykolófavá, sokszor végigverték a ruhát. Aztán kiöblítették. Rázták a vízben, míg tiszta lett. A mosás több családnál egy napra esett. A nők beszélgettek.

- Hallom, Keve győzött a versenyben - mondta az egyik idős asszony.

- Győzött.

- Hallottátok, mikor elmondta?

- Hallottuk bizony. A fiúknak mondta, de mi is hallottuk.

- Büszke lehet rá az apja.

Réka és Arany arrább mostak. Réka sulykolta a ruhát, az asszony öblögette. Hallgatták a többiek beszédét. Réka a ruhát nézte, de a füle ott volt az asszonyok beszédénél. Érdekelte, mi történt Kevével.

- Azt beszélük, elmegy a fiú.

- Hova?

- A palotába, a királyhoz.
- A királyhoz megy, bizony! - mondta a másik asszony, és oldalra pillantott Aranyék felé.
- A királyhoz megy! - ismételte magában Réka. - Ő elmegy a királyhoz. De jó a világ a fiúknak! - megfájdult a szíve ettől a gondolattól.
- Hallod mit beszélnek? - kérdezte Arany.
- Hallom - bólintott a lány és még erősebben verte a sulykolóval a ruhát.
- Jól van már! Még szétvered - szólt rá az asszony, aztán nem mondott semmit, látta, hogy a lány elszomorodik. Talán a legény miatt?
- Aládnak sem mondta el, hol járt - folytatta a gondolatot Arany.
- Majd elmondja - s erős, izmos karjával akkorákat sújtott a vizes ruhákra, hogy Arany megremült, még valóban szétveri az anyagot.
- Cseréljünk! Kiállt a vállam ettől a mozdulattól. Most te öblíts, Réka! - a lány rázta a ruhákat a vízben, repkedett kezében a fehér vászon.
- Jó a fiúknak. Elmehetnek. Ha én fiú lehetnék, senki nem merne csúfolódnival velem. Mehetnék a világba apámmal. Vagy versenyre kelhetnék. Az íjazásban, lovaglásban tudok is annyit, mint ezek az alig ember ifjak - sorolta magában a vele egykorú és időben alig távolabb lévő legényekre gondolva, Arany kezében megállt egy pillanatra a sulykolófa ettől az elkeseredett beszédétől, aztán csak csapkodott tovább; száját keskenyre szorítva, mert most nagyon igazat adott a táltos lányának; felsírtak benne leánykorának évei, amikor annyszor hátrébb kellett húzódnia a tőle butább, ügyetlenebb fiúk mögé, csak azért, mert leánynak született.

A kenderből hullt a por, ahogy a szolgáló vágta. Lassan húzta a kendervágó alatt. A kemény rostok nehezen puhultak.

- Nem jó - mondta Jolán, aki maga nem végzett ilyen munkákat, de felügyelte az asszonyokat.
- Tiloljátok meg!
- Még kemény - válaszolta a lány, aki a tilolóval verte a kendert, arca, ruhája poros volt a rostokból kiszálló törmeléktől.
- Holnap rakjátok ki a napra a szösz! - figyelmeztette őket Jolán.

Napokig rakták a szösz a napra, a nap sugarai segítettek fellazítani a kemény rostokat. Mikor elég laza volt, meghúzgálták a gerebenen. Szétváltak a kender szálai a gereben tányér alakú szögekkel sűrűn kiveret hátán, végképp megadták magukat. A legdurvább szösz külön kosárba rakták, ez volt a csepű. Csepűből szövik a zsákok anyagát. A finomat elosztották durva szöszre és finom fejszöszre. Ezt a finomabb szösz újra gerebenezték, a gereben alatt vastagon borította a földet a pozdorja, ami a rostok közül hullt ki. Az őszi hidegekig gyakran kirakták a szösz a napra, hogy könnyen kiperegjen belőle minden szennyeződés, s mire eljön a fonás, szövés ideje, tiszta, finom szálakat sodorjanak, igazítsanak az asszonyok ujjai.

Réka kezében nehezen mozdult az orsó. Ült a guzsalyon, az állványon fel volt kötve a nagy csomó szösz. Jobb kezében fogta az orsót, próbálta pörgetni, bal kézzel a guzsalyról húzta le a szálakat.

- Nedvesítsd meg az ujjadat! - mondta az öregasszony. - Úgy! A bal kezed három ujját, akkor könnyebb.

- Most jó? - kérdezte a lány, mikor vékony szálban válni kezdett a szösz.
- Jó. Csak csináld! Mindig nyálazd be az ujjadat! A másik kezeddal pörgesd az orsót!
- Nem sikerül.
- Látod? Így! - mutatta az asszony, három ujjával fogva az orsót, ami rögtön megperdült a gyakorlott ujjak közt, mintha mesebeli tündérek költöztek volna bele, s forognának az öregasszony kezében.

Réka próbálgatta. Lassan ráállt a keze. A jobb keze első három ujjá közt megpördült az orsó. Egyre jobban bánt vele. Sikeredett a fonás. Egy fiatal szolgáló oldalról nézte a lány próbálkozását.

- Nem való ez ennek - mondta az öregebbnek.
- Elhallgass! Te se forgattad volna jobban.

Az orsó megtelt, mire egészen tele lett, egyenletes volt rajta a szál.

- Vegyél másik orsót! - utasította az asszony, aki szemben ült Rékával, s kezében fűgén pörögött az orsó.

- Már sikerül! - örült a lány, mert el tudta kezdeni a fonást az új orsóra, a szöszcsomóból egyenletesen, vékonyan vették ki ujjai a szálakat. Csak a szösz nyálazását nem bírta. Tudta, hogy mi a kender sorsa a tóban, képtelen volt ujját a szájába venni, de a nyál nedvessége nélkül gyakran nem bírta egyenletesre sodorni a szálakat. Inkább rápökött egy kicsit az ujjára, amiért az asszonyok kinevették, aztán megszokták, mint a többi furcsaságot, ami a lánnyal való volt.

- Asszonyunk örülni fog, milyen ügyes vagy - mondta az öregasszony.
- Azt mondta, megtanulok szőni is.

Hetekig fontak. Egyre rövidebbek lettek a nappalok, közeledett a hideg. Réka esténként örömmel mondta el Aranyinak, hogy megy a fonás.

- Azt mondja a néne, már ő sem pörgeti jobban az orsót.
- Én is náluk tanultam meg a fonást - mondta Arany. - Nekünk nincs kender, nincs mit szőni, Alád minden éven hoz annyit a mézért, ami elég.

- Holnap motollálunk.

- Figyelj oda, mindig egyformán legyenek a szálak. Mesélhetnél a gyerekeknek. Egész nap követelték, hogy te mesélj.

A gyerekek várták a lányt. Mind tudta, hogy nagy szó az, hogy uruk asszonya tanítja az ő Rékájukat, nem mondta ezt nekik senki, de az alig eszmélő kicsi is értette, érezte, hogy ez mily kivétel. Réka esténként mesélt neki. Jobban szeretett mesélni, mint fazekat kavarni. Arany tudta ezt, mostanra már nem bánta. Megszokta, hogy mindenben segít, de ha mesél a kicsiknek, addig nem kell a gyerekekre figyelnie. El nem mozdulnak mellőle semmi kincsért, annyira hallgatják.

A tűz fölött főtt a vacsora, Arany néha megkavarta. Felvette ölébe a legkisebbet, szoptatni kezdte, mert mióta itta a főzetet, visszatért a teje. Aztán közelebb ment, hogy hallja a mesét, amiket valamikor gyerekkorában hallott a szüleitől, mesemondó öregektől, s ahogy Réka felidézte a történeteket, megjelent szeme előtt a színes, varázsos világ, s feléledt gyerekkora számtalan emléke.

- De nem akart a lány megtanulni fogni, akárhogy is szerette volna az anyja. Olyan ügyetlen volt, hogy mindig kiesett a kezéből az orsó. Egyszer aztán az anyja elunta. Másképpen lesz. Te fogsz főzni, vizet hordani. A lány nem bánta. Mikor hideg lett, fázott ki-bejárni. Inkább fonnék, mondta az anyjának, mert úgy gondolta, mégis könnyebb az orsót pörgetni, mint egész nap főzni, fűteni. Majd a jövő télen, mondta az asszony. Addig csak végezz el minden munkát, míg én itt ülök a guzsalyon. Nem volt mit tenni, a lánynak dolgozni kellett tovább, mert maga akarta így.

Botond keze nyomán csodálatos alakok bontakoztak ki a márványból. Felrajzolta a kőre az emlékezetében lévő finom mintákat, most a véső nyomán azokat kibontotta. Egy nőalak ruhájának részleteit faragta, az alak ruhája készen volt, a ruha finom redői karcsú testet mutattak, finom kezében egy ágat tartott, nyaka, válla légies, karcsú nőt mutatott. Arca és haja nem volt ennek a csodás alaknak. Botond sokat töprengett, milyen arca legyen a szépséges nőnek. Ilyenkor mindig a táltos lányára gondolt. Annak az arcát kéne ide kifaragni. Ez nehéz feladat lenne, mert tudomása szerint sosem látta a lányt. Az erdőben mutatták neki a táltost, akit egy pillanatig látott. „Azt mondják, szép lánya van.” - idézte fel a férfi, amit utastársai emlegettek. Furcsa. Mit akar ő attól a lánytól? Annyi lány van, akinek szépséges arcára emlékszik, akik szívesen mosolyogtak rá, és mások, kiknek tekintetét, arcuk vonásait sokáig őrizte magában. És olyanok, kik más, vadabb emlékekben előjöttek, s felforró vérét, fékezhetetlen vágyát csillapították; szépek, csinosak, bolondító tekintetűek, szívet dobogatóak. Mért nem azokat? Vagy talán őt is megbabonázta a sosem látott táltos lánya, s a körülötte lévő távoli titokzatosság, hisz önkéntelenül látja álmaiban, beszél vele, s mikor reggel megébred, nem bírja felidézni az álombéli leányalak arcát, helyette hiány marad, s belső indíttatás, hogy keresse meg álmai alakját.

Jolánra gondolt, aki beszélt neki erről a lányról, s bár szépnek, jóra valónak mondta, szerette volna távol tudni a falutól, félt, hogy Kevét megigézi. Akkor magában mosolygott ezen, s a napsütötte itáliai tájból származó őseinek sokszor hallott szerelmes dalai jutottak eszébe, mintha Jolán azokból „énekelne” egy-egy részletet, amint fiát félti a szerelmi rontástól.

Elkezdte a haj faragását. Aztán hamar abbahagyta. Nem volt igazi, lázasan, tüzesen hajtó belső elképzelése róla, milyen legyen. Várt. Nézte az ablakon a délutáni napfényben fürdő tájat, szabadjára engedve képzeletét, fel-felidézve egy vele megesett édes kalandot, aztán keresgélt a gondolatai közt, hátha ráakad egy bájos arcra, akinek látványa olyan emléket hagyott benne, hogy ennek a csodálatos nőalaknak az arcában megörökíthesse...

- Hogy haladsz? - lépett be Vendel, aki maga is kőfaragó volt.

- Nem megy. Nincs arca - s amint nézte a márvány finom mintázatát, ismét az erdő, a végtelen rengeteg, majd Bátor birtoka jutott eszébe, a táltos sosem látott lánya, s álmából egy villanásra előjött egy arc, aztán eltűnt a gondolatok örvényében.

- Kár. Nagyon szép - mondta a másik férfi, s valóban tökéletesnek találta társa munkáját.

- Pár nap múlva folytatom. Addig tán ráérezek a lényegére.

- Hallottad az új kolostorépítést? - kérdezte Vendel, aki azért jött, hogy megtudja, neki lehetne-e munkája annál a hatalmas építésnél, és remélte Botond jóakarója lesz, hisz annak van elég faragnivalója, egymaga nem győzné mindet.

- Hallottam. Ott biztosan lesz munkád.

- Mindenütt téged akarnak - sóhajtott, aztán várt, mert még szeretett volna többet tudni a lehetőségekről, s az nagyon nagyot nyomna a latba, ha Botond őt ajánlaná.

- Én a királynak faragok. Ez még vagy két évig eltart, mire elvégzem. Nagy munka. A te faragásaid nagyon szépek. Senki nem tudná megmondani, melyikünké a különb.

- Hallottam, hívtak az új oltár miatt. Ha veled mehetnék!

- Velem jössz. Beajánlak. Megismered az ottani urakat és a papokat, aztán ha el akarják időben kezdetni a munkákat, hát el kell, hogy fogadjanak téged.

- Hallgatnak rád?

- Meglátjuk, mire megyünk. Mindent nem faraghatok magam, s bízom benne, elfogadják, ha téged ajánlak - hallgatott néhány percig, s ismét a végtelen erdőre gondolt. - Most ez az arc foglalkoztat. Nem találok megfelelő emléket.

- Azt mondtad, láttál egy lányt, aki nyereg nélkül lovagolt, hatalmas kibontott hajával.

- Gyakran gondolok rá, talán az is lehetne... - mondta a férfi és látta maga előtt a lányt, aki fiúkhöz hasonlóan nyereg nélkül uralta a lovát, s tartásában, teste ívében egyszerre volt ke ménység, vad kihívás, amint elbirt a lóval, és akaratlan lányos vonzás, mert arcát, tekintetét feltűnően formásra alkotta a teremtő. Lány, nyereg nélkül, vad vágásban, kibontott hajjal. S akiről nem tudhatta, hogy a táltos lánya.

Keve feküdt a fűben. Álmodozott. A domboldalról távolinak látszottak a jurtok, a házak, bár alig voltak messzebb, mint ahova egy hangosabb kiáltás elhallik. Kevében olyan valószínűtlen volt, hogy még itthon van, ugyanúgy telnek a napok, mit hetekkel ezelőtt, apja ritkán szól a jövőről, akkor is csak latolgat. Mert a testi valóságot túlszárnyalták képzeletének vágyai, idegen, ismeretlen tájak hívását érezte, s amit nagyon szeretett itthon, most attól idegennek érezte magát. Elvágott. Az ismeretlen hívta, kecsgettette. Képzelete engedett a hívásnak. Egyre a versenyre gondolt, a király kíséretére, a vitézekre.

Változatlan volt a táj, a faluban égtek a tüzek, mindenki dolgozott, élték az emberek a mindennapjaikat, végezték soros dolgukat, mit rájuk mért az évszakos idő, a szokások, és a vallási törvények. Elmúlt a király országlásával járó izgalom, még elő-elővették a történeteket, sokszor átbeszélték, ki mi hírrel tért haza, ám az idő görgette a napokkal együtt az elmúlt eseményeket, és azok ragyogása lassan beleolvadt az élet szokott dolgaiba. Múlt a nyár. S ahogy a reggel felkelő napfény elindítja a lelkekben a reménykedést, a nap dolgaiban való bízó gondolatokat, majd a dél, a délután elveszi ezek fényét, előjön a nap elmúlásának különleges érzése. A dolog csak addig végezhető, míg a fény hagyja, és az estével beáll ismét a sötétség kényszerítette csend. Ősi aggodások, félelmek ébrednek a halandók lelkében, a munkát el kell halasztani a másnapi napkeltéig, ahol újabb és újabb történések fedik el az előzőeket. Így halványultak el az év eleje eseményei, mindenki készült a továbbiakra, s ahogy a napok múltak, fordult a fény, az ősz közeledtével előjött a lelkekben a következő évben való bizakodás.

Keve nézte a falut. Milyen nagy dicsőség lenne úgy visszajönni, mint a király vitéze. Mindenki hogy tisztelné. Vagy a kolostorba? Ott is érdekes lehet. Megtanulna írni. Kiolvashatná a sok ismeretlen országról szóló történetet a tekercsekben, annyi betűbe zárt titkot megismerne. Itt senki nem tud írni, még az apja sem. Rovásírást, az tudnak sokan, ő is. Olyat, mint a papok írása, nem tudnak. A szüleiére gondolt. Ő már férfinak számít. Elmegy, tanulni fog. Annyira elvágott, hogy a jelent, a falut, a tájat valószínűtlenül kevésnek, szegényesnek érezte az álmaihoz képest.

- Már azt gondoltam, minket el is felejtettél - fogadta Kevét Alád, aki kicsit neheztelt, hogy a fiú igen régen nem látogatta meg őket.
 - Dehogy! Nem jöhettek hamarabb. Mióta megjöttünk, mindenüvé mentem apámmal - szabadkozott Keve.
 - Hallom, győztél az íjas versenyben - fordított a szón a fődémes, látva a legény zavarát.
 - Sikerült. Minden nyíl beletalált.
 - Nehezek voltak az akadályok?
 - Nem annyira. Emlékszel még, mikor a kiserdőben leestem a lóról?
 - De le ám! Még mekkorát estél!
 - A fák ágai miatt. Aztán sokszor gyakoroltam, hogy a ló féloldalára kapaszkodjak, a nyeretget érje az ág.
 - Azt már egészen jól tudod - szeretne volna jobban kifejezni az örömét a fiú győzelmén, de mivel ismerte annak ügyességét, nehéz volt szavakba foglalni azt, amit belül érzett. Könnyebb ismeretlen ember tudását méltatni, mint Kevéét, s nem azért, mert kevesebbre tartotta barátja győzelmét, mint bárki másét.
 - Volt ilyen akadály is. Így tudtam átjutni rajta.
 - Mindannyian veled örülünk. Igen rosszul esett volna, ha a győzelmed után ránk se nézel.
- Alád új kasokat font vesszőből és sásból. Készült a nyári mézeléshez. Hamarosan elkezdik, még várnia kell, míg Kada is elkészül a kasaival. Együtt szokták az ilyen munkát elvégezni. Ültek a méhesben, a fődémes szorgalmasan fonta a kast, már talán oda sem figyelt, begyakorolt mozdulattal hajlította a vesszőt és a sást.
- Vajkot láttad-e? - kérdezte tovább a fiút.
 - Láttam. Az egész kíséretet.
 - Közelről?
 - Mikor megérkeztünk már aznap. Lovagolt. Vele volt az a lovag. Vecellin. Arról azt mondják, nem tud magyarul. A király úr beszélt vele, látszott, hogy beszélgetnek.
 - Biztosan a papok nyelvén.
 - Biztosan. Aztán láttam a templomban. Imre herceg ült mellette. A királyné és az öreg fejedelemasszony is.
 - Milyen a király? - kérdezte, mert évekkkel ezelőtt látta utoljára Vajkot.
 - Magas. Erős ember. Igen szépek voltak a vasárnapi öltözetben.
 - És az asszonyok?
 - A királyné nem jár olyan ruhában, mint a mi eleink asszonyai. Sok körülötte az idegen asszony. Szelíd tekintetű.
 - Azt mondják róla, sokat imádkozik. Közelről láttad?
 - Hol mehettem volna én olyan közel hozzá? Láttam, de csak messziről.
 - Jól van, no - megfordította kezében a kast, font tovább. - Kit láttál még?

- Sarolt asszonyt.

- Milyen? Nagyon öreg? - a kérdés feltételezte, hogy Sarolton meglátszik az idő, mert bizony a kor asszonyaihoz képest lassan az öreg, vagy a nagyon öregkorban kellett lennie.

- Szép asszony. Egyenes a tartása. Azt mondják róla, még mindig sokat parancsol. Félik a szavát. Apám azt beszélte a többi öreggel, hogy nem látszik rajta az idő, az évek meg sem érintették.

Arany és Réka kijöttek a méhesbe, hallgatni a fiú elbeszélést, azt, amit ő maga beszél el, mert Bátor házából már a szóbeszéd sokat elmondott a fiúval történekről, ám azt magától Kevétől hallani, az az igazi.

- Isten hozott nálunk! - mondta Arany.

- Magam is igyekeztem - mosolyodott el Keve. - Üdvözöllek titeket nénémasszony.

Az asszonyok leültek a kasok mögé a lócára.

- Azt beszélnek elmegy a király vitézei közé - mondta váratlanul Réka.

- Nem biztos. Apám nem döntötte el.

- El akarsz menni?

- Én el. Nagyon szép lesz az. Nem akármilyen dolog ott lenni a világban.

- El fogol felejteni minket, eszedbe sem jutunk - mondta Alád.

- Nem én!

- Láttad az öreg fejedelemt? - kérdezte Arany.

- Láttam. Úgy ült a lovon, mint a férfiak. A ruhája alatt olyan nadrágféle volt. Gyönyörű a nyerge.

- Te a nyeret jegyezted meg, nem a ruháját?

- Az díszes volt. A fejeke is. De a nyereg!... Nem láttam én olyan nyeret még soha. Minde-
nütt aranyos szegekkel kiverve.

- Igen megtetszett neked az a nyereg - nevetett Alád.

A méhészl emlékezett az apjára, aki gyakran beszélt nekik gyerekkorukban a fejedelemtől és a feleségéről. Erős, hatalmas ember volt az, asszonya illett hozzá természetben, kinézetben. Azt mondták, Sarolt asszony gyerekkora óta vad lovas volt. Apjának, az erdélyi Gyulának szám-
látatlan lova, jószága volt. Hatalma végtelen azon a területen.

- Saroltról gyakran emlegették, ahogy az apám is látta - emlékezett a méhészl -, hogy nyereg nélkül megülte a lovat. Minden virtusban felért bármelyik férfival. Nyilazott, jobban szerette az íjat, mint a tüt. Férfinak kellett volna születnie. Kemény, harcos természetű. Bár lehet, hogy csak mondják... - elhallgatott. Gondolataiba felelevenedtek a történekek, mikor a lázadó négy-
felé vágott testének legnagyobb darabját Erdélybe küldték a nagyhatalmú Gyulának, való-
színűleg Sarolt kívánságára tettek így. Ez az asszony meg akarta mutatni a saját apjának, hogy a Vajkból lett István, az ő szerelmes fia az úr ebben az országban, még a havasokon túl is; ki tudja, tán még azt is izente ezzel, hogy bárkit négyfelé vágatna, ha az fiára tenné a kezét. A méhészl testét hideg borzongás járta át, mire végigment benne a gondolat, tán kicsit elment a kedve a méztől, mert a méz volt az az anyag, amiben Koppány szétvágott teste utazott, hogy elrémítse a világ négy táján a lázadókat.

Réka nem volt álmos. Feküdt a vackában, magára terítette a medvebőrt, felhúzta egészen az orráig. Nem akart beszélni ma már senkivel. Álmodozott. Összeroskadt a parázs, a tűz lassan kialudt, a fahasábok alig világítottak, abbamaradt a fény tánca a falon. Arany vigyázta a gyerekeket, a nagyobbak csendesen szuszogva aludtak, a legkisebb nyugólódott. Ez a gyerek gyakran volt beteg, sok gondja volt vele az asszonyoknak.

Varázslatos vörös színeket adott a hunyó tűz. Réka varázs-országban járt gondolatban. Hosszú ideje várta az apját. Az nem jött. A faluban Táltos Réka volt a neve, ráragadt a csúfolódóktól, s mindenki ezzel a névvel illette. Az emberek nem törődtek vele, az asszonyok figyelték, hogy visszatanul-e a rendes világba. Nem sokat beszélt a falusiakkal. Arannyal, néha az öreg Kada feleségével, aki tartotta a régi hitet, s szívesen fogadta a táltos lányát. Rengeteg mesét elso-rolltak, felidéztek az énekeket, a regéket. Rékát a lányok nem szerették, idegenkedtek tőle, bár semmi dolga nem volt velük, egyedül alig ment ki a ház közeléből. A fiúkat érdekelte a táltos lánya, de Réka nem mutatott semmi érdeklődést irántuk, nem ment a közös táncba, nem beszélt velük, ha szóltak hozzá, nem válaszolt. Lassan megtanulta a női munkákat, Arany rábízhatta az egész napi főzést, ha a kicsi beteg volt. Réka elvégzett mindent szó nélkül, gondolatai szabadok maradtak, az erdőről álmodozott, a kis jurtról, ahol az apjával lakott. Láta a hajnali harmat cseppjeit a leveleken, hallotta, ahogy a kistróka kaparja a jurttal oldalt, be akar kérétoztködni. Láta apját, ahogy a dobot veri a csont dobverőkkel, mondja a gyógyító verseket, kereng maga körül, táncol, hogy elűzze a rosszat. Apja hátán, a táltosködmönön csilingelnek a sorban rávarrt csengettyűk, feléled az erdő, a múlt ezernyi érintésének emléke, s lélekben kiszakad Réka a rotyogó kásás lábosa mellől, a faluból, s szárnyal messze a végtelenbe.

Alád jött be, kinn ugattak a kutyák, a hangok visszahozták a lányt a valóságba.

- Hogy van a kicsi? - kérdezte Aranyt.

- Már nyugoszik.

- Evett?

- Evett. Még szopott is egy keveset.

Alád leült enni. Merte az ételt, szuszogott, sóhajtozott. Aztán lerúgta a csizmáját, lefeküdt aludni. Arany megnézte a kicsit csak aztán bújt be a bőr alá az ura mellé. Csend volt. A kutyák lassan elhallgattak odakinn. Kihunyt a tűz, teljesen sötét lett a házban. Az alvók egyenesen szuszogtak.

Réka felült a helyén, senki nem mozdult a csendes neszezésre. Felkelt. Kiment a házból. Telihold volt. A kutyák nem mozdultak, az egyik megbillentette a farkát, de csendben maradt. A lány a lovakhoz ment, lova a karámban volt a többi közt. Halkan hívta. A ló odajött hozzá. Réka megsimogatta a fejét, sörényét, az nyihogott a lánynak.

- Megyünk! - súgta neki Réka és fel pattant a hátára, a sörényébe kapaszkodva.

Felhúzott szoknyával, nyereg nélkül ülte a lovat, az állat ehhez hozzá volt szokva, a lány ritkán használt nyeret, néha még kötőféket sem.

Egyenesen, lassú iramban mentek, a ló csendben lépdelt, alig ütött zajt a járása. A telihold világított, mindet tisztán lehetett látni, sápadt-fehér fényében hosszú árnyékot vetettek a fákra. Felkapaszkodtak a hegyre. Átmentek az erdőn, az út lefelé lejtett. Ahogy a sűrűből kiértek, hangok hallatszottak. Fény látszott. Réka lelassította a lovat, megálltak. A tűz mellett alakok mozogódtak.

- Biztosan ezek a földöntúli boszorkányok! - gondolta a lány.

Sok mesét hallott róluk, most megláthatja őket. Leszállt a lóról, vezette az állatot, nesztelenül közeledett. Döbbsen állt meg.

Ezek nem boszorkányok, ugyanolyan halandó emberek, mint bárki más. Férfiak, nők, vegyesen, a tűz mellett táncoltak. Az ott, a faluból való! Meg az is! Az az asszony kiabálta a legjobban öt táltos Rékának. Ezek hát, akikről az apja beszélt. Akik rosszabbak az ördögnél.

Azok nem törődtek semmivel, ittak, kurjongattak. A tűz körül ugráltak, rángatták a nők ruháit, hemperegtek velük a fűben, mire a nők visítotak, nevettek, látszott, hogy kedvükre való a durva játék.

Réka lassan visszahúzódott a bokrok takarásába. Egy darabig vezette a lovát, majd felült a hátára és elindult vissza. Elkeseredésében sírt. Hang nélkül, csendben hulltak a könnyei. Hajnalig ült a ház előtt. Nézte a felkelő napot, a hajnal vöröslő, majd aranylóvá váló fényeit, míg a reggel színei felváltották az éjszakát, elűzve annak minden sötét erőit.

- Mi lesz már most övele? Az apja nem jön. Itt nem szeret lenni - sóhajtott, és hidegség érintette meg a gondolatait. Szeme mögött nyomott, szúrt valami.

- Korán keltél - mondta Arany, mikor kijött a házból, asszonyi érzéssel megsejtette, hogy valami nagy baj érte a lány lelkét. Tán álmaiba belopóztak a rossz lelkek, s most maga sem tudja mért szomorú.

- Néztem a kelő napot - válaszolt csendesen a lány, s olyan hideg, reménytelen semmi volt a lelkében. Elszakadt régi hitéből egy darab, mert hol a hatalom, ami megakadályozza azt, amit holdfényes tisztáson látott; s hol a hatalom, ami visszavinné őt az apjához, az elveszett gyerekkorhoz. És hol van a fény és a tisztaság, amit az új hit ígér. - Jaj! Van-e valami a másik világokban? - kiáltott a lelkében egy hang. - Jaj! Szörnyű, hideg belül minden! Hol van hát a melegség? - s lelkéből eltűnt a boldog hittel teli bizalom egy sugára, helyébe üresség és csend maradt.

Hangosan kopogtak a kolostor folyosóin Felicián léptei. Haragos volt. A tanulók terméből jött. Nem tudta visszafojtani a felháborodását. Az ifjak ma rendkívül ügyetlenek voltak. Csupa alaktalan betű került az írótaáblákra a kezük nyomán. Mikor a hártáakra került a sor! Sercegetek a lúdtollak, hegyük hamar elromlott az ifjak kezében. Majd átbökték a hártáákat. Nem figyeltek eléggé. Felicián elégedetlen volt velük, s hiábavalónak látta az eddigi tanítást. Most mérgelődve ment végig a folyosón, annyira dúlt volt, hogy még léptein is hallani lehetett a haragját. Miféle ifjak ezek? Kár rájuk az időt pazarolni!

- Laudetur Jesus Christus - lépett be Valentin szobájába, aki messziről hallotta társa lépteinek nehéz, kemény üteméről, hogy az valami miatt haragos.

- In aeternum amen - válaszolt. Várta Feliciánt. Néhány órája jött vissza a kolostorba, szerette volna tudni, mi történt távollétében a falak közt.

- Nem lehet ezekkel a rendetlen ifjakkal haladni! - háborgott Felicián. - Csak rongálják a tollat, a hártáákat!

- Talán túl gyorsan akarsz haladni velük - mondta Valentin.

- Igazad lehet. Nincsenek ezek ilyesmihez szokva. Büntetés nekik a zsámoly.

- Meg akarják tanulni az írást. Ezért vannak itt. Csak légy türelemmel! Mi történt, mióta elmentem?

- Minden rendben van. Az egyik csikósnak eltört a lába. Most fekszik.

- Mi baj esett vele?
- A veteményből zavarta ki a vadlovakat. Elcsúszott a sárban.
- Leesett a lóról? - kérdezte Valentin.
- Nem. Dehogya. Csak úgy a lábán ment. Azért lett baja, mert nem lovon volt - tréfálkozott Felicián. - Most te mondj valamit! Mi újság a világban?
- Sikerral jártak a kérések. Megalakulnak az apácakolostorok. Hatalmas dolog lesz, még nem látom teljes egészében mekkora. És a hely kiválóan alkalmas.
- Hol?
- Az első Veszprémvölgyben. A többi még nincs végleg eldöntve, ám a lényeg az, hogy elindul az első megépítése, s aztán követi a többi.
- A király támogatja?
- Támogatja. De támogatja a királyné, Sarolt asszony szintén.
- Szép gondolat. Lesznek a leányok között, akik szívesen választják a kolostort.
- Bizonyára. Ám a lányok kolostori nevelésében részt kell vegyenek azok az apáca testvéreink, akiket a királyné hozott magával. Az itteniek nem tudják Jézus szellemébe tanítani a leányokat
- aztán visszatért előbbi gondolataihoz. - Mit gondolsz, melyik tanul meg az ifjak közül leghamarabb írni?
- Mind egyformán halad. Nehézkeseek. Kardhoz szoktak.
- Azért meg kell próbálni. A király azt akarja, hogy legyen néhány ifjú, aki tud latinul. Írás nélkül ez nehéz. S ha külföldöket tekintünk, legyen ez példának okáért Itália, az ottani ifjúság több tagjának egyformán jól forog a kezében a kard és a toll.
- Talán tehetségesebbeket kellett volna idevenni! - sóhajtott Felicián.
- Csak gyakoroljanak. Idővel alakul a tudományuk. Írjanak naponta! - javasolta Valentin.

Keve elbúcsúzott az apjától, aztán követte a kapus barátot végig a kolostor kővel borított folyosóin. Borostyán és színes virágú iszalag futotta be a tartóoszlopokat, amik a főépületben kőből, az elágazó mellékszárnyakban vastag fából voltak.

- Erre gyere! - hívta a barát a fiút, aki elbámult az új helyen, az udvar gondozott, virágokkal díszített látványán, s lemaradozott a pap szapora lépései mögött.

Ajtó következett. Aztán ismét kövekkel kirakott folyosó, az épületben minden aljzat laposra faragott kövekkel volt borítva. Újabb ajtó, Keve lépéseinek kopogása, amint csizmája a kőre ért, a barát csoszsanó lépései a saruban, s az út vége, ahol nem volt több elágazás, csak egy hatalmas, vastag faajtó, ahová benyitott a fiút kísérő, maga után intve a jövevényt.

- Megjött - nyitott be a kísérő barát és szó nélkül kiment, otthagya a fiút a szoba elején.

Keve megismerte Feliciánt. Főhajtással köszönt neki. A szobában lévő papokkal még sosem találkozott.

- Gyere közelebb! - hívta a pap.

Keve elindult az asztal felé, ami mögött Felicián ült. Az asztalon tekercesek, tollak és egy edényben tinta volt. Felicián nézte a fiút, aki ebben az új helyzetben elbizonytalanodott, semmi nem látszott belőle a nyáron győztes, fiatal férfi büszkeségéből.

- Mi is a neved? - kérdezte.

- Keve, Bátor fia - válaszolt Keve, fejét, tekintetét felemelve, a pap szemébe nézve.

- Jól van. Engem szólíts ezentúl Felicián atyának! Testvérünk megmutatja a helyedet. Holnap elkezdheted a tanulást - megrázta az asztalon lévő csengőt, a kísérő azonnal belépett az ajtón, s indultak.

A barát egy szobába vezette a fiút, az majdnem üres volt, hat ágy állt benne, szalma volt rajtuk, azon bőrök. A falon kereszt a megfeszített Jézussal. Egy térdeplő.

- Tedd le itt a zsákod! - mondta a kísérője, s Keve engedelmeskedett.

- Gyere velem, ismerd meg a többi fiút! - mondta a barát és máris indult, könnyű, csoszsanó léptekkel, s közben magyarázott.

- Köszönj, ahogy én, mikor bemegyünk! - nyílt az ajtó. A szobában világos volt a délutáni naptól.

- Laudetur Jesus Christus - köszönt a pap. Keve megismételte, amit az mondott.

- In aeternum amen - fogadta a bent lévő barát, a szobában lévő három fiú egyszerre mondta a köszönést.

- Ő az új fiú. Felicián atya küldte - elvégezve a rábízott feladatot, bezárta az ajtót, elment. Keve ismét ott maradt az ajtó előtt, várt, hogy megmondja a szobában lévő pap, mit kell most tennie.

- Ismerd meg a többieket! - mondta a barát, aki a fiúkat oktatta. - Ez Farkas! - mutatott egy testes alacsony fiúra. - Ő Majs, ez Levente.

- Keve vagyok, Bátor fia - mutatkozott be.

- Ül le egy zsámolyra és figyelj! Engem szólíts Paulus atyának.

Érdeklődve nézték a fiúk az új tanítványt. Majs vékony, sápadt fiú volt, a szája keskeny, mint egy vonal, a szeme, haja fekete. Levente szőke, göndör hajú, szúrós kék szemű, jó természetű fiú. Farkas dióbarna szemei barátságosan nézte rá. Keve leült, nem messze a többiektől.

- Fiúk! Új tanítvány érkezett. Az apát úr azt parancsolta, segítsünk neki megtanulni a betűvetést. Ismerje meg Jézus Úr történetét, hogy igaz szívvel imádkozhasson velünk együtt az ő jóságos lelkéhez. Fogadjuk őt szeretettel, ahogy keresztény emberhez illik!

Keve látta a tollakat, az írotáblákat, a hárttyákat. Megrémült. Erre nem gondolt, hogy rögtön az első órában el kell kezdenie a tanulást. Alig tudta az ijedelmét elrejteni. Hogy fog ő ezekkel a finom eszközökkel rajzolni? Messziről, érthetetlenül hangzottak Paulus szavai, nem bírt rájuk figyelni, ült, s várta, hogy egyszer kimehessen innét.

Hamarosan dél lett. A fiúk elindultak ebédelni a reflektóriumba.

Keve félálomban forgolódott egész éjszaka. Más volt így itt belülről a klastrom. Mennyit ábrándozott róla, milyen jó lesz neki, ha itt lesz. Siettette az időt, alig tudta lekötni magát a faluban. Míg telt a nyár, testben tette, amit a vele korú fiúknak kell, ám lélekben távol volt, ismeretlen falak közt járt képzelete. De ez teljesen más volt, mint amit a világban élők gondolnak, amit ő maga gondolt. Nem tudta mit várt. Mert a kolostor titokzatos, csodás helyként élt az ő lelkében. Arra számított, lesz néhány nap az új hely megismerésére, ám nem így történt. Azonnal a tanulószobába találta magát. Itt volt hát, ezen az új helyen, amit annyira várt, ahova annyira vágyott eljönni, s vágyakozást a jelen ismeretlen izgalma váltotta fel.

Alig virradt, mindenki felkelt. A két fiatal fráter, akik egy szobában aludtak a fiúkkal a dormitoriumban, már az első kakasszó előtt talpon voltak. A fiúk követték őket. Csakhamar a reggeli zsolozsmán imádkoztak földre leborulva a kolostor kápolnájában. Keve figyelte a latin szöveget. A fiúk már tudták, hangosan mondták a barátokkal együtt.

Mikor rendet raktak a szobájukban, reggeli misére mentek. Mise után reggeliztek. Az ebédlőben hosszú asztalok álltak, mellettük padok. Mindenki a helyére ment. Keve a többi fiú mellett kapott helyet. Az ételt kondérokban hozták be. Valentin atya belefogott a reggeli imádságba. Mindenki hangosan mondta vele az ájtatos szavakat. Ima után kiosztották az ételt, csendben ettek, a tányérjukra figyeltek. Itt nem volt közös tál. A hetes fráterek hatalmas kanállal osztották ki a kupákba az illatos füvekből készült főzetet az evés végén.

Keve ült a számolyon a fiúk mellett. Kezében hártya és toll. Óvatosan bemártotta a szépen hegyezett tollat a tintatartóba. Paulus felette állt. Elvette kezéből a tollat, könnyed mozdulattal írt valamit a hártýára. A toll suhant a kezében, ott volt nyomán a szó. Paulus könnyed mozdulata valami hasonlóságot idézett föl Kevében a toll és a nyílvesző suhanása közt, s a találat a leírt szó volt.

- Ez annyit jelent: Jézus. Írjad!

Keve kezében megremegett a toll. Társaira nézett. Azok erősen figyeltek a kezükben levő tollra. A tollak erősen nyikorogtak. Keve hozzáfogott. Hamarosan tintafoltok éktelenkedtek a toll nyomán, feje kipirosodott, keze izzadt az igyekezetben. Paulus látta a bajt. Odament, újból elvette a tollat. Megmártotta, óvatosan, alig mozdítva lerázta róla a felesleges tintát.

- Figyeld meg, hogy írom! - és lassan mutatta a fiúnak a betűk ívelését. - Látod? Erre is annyira figyelni kell az elején, mint mikor a nyílvesző fogását gyakoroltad. Sokáig keservesen nehéz lesz, aztán egyszerre tudni fogod - a papnak is a nyílvesző suhanása jutott eszébe az író tollról.

Keve átvette a tollat. Zavarában egyre jobban pirult, izzadt. Érezte, hogy Paulus jó szívvel van iránta, így hát hallgatott rá. Írni próbált. A toll karmolta a hártýát, nyikorgott. Keve kényszerítette magát, hogy leutánozza a pap írását. Keservesen ugyan, de sikerült, keze súlyosan, mereven nehezedett rá a semmi kis tollra, ujjaiiban alig oldódott a szorítás, tenyere megizzadt. Valamennyire hasonlított kaparása a Paulus által leírt szóhoz. A barát látta a fiú igyekezetét. Megnézte mit írt.

- Csak gyakorold! - biztatta, s barátságosan megérintette a vállát, s ekkor Kevében megszólalt apja hajdani hangja, aki szeretettel, biztatva mutatta kiskorában a nyíl kifeszítését, a vessző ráfogását, s meleg öröm járta át, mert megérezte; az írás egy virtus, a toll könnyű fegyverével való győzelem. Elmosolyodott. Megnézte a könnyű, finomra vágott tollat, s biztos volt benne, hogy ezt hamarosan uralni fogja, hisz most egy kényelmes, mozdulatlan széken ül, nem a vágtató ló nyergében, s ha ott képes volt a nyílveszővel bármit elérni, ez a könnyű, finom jószág előbb-utóbb úgy fog mozdulni a kezében, ahogy ő akarja.

A többi fiúnak sem ment még valami fényesen az írás. Farkas volt itt a legrégebben. Ő már egész jól írt. Néha hibázott, de neki Paulus hosszú sorokat adott, amiknek összefüggő szövege volt. Az írás nagyon nehéz volt Farkasnak, hatalmas, kemény izomzatú kezében elveszett a toll; az vigasztalta, hogy a hallott történetet hamar megjegyezte, vissza tudta mondani, mikor a barát kikérdezte. Latin szöveget gyorsan tanult hallás után, bár gyakran nem értette a szavak értelmét. Majs és Levente majdnem egyszerre kerültek a kolostorba. Őket nem a papok választották ki, szüleik akarták, hogy tanuljanak meg írni és olvasni, és tudjanak latinul, mivel hallottak róla, hogy a többi keresztény országokban a nemes férfiak közt vannak, akik bírják e tudományokat, melyek igen nagy hatalmat adhattak egyes esetekben. Majs apja ispán volt,

nagyúr. Leventéé ardo, az is nagy tisztség. A fiúk engedelmeskedtek szüleik akaratának, nem sejtve, hogy azok a jövőbe előre gondolkodtak; mert meg kell tanulnia írni a magyar ifjak egyikének-másikának, még akkor is, ha nem akarnak. Kell, hogy legyen néhány, aki a papokon kívül érti az írást. Erről mit sem tudva, a jövő dolgaival semmit nem gondolva nehezen tanultak, nem érdekelte őket a betű, szívesebben birkóztak, vívtak, vagy tréfálkoztak. Ha Felicián betévedt ide, elégedetlenül, bosszúsan távozott, mint a legutóbb.

Keve újra és újra írta a kijelölt feladatot. Betelt a hártya a sok szóval. Paulus figyelte az új tanítványt, örült neki, hogy a nyíl jutott eszébe, mikor a tollforgatást hasonlítani akarta valamihez, mivel megtudta Valentintól, hogy Keve bármely dologra alkalmas lett volna. Hát nem idegen az ifjútól a finom mozdulat, bár itt le kell fognia a lendületet, csuklójának, ujjainak kell elvégezni az apró finom mozdulatokat, hogy szó kerüljön a hártára, s ne a durván kezelt tollból cseppenjen ki a tinta.

- Jól van. Isten segítségével megtanulod. Könnyedén! Suhanjon, mint a nyílvesző. Csak könnyedén! Ez a könnyedség rátok is vonatkozik! - mondta a fiúknak a Keve igyekezetét dicsérő Paulus.

Levente és Majs nézték Keve írását, kicsit irigykedtek. Ők napokig nem tudták ilyen szépen leírni Jézus Úr nevét. Keve bízott benne, hogy csak megtanulja az írást. Már első nap sikerült lekaparnia a feladott szót, a hártját egyszer szakította át, a toll lassan önálló életre kelt kezében, finom suhanással vitte a tintát, s minden leírt szó mögött ott hangzott az íjasversenyen kiáltók szava: talált! talált!

- Most tegyétek le a tollat! Menjete ki, járjatok kicsit! Aztán ismét írtok - mondta Paulus.

Csendben kimentek az udvarra. Majs és Levente előresietet, Farkas Keve mellett maradt. Bandukolva értek ki a kerengőből. Az udvaron gondosan le volt nyírva a fű, sorokba ültetve bokrok, virágok közt egy barát serényen dolgozott.

- Te hogy jöttél ide? - kérdezte Farkas.

- Valentin és Felicián atya látott nyáron, a király szállásán. Ők beszéltek apámmal. Így.

- Miben jeleskedtél?

- Én-e?

- Te hát. Akit kiválasztanak, annak valamiben jeleskednie kellett.

- Megnyertem az íjas versenyt.

- Az íjas versenyt? - Farkas hangosan nevetett, közelben kapáló pap szigorúan nézett rájuk. Farkas elcsendesedett. - Aki ilyen nyer, annak a király mellett a helye. Mit keresel te itt? Mit tudsz még, hogy idejöttél?

- Mit tudok? - értetlenkedett Keve, mert ő maga természetesnek vette, hogy jöhetett a kolostorba, vagy akár a király közvetlen kíséretébe.

- Tudsz-e szépen imádkozni? - érdeklődött tovább Farkas.

- Csak úgy magamban. Szoktam én rendszeren imádkozni, mikor eszembe jut. Nem úgy, mint itt, hogy mindég időre mondjuk az imát. Miféle imádkozást gondolsz?

- A templomi imákat tudod-e? Mert látod, ez az igazi imádkozás, mikor csak arra gondolunk, hogy az Úrhoz szóljunk.

- Mondom én mindet a pappal, mikor mise nincs, minek mondanám. Tudom, de nem mondom. Azok mások, mint amit itten szoktunk. Csak egy kicsit mások.

- Lehet, hogy ezért választottak. Kevésnek jut eszébe, hogy megtanulja csak úgy a szavak zenéje miatt a templomi latint. Ám az íjazás után igen fura, hogy mégis a kolostorba híttak. Az apád akarta, hogy ide gyere?

- Akarta - s eszébe jutott, mennyit vívódott az apja, míg rászánta magát, hogy ő, aki korban a munkák bármelyikét átvehette volna, eljöjjön-e a háztól.

Farkas hallgatott. Tetszett neki az új fiú. Rátartiság, gőg nem volt benne, s nem kérkedett a tudásával, az apja rangjával, vagy gazdagságával sem. Még csak azt sem emlegette, hogy kiféle, bár úgy nevezte meg magát, hogy Bátor fia, Keve, de ez nem azzal folytatódott, hogy az apja kik felett áll a király jobbágyaiból.

- Te hogy jöttél ide? - érdeklődött Keve a másik felől.

- A papunk látta jónak. Az én apám nem akarta, nem is tiltotta, hogy idejöjjenek.

- Te szeretsz itt lenni?

- Szeretem az itteni életet. Sokat tanultam. Gondolkodhatok annyiféleről. Néha esik egy-egy jó kardozás. Tudnak a barátok kardot forgatni, ha olyan kedvükbe vannak, szeretik felidézni a virtust - megcsendült Paulus csengettyűje, indultak vissza a tanulószobába.

- Most Jézus Úrról fogunk tanulni. Eleinte úgy, hogy megértésétek, aztán mikor már elég nagy lesz a latin tudományotok, akkor úgy - mondta Paulus és elkezdte a mai napra szánt történetet.

Keve ámulva hallgatta, mert a templomi latin szövegből semmit nem értett. S íme, mikor Paulus magyarul, anyanyelvükön mondta el a bibliai történeteket, ámulattal, rácsodálkozó tekintettel hallgatták. Messzi, századokkal ezelőtti időbe vitte a fiúk lelkét a pap egyszerű tiszta mondatfűzése. Képzeletükben életre keltek az ismeretlen vidékek lakói, s izgatott kíváncsisággal, tágra nyílt szembogárral, a történet alakulása szerint néha akaratlan borzongással itták magukba a szavakat.

- Ebéd után foglaljátok le magatokat - javasolta Paulus. - Mára befejeztük a tanulást - Paulus igen nagyot nyert vele, hogy így kezdte a tanítást. Látszott a tanítványokon, hogy nem akaródzik felállni a máskor oly kényelmetlennek tűnő zsámolyokról, csak maradnának, hallgatnák tovább a történeteket.

Aztán a fiúk kimentek, várták az ebédet. Majs és Levente hangosan beszéltek. Keve még a történet hatása alatt volt, Farkas látta, hogy társa el-elnez a semmibe, megváltozik az arca, a tekintete, így hát nem szólította meg, hogy belső képeit ne vigye el a szó. Eleinte maga ugyanígy volt, mikor a bibliai történeteket megértette, akkoriban belül élt hetekig, a külvilág homályos álomnak tűnt naphosszat a megismert Jézus-történetekre gondolt.

Ebéd után Farkas körülment Kevével a klastromban, mert új társa magában nem akart elindulni ismerkedni.

- Ismerd meg, milyen itt - mutatta neki a szobákat.

Az egyik teremben közös íráson dolgozott néhány pap. Másoltak. Írópalc előtt álltak, kezükben toll, előttük tinta. Egy barát hangosan, tagoltan olvasta a szöveget a könyvből, a többiek figyelmesen írtak. Kezükben finom suhanással mozgott a toll. Mint a nyílvesző, gondolta Keve. A ruhás szobában egy pap foglalatoskodott, vizsgálta a ruhákat, a javítani valókat különválogatta. Egy másik ott ült mellette a széken és varrta a csuhákat. Keve el volt ámulva ettől. Még sosem látott tűt fogó, ruhát varró férfiakat. A barátok vidáman beszélgettek egymással.

- Gyere! - hívta Farkas. - Ne bámulj annyira! - Farkas mosolygott magában. Őt is így meglepte ez a látvány először.

Voltak szobák, ahol az ott lakó barát tanulta a latin szavakat, hangosan ismételte, amit a könyvből olvasott. S olyan is akadt, ahol nem latint, hanem dallamos olaszt tanultak, ketten beszéltek egymással, s nagyot nevettek, ha valamelyik tévesztett. A konyhában vidám volt az élet. Tréfás beszélgetés folyt a hetes fráterek és a szolgák között. Mert biz a fráter is emberből volt, nagyon is abból, s mivel a cifra szólások nem voltak tiltottak; káromolás az volt, ha Isten és az égi hatalmasságok nevét merték szájukra venni. Hát bizony férfitársaságban megengedtek maguknak szókimondó, tréfás fabulákat. Hatalmas lábasok alatt égett a tűz, főtt a kása, sült a hús. Ínycsiklandozó illatok szálltak innen. Nagy kacagással nyugtáztak egy-egy vidám történetet, közbeszólást, könnyebb volt a munka, kedvesebben múlt az idő.

Estére a kápolnában hálát adtak az Úrnak a napért. Vacsoráztak, majd aludni tértek. Másnap kezdődött előlről minden. Imádkozás, evés, tanulás, ismét imádkozás és alvás.

Keve másnak gondolta az itteni életet, de bele tudott szokni. Megismerte a barátokat, tudta a nevüket, feladataikat a klostromban. Volt olyan, akivel szívesen beszélgetett. Ilyen volt a kerttel és a gyógyfüvekkel foglalkozó barát. Keve hamar tanult. Hallás után sokat megjegyzett. A reggeli imádságot egy hét után tudta. Együtt mondta teljes szívéből a többiekkel. Az írással nehezebben boldogult. Kardhoz, íjhoz szokott ujjai gyakran görcsbe rándultak, s olyankor hívta az íjazás emlékeit, hogy izgalmát elhessegesse. Azért haladt. Már jobban írt, mint Majs és Levente. Ezek nem kis bosszúsággal figyelték haladását a tudományban. Hogy le ne maradjanak, ők is jobban igyekeztek, s tán ha otthon elmondták volna nekik, hogy miért fontos az írás, nemcsak a hiúság, a majd meg mutatom én ennek az újnak, hajtja a két legényt a toll mellé.

Paulus gyakran kérdezte Kevét az otthoni életéről. Ismerni szeretne volna a családját. Remélte, tán Keve is tanító pap lesz, mint ahogy ő az lett.

- Most ki segít apádnak? - kérdezte egy alkalommal.

- Csak a szolgák.

- Mennyi idős az öcséd?

- Kilenc éves.

- Az még idő, míg férfisorba számít.

- Eljön az nemsokára. Addig megy apánkkal mindenüvé, hogy tanulja, amit kell. Én folyton vele jártam.

- A barátaid hiányoznak?

- Sokat gondolok rájuk - válaszolt Keve és rossz lett a kedve. Eszébe jutott Alád, a falubeli pajtások, a lovak, az íja. Réka. Gondol-e rá? Emlegeti-e? Szerette a kolostori életet, de egyre jobban vágyott haza. Szelíden válaszolgatott Paulus többi kérdésére, de már várta az estét, mikor az ágyában bebújhat a bőr alá és ábrándozhat az otthoniakról.

Egyik napon Paulus Jézus csodálatos gyógyításairól beszélt nekik, s arról a hitről, ami a betegben kellett, hogy meglegyen, aztán kérje, akarja a gyógyulást. Ámulva hallgatták.

- Ezért hát, rendes, igaz keresztény nem bízik mindenféle babonában, varázslatban - mondta a fráter. - Jézust hívja segítségül minden bajában. Sokat kell imádkozni, kérni a segítségét és ő meghallgat minket.

A fiúk hallgattak, várták, mit mond még tanítójuk. Nem értették, hogy nekik kéne valamit mondani a hallottakra.

- Ti kértétek-e így Jézus Urat, hogy segítsen nektek? - kérdezte Paulus erre a nagy hallgatásra.

- A templomban szoktunk imádkozni. Amit ott mondanak, a pappal - válaszolta Levente. - Mióta itt vagyok, a mindennapi imákat.

- Csak úgy magatokban imádkoztok-e? - Hallgattak. Mit felelhetnének rá. Senki nem mondta eddig, hogy így is lehet imádkozni. Egyiknek sem jutott eszébe.

- Hát, ezentúl próbáljátok meg! - mosolyodott el Paulus.

- Mit imádkozzunk? - kérdezte Farkas.

- A Miatyánkot. Azt imádkozhatjátok bármikor. Azt tudjátok. Most menjetek. Ebédig járjatok kinn. Holnap Géza úrról, királyunk apjáról fogunk tanulni, s az ő előtte lévő vezérekről.

Keve várta a másnapot, amikor Géza úrról lesz szó, mivel hallott otthon sokat az elődök nagy tetteiről, amiket az apja és az öregebb férfiak emlegettek, érdekelte Paulus tanítása, ki a feljegyzések alapján, évekre való pontossággal emlegette a magyarok cselekedeteit.

Keve és Farkas a kolostor kertjében ültek egy padon. A kertet gondozó baráttal beszélgettek. Az szívesen mesélt nekik a növényeiről.

- Látjátok? - mutatta a szögletes táblákba ültetett gyógyfüveket. - Ezek főzete jó mindenféle betegségre. Hamarosan egyiket-másikat be kell fedni szalmával, hogy ki ne fagyjon a nagy téli hidegben. Főleg azokat, amiket déli országokból hoztak, azok nem bírják az itteni kemény hidegeket. S mostanában az idő mintha változna, mert egyre keményebbek, hidegebbek a telek.

- Ezekből küldtetek nekem is? - kérdezte Keve.

- Ezekből. Láttátok a kamrát. Őszre dugig van szárított füvekkel. Fűben, fában van az orvosság.

- Mióta ismered a füveket? - kérdezte Farkas.

- Én itt élek gyerekkoromtól. Korán megtanultam a kert minden csínját-bínját. Ezeket úgy ismertem meg, melyik mire jó, hogy észre sem vettem és már tudtam. Olyan nyugalmat, szeretetet áraszt a kert, látszik, ahogy nőnek a növények, örülnek az öntözővíznek. Felsőhajtának, kihúzzák magukat, mikor megszabadulnak a gyomoktól. Beszélek hozzájuk, tán megértik, mert oly gyönyörűen adják a sok levelet, virágot, hogy igazi boldogság a velük való munka. Mintha áradna az öröm és a szeretet és a nyugalom az egész világban. Csendes, meleg napokon, mikor egyedül dolgozom, közben imádkozom magamban, ezt a mindent átfogó nyugalmat gyakorta érzem - ahogy beszélt, arcán elsimultak a kezdődő ráncok, szemében meleg, szeretettel teli fény gyúlt. Kicsit elérzékenyült, hogy ily sokat beszélt a növényeiről, amik nem az ő növényei, hanem a kolostoré, de mivel ő maga gondozza, úgy érzi, az övéi is egy kicsit. - Most aztán ti mondjátok el, miről tanultatok ma! - terelte másra a szót, mint aki szégyelli, hogy ennyit beszélt és közben elárulta az érzéseit.

- Árpád vezérről. Ahogy a vérszerződést megkötötték.

- Nagy úr a vér szava - mondta Farkas, de közben még a pap előző szavain gondolkodott, azok megérintették, mert ő maga érzett már hasonlót, csak nem tudta megérteni, mi az. A szeretet meleg nyugalma. Néha, azokban a ritka pillanatokba, mikor egyedül van, és szívből imádkozik, akkor. Vagy kiskorában? Mikor még alig tudott valamit a világról, élt boldogan, egy-

ségben érezve magát az övéivel, a „világgal”, ahova beleszületett, tán akkor élte át, s azóta a felcseperedés emlékei elhomályosították ezt a különleges, tiszta rezgést a lelkében.

- Te tudod mind a törzseket? - kérdezte a pap, s ezzel elvágta az utat, hogy az érzelmesebb témára visszatérjenek.

- Én igen! - mondta büszkén Keve.

- Elmondanád?

- Nyék, Megyer, Kürt, Tarján, Kér, Jenő, Keszi - sorolta Keve.

- Nem jó! - mondta Farkas, aki még csak fél füllel figyelt társa hangjára. - Gyarmatot kihagytad!

- Nem én! Kürtöt mondtam, az azt is jelenti. Odagondoltam.

- Azt úgy kell mondani, hogy Kürt-Gyarmat! - erősködött Farkas, de még valahol a szíve mélyén egy kis sajnást nyomott el, valaminek a hiányát, amiről maga se értette tisztán hol, és hogy keresse rá a megoldást.

- Aztán írni tudsz-e már? - érdeklődött tovább Keve tudása felől a barát.

- Igen nehéz az írás. Kicsit tudok.

- Csak ne keseredj el! - nevetett a barát. - Farkas is sokat kínlódott a betűkkel, mikor idekerült. Én magam is. Mai napig szívesebben tudom a kertet, mint a tollat.

- Az bizony így van - ismerte el Farkas. - Olyan ügyetlen voltam, mindig foltos volt az írásom, a kezem. Néha elkeseredtem, futottam volna haza. Aztán egyszerre elkezdett sikerülni. Kellett hozzá vagy fél év.

- Az igen hosszú idő - sóhajtott Keve.

- Meglátod, milyen hamar elrepül. Tavaszig megtanulsz írni.

- Nagyon szeretném megtanulni. De néha nem bízok benne, hogy sikerül.

- A fiúk tavasztól itt vannak, mégsem tudnak sokkal többet, mint te. Nem nagyon érdekli őket a betűvetés. Te mért is jöttél ide? - kérdezte a barát Kevét.

- Mehettem volna a király kíséretébe. Apám azt mondta, nem árt, ha megtanulom az írást. Aztán is lehetek kardforgató. Ha lehetett volna, egyszerre menni mindkét helyre... De olyan nincs. Apám ezt döntötte. Így a jó.

- Ez igaz - bólintott a pap. - Annak idején megtanultam, hogyan kell a kardot forgatni. Tudok írni, olvasni, de vívni is.

- Te? - csodálkoztak a fiúk.

- Én hát. Mit csodálkoztok ezen? Van olyan idő, amikor nem csak imádkozni kell, és pergament írni...

Vidáman pattogott a tűz, az öreg szolga kosárral hordta be a fát, a házban meleg volt. Felfűzték a szálakat a keskeny szövőállványra, a keresztirányú első szál behúzása nagy figyelmet kívánt. Mikor elkészültek vele, elkezdődött az igazi szövés. Keskeny vászon jött le az állványról az asszonyok keze után. Réka ügyesen segített. Az öregasszonyok nem nagyon szívelték a lányt, hisz volt a saját rokonaik közt elég leány, akit jó lett volna megtanítani a szövésre, azokat nem hívta Jolán, s ennek a táltos lányának meg mindenben kedvezett, olyanokat taní-

tott neki, ami csak a módosabb, hatalmasabb családok lányainak járt. De nem tehettek semmit. Jolán elhatározta, hogy minden női munkára megtanítja, amit Arany nem ismert és nem taníthatott meg vele, s olyanokra, amik arra jók, hogy igen finom női kelméket tudjon díszíteni, még akkor is, ha sosem kell a későbbi életében ez a tudás.

- Elég! - mondta a lánynak, mert látta, hogy biztosan váltja a vetélővel a szálakat, mintát tud szedni, ebben nem tanulhat többet. - Gyere a tűzhöz! - Réka ment az asszony után.

- Ülj ide mellém! - hívta Rékát Jolán. Nézte az asszony kezében lévő finom tűt. - Ezt is meg fogod tanulni. Csak figyelj! - mutatta az öltést. - Így. Láttad?

- Igen - bólintott a lány.

- Most te! Ez a tű ezentúl a sajátod, megszolgáltad a fiam körül, így hát nem ingyen adom, mert az haragot hoz. Aztán kapsz egy finom gyűszűt. Enélkül nem varrhatsz, mert a kezéd épségére vigyázni kell, hogy a tű bajt ne tegyen benned.

Réka vigyázva öltött. Lassan szúrta a finom tűt a vászonba. A másik oldalról visszaöltött, felhúzta a szálát. Jolánra nézett.

- Ne feszítsd meg! Most jó. Folytasd! Csak lassan, szépen!

Réka ismételte az öltéseket. Óvatosan fogta a tűt. Ilyen finom, fényes, valószínűtlenül vékony szerszámot még sosem látott. Lassan haladt a varrással, eleinte meg-megremegtek az ujjai, ilyen tűt még sosem fogott. Alád vett neki varróeszközöket, de ez sokkal mivesebb volt. Jolán figyelte, vigyázta a munkáját.

- Ügyes vagy! - dicsérte meg, mire a lány elpirult, s Jolán arra gondolt, milyen kár, hogy az ő lányai még kicsik ehhez. - Hamar megtanulod.

- Az jó lesz! - bizakodott a lány, a sok női munka közül ez az egy tetszett neki igazán. Az valami szép, más, mint amit eddig tanult. Olyan varázslatféle, amit ezzel a finom kis tűvel varázsol. Csodálatos minta kerekedik ki az öltések nyomán.

Az öregasszony a szeme sarkából figyelte a lányt.

- Hát már ezt megtanítja neki - gondolta magában. - Minek a táltos lányát erre tanítani? Úgyse veszi ezt egy legény se a faluban - ám a gondolat hamar eltakarodott a lelke zugába, mert félt Jolán haragjától, attól, hogy meglátja a szeme állásán a gondolatát, s még jobban félt a táltostól. Mert ha az megérzi, hogy ő, a vénasszony, a táltos leánya ellen gondolkodik, abból még baj lehet. Azt persze nem tudta, miféle baj, mivel a táltos arról volt ismert, hogy eddig sose ártalmára, hanem segítségére volt társainak. Lehet, még a pap rákérdez gyónáskor, hogy gondolt-e, kívánt-e rosszat másnak...

Réka boldogan ment este haza.

- Valami szépet tanultam! - újságolta Aranyinak.

- Mit?

- Jolán asszony tanított rá. Indás, madaras minta. Varrás.

- Megtanít rá? - örvendezett Arany. - Engem nem tanított, mikor nála voltam. Erre nem - boldog volt, hogy Réka végre igazi örömet lel egy női teendőben, s annak még jobban, hogy Jolán méltónak találta rá, hogy ezt a különlegességet megtanítsa neki. Lehet, hogy uruk felesége lát valami tehetséget ebben a lányban?

- Ma mutatta. Sötétedésig varrtam. Azt mondta Jolán asszony, eztán mindig ilyen fogok varrni, s ha ezt megtanulom, akkor a tüvel varrható csipkére is megtanít, amivel azokat a különleges ruhadíszeket lehet készíteni.

Arany örült, hogy a lány beszédes. Mostanában sokat hallgatott. Valami rossz volt vele. Egy ideje a szavát alig lehetett venni, valami eltört benne, tán mikor nyáron a rossz tündérekről álmodott. Azóta ma látta először ilyen lelkesnek, ragyogónak az arcát.

Deresek voltak a hajnalok. Hullt a levél. Aranysárgán, vörösen búcsúzott az ősz. Reggelente az udvart beborították a hulló falevelek. A baromfi álmosan tollászkodott, nem akaródzott nekik leszállni az ülőfáról. Az asszonyok magot vetettek eléjük. A hívó szóra leugráltak, kapkodták a magot. A kakas körüludvarolta őket, de azok nem törődtek a vörös tollú lovag bókjaival. Mire való ez? - gakkogták neki. Hol van még a tavasz, a tojásrakás ideje? Minek az a fölösleges, férfiaságot fitogtató erőpocsékolás?

Egyre rövidebbek lettek a nappalok, felhősebb időben a délután közepén beállt az alkony. Napról napra kevesebb volt a tojás, a kazlak aljában, a szalma közt hiába keresgélt esténként Arany. A kis vörösbarna tyúkok mindig kevesebbet tojtak. Nyáron alig etetik őket, kikaparják, összeszedik, ami nekik kell. Télen más. Ilyenkor etetni kell a baromfit. Be is veszik azok magukat nappalra a lovak lába alá, onnan mindent felszednek, éjszakára csapatosan felmennek az ülőfákra, hogy a véletlenül erre csatangoló ragadozó ne prédálhasson belőlük.

A szalma aljában ilyentájt nagy mozgolódás kezdődött, a hideg elől húzódtak be az egerek, cickányok, az idei őszön kevés eső esett, túlszaporodtak a kártevők. Vadászott a macska, egészen meghízott. Gyakran ült a szalma közelében és elmélyülten figyelt. Ilyenkor nem kuncsorgott egész nap Arany körül, hogy miákolásával, dörzsölődésével enni kérjen. Egyébként sem volt szokás agyonetetni a macskát. Megélt az magának, egeret, madarat fogott. Néha elszemtelenedett és rákapott a csibére. Ez gyakran nem a gazdája csirkéje volt, hanem a szomszédok valamelyikéé. Vitára adott okot az asszonyok köz. Ha férfiember látta meg az elkapott macskát, az rögtön nyakon vágta a tolvajt és ezzel el volt intézve a dolog, mert a baromfi az baromfi. Macska van elég. Most nincsenek csibék, a kotlósok sem kiabálnak tolvajt. Kotlós sincs. Az is tavaszkor esedékes. Az asszonyok dicsérik a macskáikat, mennyi egeret fognak. Tojás viszont egyre kevesebb lesz, ezt tudomásul kell venni. A tél ilyen. Van más elemózsia. Nyáron szárított húspor zacskókban felakasztva. Sok az aszalt gyümölcs. A kásának való zsákokban áll. A baromfi és az apró állatok közül lehet levágni, kell is, mert nincs annyi betárolva, hogy egész télen etessék az aprónépet.

Réka egyre gyakrabban mesél a gyerekeknek a kora délutáni alkonyatban. Olyankor nincs mit csinálni kinn. Behúzódnak. Alád megeteti az állatokat, ha reggel vadászott, estére az a vacsora, s ha prémes volt a vad, gereznáját a méhész szépen kifeszíti, ha más nincsen, kimegy a méhesbe. Ott sincs jelentős munka. A méhes falait ahol kellett megjavította, a kasokat hamarosan betakarja szalmával, az védi a méheket a fagytól. Csak a kasok kijárata, eleje látszik ki télen. Ez még arrébb van, ha hidegebb lesz. Az idén sikerült jól eladni a mézet, a viaszt. Jó cserét csinált. Új nyílhegyeket, sarlót, kelmét, cserépedényt vett, mindent, ami hiányzott a házhoz. Rékának vett egy igen finom tüt és gyűszűt. Azt kicsit sérelmezte, hogy a leány Jolántól egy még jobb tüt és ezüstgyűszűt kapott, de aztán megnyugodott, mert más az asszonynepek dolga, s más, amit a férfi intéz.

Sokáig tartott a meleg, száraz ősz, míg aztán decemberben betoppantott a tél, hatalmas havazásokkal, gyorsan jövő hideggel, mintha a keleti és nyugati havasok mögül a hideg valamennyi országából ideköltözött volna a fagy, a hó, a metsző, jeges szél. Útra gyakran napokig

nem volt tanácson indulni, mivel még két falu közt is befűt mindent a vihar, a hó gyakran esett, a porhó akkor is kavargott a szélsodrásában, mikor sütött a nap. Mikor elcsendesült a havazás, elindultak az emberek, a falvak közt letaposták a havat. Jöttek-mentek a kereskedők, akik ezeken az utakon jártak. Mind a szokásos időben érkezett, hozták a távoli tájakról az árut és a híreket. Karácsony közeledtével a gyerekeket, nőket, öregeket otthonra parancsolták, a férfiak és az elszántabb ifjúság járt templomba. A pap szemet hunyt a dolog felett, mivel igencsak nem hiányzott egy kis járvány, betegség kitörése ebben a cudar hidegben.

- Itthon maradtok! - döntötte el Alád. - Ebben a hidegben nem jöttök - Réka és Farkas a lovagnál várta Aládot. Az jött hamarosan. Elindultak. Arany az ajtóból nézte őket.

- Csak megbocsátja az Isten, hogy nem megyek! Tán a pap se kéri számon, hisz Alád megy, meg a két nagyobb - gondolta, Rékát is a nagyobb gyerekei közé számítva.

A kisebb gyerekek nyugósek voltak, napok óta köhögtek. Alád otthonra parancsolta őket, s ez így rendben volt.

Lassú ügetésben értek ki a faluból, más családoknál is otthon maradt a kisgyerekes nő, a pulya, és az öregek.

- Táltos Réka! - sügtak össze a lányok. - Nézzétek! Nadrágot hord a szoknyája alatt!

Réka kényelmesen ült a nyeregben. Nem zavarta, hogy a szoknyája felhúzódik. Régi szokása szerint nadrágot vett a szoknyája alá. Jó meleg öltözet volt ez télen. Mióta hallotta, hogy a király anyja valami nadrágfélét hord a szoknyája alatt, úgy ül a lovon, mint a férfiak, azóta senki nem tudta levenni róla a nadrágot. Azzal sem mert senki vitatkozni, hogyha az öreg fejedelemlének lehet ily öltözete, mért ne lehetne az másnak is.

A havas tájon minden mozdulatlan volt, semmi nem zavarta a hó fehérségét. Itt-ott egy állat csapája látszott a fák közt. Más semmi. Az úton az emberek hangja hallatszott, beszélgettek, ahogy mentek a misére. Farkas büszkén viselte új, rókaprémből készült sapkáját. Jó meleg volt ez a sapka, olyan kucsma alakú. A fiú a feje tetejére nyomta, ahol lehetett, nem kellett erősen fogni a lovat, mindig igazgatta. Új sapka. Büszkélkedett vele.

Az úton szemből lovasok jöttek.

- Hát ezek mit keresnek erre? - mondta Alád. - Mért nem a templomba igyekeznek? Vagy messziről jönnek? Ebben az időben?

Ahogy közeledtek, megismerte köztük Botondot, akit nyáron látott Bátor házában.

- Otthon van-e Bátor? - kérdezte a kőfaragó a méhészt.

- Most mindenki a misére megy. Bátor elment, láttam mikor elindultak.

- Menjünk utána! - mondta Botond.

Együtt mentek a lovasok a méhészekkel. A kőfaragó nézte Rékát. Alád lányának gondolta.

- Nem tudtam, hogy ilyen nagy lányod van - mondta Aládnak.

- Nem a lányom - felelt az. - Nekem gyerekeim vannak - mondta erősebben, hogy a másik értse meg, fiaik vannak. Az a gyerek. A lány, az lány, az nem gyerek. Az lány.

Lassan közeledtek a templomhoz. Botond nem tudta levenni a szemét a lányról. Az meg sem látta.

- Micsoda fekete szeme van! - gondolta a kőfaragó. - Hát még a haja! Láttam már. Hol láttam?
- tünődött.

Réka fedetlen fővel volt. Haját a homlokán átkötötte egy rókaprémmel, a róka lábai tömör, sűrű haja közt lógtak ki a hátára.

A templomban tömjén- és gyertyaszag volt. Bezárták az ajtókat, de így sem melegedett fel a levegő a sok embertől. A ministrálók fel voltak öltözve a bő templomi ruhák alá. Ahogy beszélt a pap, látszott a szájából kiáramló meleg levegő. Nagyon hideg volt. Sokan nem jöttek el. A pap számolgatta a szemével, hányan hiányozhatnak. Minden családból volt valaki, hát nem kellett számon kérni a távolmaradást.

- Ubi caritas et amor, Deus ibi est - énekelte a pap.

Botond és a vele jövő férfiak énekeltek, a hívek közül sokan, volt aki csak a dallamot szöveg nélkül. Botond egy kellemes lányhangra lett figyelmes:

- Timeamus et amemus Deum vivum
Et ex corde diligamus nos sincero.

- Nézz oda! - bökte meg a kőfaragó óvatosan a társát.

Nézték a lányt. Az tiszta, csengő hangon énekelte a gyönyörű dallamú éneket, nem törődve azzal, hogy leánynak tán nem kéne ilyen hangosan énekelni.

- Már láttam valahol - súgta Vendel.

- Én is - s Botondban felzúgott egy belső forró, zengő, áradó, gátat nem ismerő érzélem, ami benn lakott, elrejtve a szívében, lelkében, s egyre azt kiáltotta neki; ez az! ez az! Megtaláltad!

- Csak nem ez? Aki ott? Akit márványba faragtál? - gondolta Vendel, s a két férfi tekintete találkozott, a kérdés hang nélkül érthetővé vált Botondnak.

- Az - bólított Botond, de csak feje mozgása jelezte a szót, s a mellkasában ismét forrón rezgő áramlat indult el.

- Üljetek le! Egyetek! - kínálta Bátor a vendéget. A szolgák behozták az ételt, Bátor elé tették a nagy fatálon. A férfi felvágta a húst, mindenkinek adott belőle egy darabot. A kását közös tálból merték, mindenki előtt a saját tányérja.

- Köszönjük a jó ételt! - mondta Botond, s hozzáfogtak az evéshez, az úton, a hideg téli levegőn megéheztek.

- Az asszonyok munkáját dicséri, hogy jó - válaszolt a házigazda.

Csöndben ettek. Jolán hátrébb, az ura mögött ült, közel a tűzhöz, mert kezdte érezni csontjaiban a múltó időt, s télen nem szenvedhette soká a hideget.

- Más ez, mint Veszprémben - gondolta Botond. - Itt is mindenki elé adnak egy tányért, azon esznek, mégis más. Ott több az ember, díszesebb a teríték. Itt az összeszokott, kedves társaság. S ez a meghittség elvész a zajosabb, népesebb asztaloknál.

Jolán a kása közé kevert egy kis borsot, amit még nyáron vett a kereskedőktől. A só mellett ez különleges ízt adott az ételnek, a hús jó ízű, ropogós rostjait darálták a hibátlan fogak.

- Mi újság? Hogy haladsz a faragással? - kérdezte Bátor, aki kicsit furcsállta, hogy télidőben jön látogatóba a kőfaragó.

- Szépen haladok. Ámbár most nem érzek hozzá kedvet. Várni kell néhány hétig.

- Mi járatban voltatok erre ebben e hidegben? Csak időtöltés, míg megjön a faraghatnékod, vagy célotok van?

- Újabb kolostor lesz alapítva. A bán, aki az alapítást teszi, meghívott néhányunkat, nézzük meg a helyet. Kíváncsi volt rá, mit gondolunk, milyenek legyenek a falak. Az egész oltárt márványból szeretné. Fel kell becsülni mennyi kő, s főleg mennyi idő kell reá, míg elkészül.

- Te fogod faragni? Győződ?

- Nem. Azért hoztam magammal Vendelt. Jól farag, az ő munkái fogják díszíteni azt az oltárt, ha elfogadják kőfaragónak az ajánlatomra. Ha nem, úgy sokáig várhatnak, mivel az én munkám először a királyt szolgálja, aztán a többieket.

- Tudod, hogy Keve a klostromban van?

- Nem. Reméltem, hogy a király kíséretében látom.

- Ő is így akarta. Figyelembe kellett vennem a betegségét, s ha egészséges lesz, akkor még mehet vitéznek. Az nem fog neki megártani, ha megtanul írni.

- Így döntöttél.

- Sokáig gondolkodtam a dolgon. Tavasszal beteg volt. Jobb lesz neki, ha a kolostorban tanul.

- Az írás csak hasznára válhat.

- Te ismered a betűt? - kérdezte Bátor, s a feleletet kíváncsian várta minden jelen levő.

- Ismerem. A rovást is.

- Hol tanultad?

- Egy szerzetestől. Engem is kiválasztottak. Az anyám mindig azért imádkozott, hogy ismerjem meg a latin írást.

- A te anyád magyar volt?

- Nem. Itáliai. Azért kellett tanulnom a rovásírást.

- Te apád után magyar lettél.

- Az. Anyám hamar tanulta a magyar szót - elmosolyodott. - Nagyanyámat is Itáliából hozta öregapám.

- Egyetek még! - kínálta őket Bátor, s maga ismét egy jókora darab sültet vett a kezébe.

Azok nem tudtak többet enni az ízes, jó ételből, mert az első kínáláskor bőven szedtek, mivel illetlenség volt ismét venni.

- Isten fizesse meg a bőkezű lakomát! - mondta Vendel, aki egészen megbarátkozott a házbeliekkel, s már kevésbé aggódott, hogy nem fogadják el őt, a kőfaragót. Ha ezek adnak Botond szavára, talán az építésen is úgy lesz...

- Igyatok hát mindnyájunk egészségére! - emelte fel a kupáját Bátor.

A szolgák elvitték az asztalról a maradékot, az asszonyok kimentek a szobából. Markos legények fát hoztak be, felszították a tüzet, hamarosan nagy lánggal égett, áradt belőle a meleg.

- Megkeresem a viaszost - mondta Botond. - Szükségem lenne egy kis tiszta viaszra.

- Van még neki. Ha csak mind el nem adta a nyáron - mondta Bátor.

- Szép lánya van.

- Nem a lánya. Csak rokona.

- Ki lánya hát, nagyuram?

- Azt mondják, valamelyik táltos lánya - s nem akarta mondani, hogy nagyon is tudja kiféle az a leány, mert neki, a ház urának nem kell mindenféle asszonydologban jártasnak lenni, főleg ha egy kis pogányság keveredik mellé.

- A lány keresztény?

- Az. De hagyjuk a méhészt! Azt mondják új törvényt hozott Vajk. Te hallottál róla?

- Mondják, hogy megváltoztatta a régi törvényt. De ezt a kolostorban jobban elmondják neked.

- Mondd csak azért el, amit hallottál!

- Azt beszélik, István megváltoztatta a régi törvényt. Ezentúl nem lehet az özvegyet kötelezni, hogy férjhez menjen meghalt férjének bátyjához.

- Hát mégis meghozta - mondta szinte magának Bátor.

- Meg. Sokan rossz néven veszik. Külországban nincs ilyen törvény a keresztény özvegyek fölött. Ha betartják, nyugodtabb lesz a népek élete.

- Ha törvény, be fogja tartatni. Lehet, hogy eleinte keményen fel kell majd lépni az ellenkezőkkel. Aztán tudomásul veszik.

- Csak akkor törvény, ha az özvegynek már van gyermeke. Másként marad a régi. Egyszerre nem lehetett mindent, azt mondják, akik Vajkkal beszéltek róla.

- Ez hát az új törvény. Megenged egy kis rést - Bátor gondolataiba Varsány jött elő, s hogy most arra a törvény mikor fog változni, hogy ne lehessen az ember vagy az asszony életét tinóval megváltani. Mert az is egy rés. A király kedves s gazdag jobbágyainak hagyott rés.

- Így hallottuk. Majd elmondja a barát a kolostorban, ha ott leszel.

- Sokan nem támogatják ebben a törvényben a királyt. Így mondják. Vajknak nem érdeke a régit megtartani, hisz akkor az ő anyjára vonatkozhatott volna - hosszan hallgattak.

- Átmegyünk a méhészhöz - mondta Botond.

- Elküldök egy szolgát.

- Jobb szeretnék magam beszélni vele, ha meg nem bántalak, hogy a segítő szándékod ellenére magam megyek.

- Menj hát, beszélj! - küldte Bátor. - Menj, nézd meg a táltos lányát! - gondolta magában.

A méhész kis házának füstnyílásán egyenesen szállt fel a füst. Az asszonyok az ételmaradékot rakták félre. Arany a kicsivel bajlódott. Az sírt, rosszul evett. Nem akarta meginni a gyógyfüves főzetet. Szopni sem akart. Az apró, már járni tudók is nyugósek voltak, köhögtek, keveset ettek.

- Hozzál be fát! - kérte Arany Farkast.

A fiú ment engedelmesen. Aztán a farakásnál meglátta a közeledőket. Néhány hasábot a karjába kapva sietett be az apjához.

- Édesapám ide jönnek! - mondta izgatottan, s örült, hogy hallhatja a két messziről jött embert.

- Kik jönnek, fiam?

- A két úr, akik Bátor úrnál szálltak meg.

Hangosan ugattak a méhészkutyái, ahogy a férfiak közeledtek. Alád kiment elébük az ajtóhoz.

- Aládot keressük, a méhészt.

- Én vagyok. Mit akartok?

- Viaszra lenne szükségem - mondta Botond.

- Gyertek be! Tiszteljétek meg a házamat!

Réka a belépő idegenek láttán elfordult, úgy folytatta a munkáját. Szárított füvet dobott a tűzre, mint gyakran tette, mikor az apjával lakott, annak illata betöltötte a házat.

- Mennyi viasz kell? - kérdezte Alád.

- Ruhát akar színezeni egy varró. Két asszonyruha kijegyzésére való kell.

- Mindjárt hozom. Van-e amiben elviszitek?

- Nincs - s férfiak körülnéztek, Vendel tekintete a tűzre tévedt, ahonnan a finom nyári virágok illata szállt.

- Réka! - szólt a lánynak a földemes. - Menj és hozz egy kis darab tiszta vásznat!

A lány a ládához ment. Keresgélt. Itt egy csomóban voltak a kisebb darab fehér vásznak. Kiválasztott egyet. Aztán az állványról levett egy durva szöszből sodort madzagot.

- Itt van - adta oda, s magán érezte Botond tekintetét.

Alád elkészítette a viaszt, becsomagolta a vászonba, átkötötte. Míg a méhészkutyák a viaszt készítették, Botond ismét rá-ránézett a lányra, az megérezte a férfi tekintetét, hogy gyakran ránéz, mióta beléptek a küszöbön. Nem hajtotta le a fejét, ahogy illő lett volna. Felemelt fejjel visszanézett a férfi szemébe. Arany látta a lány illetlenségét, rá akart szólni, de a kicsi hangosan felsírt. Inkább azt csitította.

- Mi a fizetség? - kérdezte Botond.

- Míd van?

Botond egy kicsi német ezüstpénz vett elő.

- Elég lesz? - s teljesen mindegy volt neki, mit mond rá a földemes.

- Ez sok. Adj valami mást!

- Mi mást? Ettől kisebb nincs - aztán meggondolta. - Ha elfogadsz érte egy kendőt a lányodnak - ruhájából színes szélmintájú, fehér kendőt vett elő.

A nők meglepetten nézték. A kendő szélén körben piros és fekete indák, levelek fonódtak egymásba. Alád elmosolyodott.

- Elfogadom a lányomnak - mondta, és elvette a kendőt, magában mosolygott, hogy a látogató még mindig azt gondolja, hogy Réka az ő lánya.

- Köszönöm a segítséget. A varrók örülni fognak. Isten áldjon meg a házad népével együtt! - indultak kifelé, s Botond még egyszer ránézett Rékára.

- Isten áldjon - kísérték ki őket Alád.

- Itt a kendőd - nyújtotta Rékának a különleges vékony anyagból készült kendőt Alád.

A lány nem nyúlt utána.

- A lányodnak adta - mondta aztán, mert nem akarta megbántani vele a rokonát, hogy nem fogadja el. Azért szíve szerint magáénak érezte.

- Nekem nincs lányom - nevetett Alád, értette a leány titkolt vágyódását a kendőért, s illem szerinti szabadkozását, hogy rögtön nem veszi el. - Téged nézett a lányomnak, hát a tied.

Réka még mindig nem vette el a kendőt. Alád letette az ágyára.

- Hogy néztél te lány? - szólt rá Arany.

- Én?

- Így nem nézhetsz idegen férfiemberre!

- Nem idegen. Nyáron láttam Bátor úrnál.

- Láttad? Akkor sem nézhet így egy lány!

- Csend legyen! - szólt rájuk Alád.

A nők elhallgattak. Arany haragudott. Egy falubeli fiúra nem néz, ezt az idegent meg megnézi. Miféle dolog ez? Alád nem mond semmit, csak rájuk szól, hogy csend legyen. Farkas kiment, fát hozott be, s mosolygott serkedő bajusza alatt. Mert az őszön már reá is visszanezett így egy leány. Lerakta a fiú a fát kupacba a tűz mellé, ismét megpakolta a tüzet. Réka nézte a kendőt az ágyon. Nagyon tetszett neki. Az jobban, aki adta.

- Nekem mégse kell. Nem fogadhatom el. Nagy illetlenség lenne - gondolta magában.

Csend volt. A gyerekek elcsitultak.

- Azért szép kendő - mondta valamivel később Arany. - Vedd fel, lássuk milyen!

- Nem.

- Vedd csak fel! - biztatta Alád.

Réka morcoskodott. Felvette a kendőt az ágyról. Vállára terítette, s vízzel teli vödör fölé hajolt, hogy lássa magát, milyen.

- Igen cifra - mondta Arany, s megbánta rögtön, mert az ura rávillant a szemével.

- Jól áll neki - nézte meg a méhész, és ismét valami azt súgta neki, hogy ebben a viasz-dologban van valami része a Réka náluk lakásának.

- Csak a gazdag családok lányainak van ilyesmi - sorolta Arany, nem bírva elhallgatni, hogy Alád a lányon akarta látni a finom holmit. - Azokon láttam.

- Ezentúl Rékán látod. Dolgozott a méhekkal. Befogott három rajt. Jár neki. Hagy hordja - döntötte el Alád.

- Hagy legyen. Nem bánom én. De cifra - beszélt tovább az asszony.

- Templomba menni felveszed, senkinek nem lesz ilyen, rögtön látni fogom, bárhol vagy. El se veszhet - szólt bele Farkas, ezen nevettek, mert lám, mire jó a cifra kendő, Réka el se veszhet, ha rajta van, ki fog látszani a többiek közül. Farkas arra gondolt, milyen jó lenne, ha nagyobb legény korában ő is ajándékozhatna ilyet annak a lánynak, akit szeretni fog.

Botond Jolánt kereste, mert nem akart dolga végezetlenül tovább menni Vendellel, míg meg nem bizonyosodik Réka felől. Ha a leány hajlandósággal van hozzá, s megszeretné, azt rendben kell tudni. Tavaszra megesküdhetnek, ha Réka akkor is akarja. No meg persze, ha nincs már választottja, mert akkor szó se lehet az egésze, még ha az apja másként döntene, akkor se.

- Szeretnék beszélni veled - kezdte.
 - Hallgatlak.
 - Mondj valamit nekem erről a táltos lányáról!
 - A táltos lányáról? - Jolán meglepődött a váratlan és egyenes kérdésem.
 - A méhészek Rékájáról - mondta Botond, s arra gondolt, hogy nehogy azt mondja az asszony, hogy van annak már vőlegénye.
- Az asszony hallgatott. Nem értette, mit akar a férfi azzal a lánnyal.
- Mit akarsz? Hogy érted?
 - Csak úgy kérdelem. Szép lány - s a férfi belepirult a saját szavaiba, de szembenézett házigazdájának feleségével, mert fontos volt neki a lányról megtudni, amit csak lehet. Nem mehet el így, vissza a munkájához, égő szívvel, s anélkül, hogy biztos legyen a dolgában, ha már az érzései erre biztatják.
 - Szép lány - ismételte meg az asszony és azt gondolta, hogy a lány megbabonázta Kevét. Most meg ezt? Bár igazán nem ártana Rékát messze tudni a falutól, valami rendes férj mellett. Kevétől messze... - Hát csak kérdezz! Válaszolok, ha tudok.
 - Igaz, hogy az apja táltos?
 - Úgy mondják. Erről a leányról beszélünk múlt nyáron - a válasz megengedte a táltosságot, ám az asszony nem akart tudni róla. Hisz feleletében az „úgy mondják” volt a lényeg, s nem az, hogy szerinte, Jolán szerint az.
 - És hitetlen?
 - Az.
 - A lány keresztény?
 - Meg volt keresztelve. Sokáig nem tartotta a hitet.
 - Mióta van a méhésznél?
 - Tavaszkor jött le az erdőből.
 - Az erdőből?
 - Az apja rokonuk. Ideparancsolta. Azóta itt van.
 - Nem megy férjhez? - Botond belepirult a kérdésbe.
 - Ez? - Jolán nevetve válaszolt. - Nem kell ennek senki sem.
 - Senki fia? - kételkedett Botond, s benn a szíve mélyén boldog, felszabadult öröm kiáltozta; senki fia! Jaj, de jó!
 - De nem ám! Rá sem néz a falubeli legényekre. A nők sem szeretik. Nem szívelik.
 - Beszélj még róla, amit csak lehet!
 - Az azért ne hidd, hogy valami rendetlenség, vagy ördögösség van a leányban. Más, mint a többiek lányai. Keveset beszél, elmélázik, minden munkát elvégez, ám örömét a mese, a hímzés adja. Persze nem viselkedik úgy a férfinéppel, mint általában a lányok, mert az apja nem nevelte rá. Tán azért, mert segített apjának a betegek gyógyításában, senki emberfia jelenléte nem hozza zavarba, s nem úgy, nem illően tesz, mint kéne. Ha te jártál külföldön, ott tán szabad a nőknek másként viselkedni, mint nekünk, s lehet, neked az szebbnek látszik.

- Biztos, hogy nincs választottja?
- Mért kérded? Tán neked kell a táltos leánya?
- Mondj még róla valamit!
- Alád megkért, tanítsuk meg arra, amit náluk nem tanulhat meg. Tud fonni, szőni. A varrásra is megtanítottam. Varrott csipkét is tud. Ügyes. Arany azt mondja, nem szereti a falut. Nem szereti az asszonyi munkákat.
- Nem szereti? - Botond nem értette, hogy van az, hogy egyszer dicséri, másszor elmarasztalja Jolán Rékát.
- Megtesz ez mindent jól. De nem szereti. Az apja mellett elkapott.
- Mit szeret?
- Sok mesét tud, azt szereti. Mondja a végtelenségig. Szépen mondja, öröm hallgatni.
- Még mit szeret?
- Úgy látom, a varrást. Nézd! Azt ő varrta - mutatott Jolán egy indás motívumot, amit Réka hímzett.
- Ügyes.
- Az. Csak most kezdte két hónapja. Tényleg ügyes. Más lány évek múlva sem varr így.
- Hol van az apja?
- Senki nem tudja. Mit akarsz tőle? Azt látom, hogy fontos lett neked ez a leány. Mondd meg hát, mit akarsz, ha tudunk, segítünk neked. Ezt tán mondhatom az uram helyett is, bár tudod, nem szokás, hogy az asszony bármit ígérjen.
- Beszélek az apjával.
- A lánnyal már megbeszélted ezt?
- Nem. Az apjára tartozik. Hisz tudod... A szokások.
- Ne becsüld le a lányt. Akaratos, furcsa természetű. Ha fiúnak születik, biztos, hogy akár titokban, de táltos lenne. Így is tud mindent, többet, mint szabad lenne, s tán az apja ezért sem kényszerítené, ha nem akar téged.
- Megmondhatnád, hol találom az apját?
- Nem tudod megtalálni. Szólj a lánynak. Aztán Aládnak, az majd megkeresi az apját. Ki tudja, hol van most a táltos? Ember azt nem tudhatja. Mikor beteg volt a fiam, akkor se tudhatuk. Alád megkeresi, ha nagyon kell. S ha Réka igent mond, akkor kell. Aztán azt felejtsd el, végképp, hogy az apja dönt. Neki kell igent mondani, nem elég, ha csak az apja akarná, mert ebben az esetben kevés a szokás - elhallgatott. - Másként meg... Hisz tudod... Nincs erre semmiféle táltos.
- Hát mégis táltos - gondolta Botond, mert Jolán elszólta magát. Az asszony belepirult, hisz kimondta, amiről nem lenne szabad tudni, amiről nyáron félszavakban beszélt.
- Megfogadom a tanácsodat, Jolán asszony.
- Én beszélek a lánnyal. Reggel idejön. Velem bizalmasabban van, mint Arannyal.

Réka egész este a kendőre gondolt. A férfira, aki adta. Lányodnak - ismételte magában. Nevetett a gondolattól, hogy Alád lányának nézték. Őt, a táltos lányát, a méhészlányának. Táltos Réka! Táltos Réka! - hallotta, ahogy a faluban kiabálták. A többi lány így hívta a háta mögött. Cifra kendő - hallotta Arany szavait. Nem kell ennek egyik se - felsejtette ismét Arany hangját, amikor róla beszélt, arról, hogy nem választ magának jövőbelit. Kék a szeme. Milyen vállas, idézte fel a kőfaragó alakját. Azt mondják a király kőfaragója jelentős ember. Egy kendőt a lányodnak - hallotta magában a férfi szavait. Gyorsabban vert a szíve, forróságot érzett magában, sokkal nagyobb forróságot, mint tavaly, Keve közelében.

Félálomban virradt rá a reggel. Egy kendőt a lányodnak - volt az első gondolata. Mosolyogva nézte az ébredező gyerekeket. Segített Aranyknak, de közben befele figyelt magába. A kendőn járt az esze, és a kőfaragón. Egy kendőt a lányodnak. Egy kendőt a lányodnak - ismétlődtek gondolataiban a férfi szavai.

Botond sokat forgolódott a farkasbőr alatt. Fárad volt az úttól, de nem tudott elaludni, teste, lelke forró zaklatott izgatottságban volt. Ez a táltos lánya! - állandóan a lányra gondolt. - Ez hát, akit nyáron látott. Felvesz-e kendőt az a táltos lánya? Akarja-e őt a táltos lánya, akinek senki nem kell az itteni legényekből. De jó, hogy egy se kell neki ezekből az itteni legényekből! Táltos lánya. Kendőt a lányodnak, mosolygott magában a férfi.

A férfiak reggel kilovagoltak egy kis téli vadászatra Bátorral. A szolgák követték őket. Botond örült a mozgásnak, gyorsabban múlik az idő. Belül állandóan a leányt látta maga előtt, elhibázta minden lövését. Ajkán mosolyféle volt, legszívesebben nyergébe kapná Rékát, s vinné magával, bele a világba, vinné akárhová, csak egész életében vele legyen. Másfajta vágyak, érzések énekeltek a lelkében, mint eddig, mikor megtetszett neki egy-egy lány, vagy mikor beteljesültek fellobbanó érzései, melyek aztán hamar elhamvadtak. Vendel sejtette a szórakozottság okát, de nem szól semmit.

Otthon, Bátor házában a nők a főzéssel szorgoskodtak. Jolán ki-kinézett, várta a lányt. Az nem jött. Dél felé járt az idő.

- Menj át Rékáért. Hivatom - mondta Jolán az egyik szolgálónak.

- Reggel vártalak - mondta az asszony a lánynak, aki hamarosan jött.

- Gondoltam, ma nem jövök. Vendégeitek vannak.

- Épp ezért vártalak - látta, hogy a lány zavarban van. - A kőfaragó sokat beszélt rólad. Azt kérdezte, milyen szívvel lennél irányában.

- Milyen szívvel? - Réka arcát elöntötte a forróság.

- Apáddal akar beszélni rólad. Felelj hát, tegye-e?

A lány hallgatott. Nem volt szokás a lányokat megkérdezni, ha valaki az apjukkal akart beszélni róluk. Az apa dönt. Az csak külön szerencse, ha a lány is így akarta a dolgot.

- Az apámmal? - arca egyre pirosabb lett, s benn a lelkében kacagott az öröm.

- Ez lehetetlen. A te apáddal nem lehet csak úgy beszélni. Tudod jól. De mit felelsz? Ha hallgatsz rám, azt mondom neked, menj hozzá. Rendes ember. Munkája lesz, míg csak él, a király igen megbecsüli. Neked jobb lesz vele, mint ilyen kis faluban, ahol csak a dologba belefáradt uradat láthatod pár év múlva, ha itteni legényhez mégy. Aztán te más vagy, mint a lányaink, tudod azt magadról. Igen nehéz dolgod lenne, és veled is egy olyan férfinak, akiben nincsen érzék a különös és finom dolgok iránt - Jolán elhallgatott, várt, hogy Réka szól-e

valamit. - No! Felelj hát! De csakis a szíved szerint, mert egyikőtök se érdemli, hogy boldogtalan legyen.

- Beszélhet az apámmal. Ha tud - tette hozzá kicsit később.

Hallgattak. Jolán örült, hogy a lényegen túl vannak Azt nem bánta, hogy Botond elviszi innen a lányt, mert félt, hogy Keve ismét a hatása alá kerül. Aztán nem jó az, ha a táltos lánya az ő fiát felzaklatja, főleg, ha nem kell neki a fiú. Jobb lesz ez így.

- Beszél Aláddal. Még mielőtt elmennek innen. Ő megkeresi apádat. Bár... - az asszony visszafogta a szót. Nem akarta bántani a lányt apját, s tartott kicsit tőle, mi lesz, ha az nemet mond, hisz ha Réka kőfaragóné lesz, elmegy innen örökre, tán sose látják egymást.

- Mondd meg Aládnak, hogy Botond meg fogja keresni.

Réka izgatott volt. Erre eddig nem gondolt. Mindig azt mondta, ha férjhez menésről volt szó, hogy majd ráér. Más lányoknak már ilyen korokra összegyűjtve a vászon. Ruhák. Elkészítve a nyereg. Neki semmi ilyen nincs. Hallotta eleget, mikor Arany emlegette, mi kell egy leánynak, ha férjhez adják. Akkor is kérné őt ez a férfi, ha tudná, hogy semmije nincs a testi ruháin kívül? Kendőt, lányodnak - hallotta a férfi hangját, magán érezte annak forró tekintetét. Igen, akkor is, válaszolt Botond helyett.

- Azt izeni Jolán asszonyon át Botond úr, hogy beszélni akar veled - mondta Aládnak Réka.

- De hosszan mondd. Mit akar?

- Elmondja ő maga. Ma menj át hozzá, azt mondta.

Alád gondolkodott, mit akarhat a kőfaragó. Tegnap már elköszöntek. Jolán asszonyon át izeni. Ez valami asszonydolog lesz. Csak nem a lányról? Felidézte a kőfaragót, aki tegnap inkább a lányt jött nézni, mint viaszt venni.

Lassan eltelt a nap. Réka néha kinézett. Mindig várt valamit. Estére elkezdett havazni, hatalmas pelyhekben, zizegve szállt alá, az egész világ elcsendesedett a puha fehér paplan alatt.

Estére Alád megjött az ura házából. Sokáig hallgatott, aztán elmondta, hogy Botonddal volt tárgyalnivalója. Ő fog közvetíteni Réka apja és a kőfaragó közt, s szerinte Réka igen jól jár ezzel a házassággal.

Arany örvendezett, többször visszakérdezett mindent, Jolán és Réka beszélgetéséről most hallott az urától, mivel a lány szokása szerint nem mondta el neki, mit kért, mit mondott Jolán. Réka hallgatott. Az ő fejében visszhangzottak Botond szavai: lányodnak, lányodnak...

- Megmondtam neki, amit kellett. Azt is, hogy nincsen ládád. A szeme se rebbent rá - Réka belepirult a szavakba, majd elsírta magát. - Azt mondta, azzal nem kell törődni, neki nem a láda kell. Úgy visz, ahogy vagy. Mindened meglesz, ha arra kerül a sor

Paulus elégedetlen volt. Le-fel járkált az ablakok előtt. Hosszú ruhája surrogott léptei nyomán. Minap Feliciánnal meglátogatta a fiúkat, és nemtetszését éles, bíráló szavakban fejezte ki. Többet várt a tanítványoktól. Felrótta Paulusnak, hogy nem gyakoroltatja őket, vagy kevés feladatot ad nekik, mivel alig tudnak többet, mint múltkori látogatásakor. Paulus ma hosszabb írásbeli feladatot adott tanítványainak, s magában dohogott, mert úgy érezte, ezekből a fiúkból minden tudást kicsalt, amit csak lehetett. Farkas, mint mindig, jól teljesített. Majs és Levente jobban haladt, de ma sem tudták csak a felét leírni a másolandó szövegnek. Keve csak feléig jutott el, de tőle még nem várták, hogy ennél többet tudjon, hisz néhány hónapja volt itt.

Paulus tehát elégedetlenségében és tanácstalanságában járt fel-alá. Aztán meggondolta magát. Újabb feladatot adott a tanítványoknak.

- Most mindannyian újból írni fogtok. Aki a legszebb lesz, az maga felviheti Felicián atyának megmutatni.

A fiúk új hárttyát vettek elő. Meghegyezték a tollakat, a tintatartóba felkeverték a tintát, hogy szép egyenletes színű legyen.

- Kezdjük. Itt van. Másoljátok!

Ez a szöveg egyszerűbb volt, rövidebb, mint az előző. A fiúk szorgalmasan körmöltek. Paulus elfordult, kinézett az ablakon. Hang nélkül, hosszan sóhajtott néhányat, figyelmét igyekezett a kertre terelni. A klastrom kertjében, és ami a falakon túl látszott az erdőből, minden fa kopasz volt. Az ablak alatt a kertész gyűjtötte a leveleket. Tollak dörzsölése hallatszott, a hárttyákon szaporodott az írás.

- Készen vagytok, Paulus atya - szólalt meg Keve.

- Lássam csak! - vette kezébe a hárttyát a pap. - Meglepően jó! - gondolta. - Jobb, mint amit ennyi idő után várni lehetne tőle.

- Jól van fiam. Menj be Felicián atyához, mutasd meg neki, hogy a jó Isten segítségével hogy írsz.

Keve elindult. A többiek folytatták az írást.

- Ti igyekezzetek máskor pontosabban dolgozni! - mondta nekik biztatásul Paulus. - Lássam csak ezeket, ti mit végeztetek!

Megnézte a hárttyákat. Amit leírtak, hibátlan volt.

- Jól van - mondta aztán. - Legközelebb mindannyitok írását megmutatjuk.

A szobából beszélgetés hallatszott ki a vastag ajtón át. Nagy hangon beszéltek a benn lévők. Valaki lehetett benn, aki nem tudott latinul, mert a szavak hol gyors egymás közt elhangzó megjegyzésként szóltak idegen nyelven, hol meg hosszan magyarul.

- A törvénynek változni kellett. Akármit beszél egy-két hangoskodó. A király tudja ezt. Nehezen fogják elfogadni. Igen hozzá vannak szokva a maguk törvényeihez - hallatszott Felicián hangja, aki ma a fiúk miatt már bosszús volt, mikor bekapcsolódott a beszélgetésbe, s lelkiismeret furdalást érzett, hogy Paulust annyira megróttá a tanítványok miatt.

- Ezt megtanulják. Megszokják. Lázadoznak magukban. Csak magukban, ami nem jó, ám nyíltan nem fognak a király ellen fordulni

- Már régen vártuk, hogy István megváltoztatja. Emlékezz csak! Ez a régi törvény kötelezte volna az ő anyját, Saroltot, hogy menjen feleségül Koppányhoz. Aztán a mi eleink is gondolhatnak rá, ha meghal valamelyik idő előtt, hát nem az ő fiai fognak örökölni, ha az asszonyt a bátyja elveszi.

- Még jó, hogy az Isten nem engedte meg azt a csúfságot.

- Tudod, hogy sokan azért lázadtak fel. Ez nem volt szokás, hogy egy ifjú király legyen.

- A hitet megtartatta. Azóta egyre jobban tartják. Igaz, mai napig vannak lázadók.

- Nem volt nekik elég Koppány megbüntetése? Hisz példaként láthatták testének darabjait az ország négy részében. S biztos, hogy abban Sarolt keze benne volt, hogy a legnagyobb részt a saját apjának küldette Erdélybe, nehogy Gyula, meg a gyulanemzetség mást merjen gondolni. Értsen belőle, hogy bármily hatalommal bírnak, az ország Vajké.

- Még soká fognak emlékezni rá. És kell, hogy emlékezzenek. István igaz ember, ezeknek azonban meg kell mutatni, hogy a hit nemcsak szép szavakból áll, hanem keményen megvédi, amit képvisel - mondta Valentin, aki gondolatban felidézte a történeteket, s enyhe borzongás futott végig rajta.

- Sok év telt el azóta, de jó néhányan vannak, akik még mindig nem akarnak változni.

- Kihirdetik mindenütt az új törvényt. A cursorok szétvitték a parancsot. Aztán a hatalom dolga, hogy a törvény valóban törvény legyen.

Az ajtó felől kopogás hallatszott.

- Tessék bejönni! - mondta Valentin.

- Laudetur Jesus Christus - köszönt Keve, amint belépett, első pillantással látta, hogy a szoba tele van ismeretlenekkel, de nem nézett sehova, csak Feliciánra.

- In aeternum amen - fogadták a papok.

- Mit hoztál fiam? - kérdezte Felicián.

- Paulus atya küldött, mutassam meg ezt - nyújtotta a hárttyát a fiú.

- Lássuk! - vette el a pap.

- Te írtad? - kérdezte Valentin.

- Én - Feliciánra figyelt, nem akart gyermek módjára bámuldozni.

- Jól van. Szépen haladsz. Menj vissza a tanítódhoz!

Keve lassan bandukolt vissza a többiekhez. A hallottak hatása alá került. Ezekről a dologról eddig nem volt hallomása. Ez hát az új törvény. A régít ismerte. Azt a férfiak sokszor mondogatták. Ezt fogják most az országban kihirdetni.

A szobában a többiek befejezték az írást, Farkas hangosan olvasott egy könyvből.

- Jól van. Most Levente fog olvasni - a fiú nekikészült az olvasásnak. Aztán elkezdte. Kicsit akadozott, aztán egyre jobban olvasott. Majs következett, legvégül Keve, aki még nehezen olvasott. A többiek megmosolyogták.

- Nem való keresztény embernek kinevetni a társát! - róttá meg őket Paulus. - Ti sem olvasatok jobban erre az időre.

Keve alig várta, hogy Farkassal beszélhessen a hallottakról. Ebéd után volt rá alkalom, mikor mindenki szabadon járkalhatott, nem volt tanulás, a többiek nélkül maradhattak.

- Hallottam valamit Felicián atya szobájából - újságolta Farkasnak.

- Nem tudod, hogy nem szabad hallgatózni?

- Nem akartam, de annyira beszéltek. Először meg sem hallották a kopogást.

- Mit hallottál?

- Hogy változott a törvény. A cursorok szétvitték. Ki kell hirdetni.

- Jól van. Tegnap én is hallottam a faluban. Ott voltam a hetes baráttal, akkor olvasták fel, mindenki hallhatta. Tudom, miről szól.

- Azt én értettem, hogy változott a törvény. Arról beszéltek. Ez az egy törvény, ha jól értettem.

- Egyről szól a cursor. Arról, hogy nem lehet az özvegyet kényszeríteni, hogy férjhez menjen, ha van gyereke. Csak ezt mondja.

- Ők tudják? - kérdezte Keve Majsot és Leventét.

- Nem tudom. De majd megtudják. Nagy híre lesz ennek mindenütt. Sokaknak fogja bántani az érdekét.

Majs és Levente egymással voltak elfoglalva. Az udvaron lovagi próbát tartottak. Elővették a kardjaikat, és vadul csapkodtak. Nem haragból, csak úgy, játékból, unaloműzésből. Pengett az acél, ahogy összecsaptak.

- Elég legyen! - szót rájuk Paulus, aki a vasak pengésére jött ki. - Nem való ezen a helyen ütlegelni egymást!

- Játsszunk atyám - felelte Levente. - Már megbocsáss, de elfelejtjük itt a kardforgatást.

- Valamilyik nap rendezünk egy kis párviadalt - ígérte a pap. - A falakon kívül, a mezőn.

Az ifjak eltették a kardjaikat. Kelletlenül mentek be az épületbe.

- Még ilyen! - zsörtölődött tovább Paulus. - Mire van eszük! Bezzeg a tanulás... Abban lennének ilyen elszántak, fáradhatatlanok!

- Gyertek velem! Ne ácsorogjatok itt! - hívta Paulus a fiúkat, mikor meglátta őket a kerengőben. - Feladatotok lesz - Azok követték. A másoló szobába mentek.

- Itt vannak a fiúk - mondta a papoknak. - Tegyétek, amit az atyák mondanak!

Az egyik pap magához intette őket.

- Minden tekercset szépen át fogtok kötni egy szalaggal. Vigyázva, hogy le ne essen róla, és azért elég szoros legyen.

Hozzáfoglak. Szép kötésekkel készítettek úgy, ahogy mutatták nekik. Egy pap hangosan olvasott, másik három írta a tekercsekre, amit hallott:

- Vendégek és az országban lévő jövevények akkor hajtanak hasznót, ha úgy bánnak velük, hogy szívesen tartózkodjanak a mi országunkban. Ezért hát jóakarattal kell őket gyámolítani, hogy itt szívesebben lakjanak. Különb példát, új fegyvereket hoznak magukkal és ezek mind az ország gazdagságát emelik. Az egynyelvű és egyszokású ország esendő. A mi országunknak pediglen erősnek kell lennie, esendő szokásainkat el kell hagyni.

A két fiú megállt. A munkát elfeledték, úgy hallgatták a felolvasott szavakat. Farkas egészen sokat megértett belőle. Keve kíváncsian hallgatott. Itt-ott egy szó ismerős volt. Várta, hogy Farkas elmondja a szavak értelmét magyarul.

- Te értetted, amit felolvasott a barát? - kérdezte Keve Farkast, mikor egyedül maradtak.

- Nem mindenhol. Azt mondta, jól kell bánni az idejövő idegenekkel. Mert kell, amit hoznak. Hasznót hoz, ha itt laknak.

- Mást nem mondott?

- Nem tudok én annyit, hogy mind értsem. Valami ilyen mondott.

- A faluba is szoktak jönni - emlékezett Keve. - Árulják a szekérből a portékájukat. A fűszereket is tőlük vesszük. Az asszonyok ruhájához a finom kelmét. Amiben a királyné jár.
 - Olyat is. De tudod, ezek a papok inkább beszélnek latinul, vagy németül. Az öregebbek majdnem mind más nemzetből jöttek ide.
 - Mikor nálunk járt a kereskedő, hozta a feleségét és a gyereket magával a szekéren - sorolta Keve. - Rossz lehet az állandó utazás, de biztosan sokat látnak a világból.
 - Bejárják az egész világot. Azt mondják, attól is messzebb mennek, mint ahol Jézus Úr született.
 - Attól is?
 - Attól is. Egészen a nagy tengerig. Ahol csak a végtelen nagy víz van, semmi nincs azon túl.
 - Én el szeretnék menni addig.
 - Minek mennél? - nevetett Farkas. - Elhoznak ők ide mindent. Jönnek a szekereikkel. Paulus atya mesélte, hogy volt itt olyan kereskedő, aki tevékkel jött. Kell nekik a sok jó prém, viasz, ezüst.
 - Láttam, amikor mutatták az ékszereket, kelméket. Igen drágák voltak. Apám vett anyámnak egy különleges anyagot. Biztosan ezekről is írtak ma. Ezek is külföldiek.
 - Hamarosan vívóversenyt tartunk! - újságolta a közeledő Majs a többieknek a számukra legfontosabb és legjelentősebb elkövetkező eseményt, mert ezek ketten a nagy változásokkal voltak elfoglalva, s mit se tudtak a versengőkről. - Paulus atya azt mondta, a falakon kívül lehet!
 - Majd meglátjuk - válaszolt Farkas.
 - Te tudsz vívni? - kérdezte Levente Kevét. - Mert a verseny akkor igazi, ha mindannyian részt veszünk benne.
 - Tudok.
 - Kitől tanultad?
 - Apámtól. Aztán Botondtól, a kőfaragótól - az íjas versenyről, és kardforgató tudománya milyenségéről hallgatott.
 - Majd meglátjuk, mit tudsz. Jól megtanultad-e tőlük.
 - Majd meglátjátok, hogy nem való kérkedni semmi tudománnyal! - intette őket Paulus atya, aki kíváncsian közeledett feléjük. - Menjete csak be és gyakoroljatok egy kis olvasást! Holnap azzal dicsekedjete, mit tudtok.
- Elindultak a tanulószoba felé. Farkas és Keve lassan lépdeltek a nyomukban, nekik se volt sok kedvük visszamenni, és olvasással tölteni a következő órákat.
- Én mindig győzni szoktam - folytatta Levente, mikor azt gondolta ismét egyedül vannak.
 - Én is - állította Majs.
 - Akkor majd egymással fogtok vívni - szólt bele Farkas. - Aki győz, az megmutatja nekünk a tudományát.
- Ennek nem lehetett ellent mondani, pedig igen jól esett volna a két bajvívást kitalálóknak, ha még egy darabig kérkedhetnek, s állíthatják magukról, ők milyen jó vívók.

Keve gyakran köhögött. Igyekezett elfojtani ezt a kellemetlen ingert, de ez egyre ritkábban sikerült, fekvő helyzetben gyakrabban kínoztta.

- Nem vagy te beteg? - kérdezte az egyik fiatal szerzetes, aki egy szobában aludt az ifjakkal.

- Nem. Remélem nem.

- Eddig sosem voltál beteg?

- Voltam. Egyszer. A múlt tavaszon. Azóta meggyógyultam.

- Gyere velem a füves testvérhez. Keres neked valami jó gyógyító fűvet.

Keve újból itta a gyógyfüves főzetet. Illatos mézes ital volt ez; kamilla, citromfű, akácvirág, fodormenta főzete.

- Csupa jó szagú italokat iszol. Nincs neked bajod - tréfált vele Farkas. - Csak azért köhögysz, hogy ilyen jó főzeteket ihass - nevettek. Keve szorgalmasan itta a főzetet, félt, hogy ismét jön a láz, a gyengeség.

A fiúk írtak, egyre jobban haladtak a tudománnyal. Bizony még Majs és Levente is megszélidült a vívőverseny óta. Szerényebbek lettek.

Levente volt az idősebb ügyesebb, legyőzte Majsot. Majs aztán már Levente ellenfelének győzelmét várta. Ez nem késett sokáig. Levente Farkast választotta, úgy vélte, az kevésbé ért a kardforgatáshoz, mint Keve. Néhány rövid összecsapás után csalódnia kellett. Farkas pillanatok alatt háritotta a fiú csapásait, kivédte minden támadását. Aztán olyan gyorsan Levente mellénél volt a kardja, hogy az fel sem tudta fogni, hogy esett meg vele a hirtelen legyőzetés.

- Jól van! Jól van! - nevetett Paulus a többi baráttal együtt, akikkel kijött megnézni a viadalt. - Már mehettek vissza, aztán ebből sokáig elég legyen!

- Engedd meg, hogy vívjak egy kicsit Farkassal! - kérte Keve.

- Hát lássuk! Te még nem fogtál kardot - mondta Felicián, aki most jött ki megnézni, min mulatnak a falakon kívül.

- Csak játék! - figyelmeztette őket.

- Tudjuk - válaszolt mindkettő.

Összeváltak. Szikráztak a kardok az első összecsapásnál. Mindketten ügyesek, hajlékonyak voltak. Farkas csapásait Keve jól védte. Kipróbáltak minden cselvágást. Egyik sem tudta a másikat megszorítani. Forogtak körbe, figyelték a másik mozgását.

- Elég! - mondta egy idő után Paulus. - Csak kifáradtok. Jól vívtok mindketten.

Levente és Majs csodálkozva nézték Keve biztos vágásait, Farkas hajlékony mozgását, csapásait.

- Velünk is vívhatnátok! Jó lenne eltanulni egy-két vágást a tudományotokból! - jegyezte meg Majs.

- Lesz rá bőven alkalom - válaszolt Keve, aki nem bánta volna, ha mindennapra jut egy kis mozgás, s titokban remélte, ha lehetséges, a barátok közt lévő egy-két jó kardforgató hírében állótól tanulhat.

Ennek vagy három hete. Azóta jobb a barátság a fiúk közt. Levente és Majs szerényebbek lettek. Nem dicsekednek állandóan az apjukkal, a vívőtudományukkal. Mindannyian szépen haladtak Paulus nagy meglepedésére, egyre többet tudtak.

Keve köhögése nem múlt, volt, hogy már nappal is elővette.

- Beszélni kell a fiú apjával - mondta Felicián. - Úgyis hamarosan jönni fog. Meglátjuk, hogy alakul az egészsége. Ha nem javul, jobb lenne, ha karácsony után otthon maradna.

- Kár. Nagyon tehetséges.

- Inkább legyen otthon tudatlan, mint itt végleg beteg - döntötte el a dolgot Valentin.

Készültek a karácsonyhoz. Egyre hidegebb lett. Leesett az első hó. A klastrom szobáit nehéz volt fűteni. A fiúk ültek a tanuló szobában a tűz mellett és vastag ruháikban fáztak, a tinta összefagyott a tintatartókban. Sokat olvastak, az olvasmányok tartalmát mondták fel, hallás után verset tanultak. Keveset írtak mostanában.

- Ez így lesz tavaszig - mondta Farkas, aki a második telet töltötte itt. Egyedül ő nem fázott. Zömök testén farkasbőr kabát volt. Olyan akarás volt a lelkében, hogy alig érezte a hideget.

A fiúk készültek haza. Karácsonykor otthon lesznek a családjaikkal. Majs és Levente szülei elküldték a fiaikért a megbízható szolgálkat. Keve apja maga jött a fiáért. Hosszan beszélt Feliciánnal.

Keve örült az otthon melegének, anyja kedveskedésének. Mindenki nagy szeretettel fogadta. Vágyott már haza. Mióta megint köhögött, gyakran gondolt az itthoni főzetekre. Karácsony estéjén mind a templomba készülődött. Keve kíváncsi volt a falubeli fiúkra, mit változtak, mióta elment közülük. Fáradt volt az úttól, mégsem volt kedve pihenni. Holnap heverészhet. Az apja elmondta, hogy Botondnak megtetszett Réka. Ezt a fiú meghallgatta. Örült neki, hogy épp Botond viszi el Rékát. Kedves volt neki ez a leány. Sokszor gondolt rá. De a táltos lánya. S ez nagyobb akadály lett volna, ha ők ketten... Nagyobb, mint bármi más. Arról szó sem lehetett, hogy ő és az a lány... Ott jó lesz neki. Az más világ.

Sok hó esett. A lovak nehezen haladtak a süppedő mély fehérségben. Fáklyák világítottak a templomban. Alig fért el a sok ember. Néhol összesúgtak:

- Nézzétek! Hazajött Keve!

- Hogy megemberesedett! - mondták a lányok.

A fiú kereste Rékát. Ott állt a lány Alád és Arany mellett. Megváltozott, gondolta Keve, s kicsit szomorú lett ettől a változástól. Neki nem való ilyen arcpirulást okozó gondolatokkal ránézni, az már tartozik valakihez, az ő jó barátjához. Szóltak a ministránsok csengettyűi. A pap elkezdte a szertartást, az emberek áhitattal énekelték a karácsonyi énekeket.

Keve nem lelte otthon a helyét. Téblábolt, beszélt a testvéreivel a kolostorról, evett, aludt, s unatkozott. Annyira vágyott vissza, s most mégsem volt itthon, nem ért testében-lelkében haza.

- Mi van veled? - kérdezte Bátor. - Beteg vagy?

- Néha köhögök. Más bajom nincs.

- Mit keseregsz itt? Mi van veled?

- Magam sem tudom - sóhajtott a fiú, s igazat mondott, mert belezavarodott a vágyaiba. Egyszerre itthon és a papoknál lenni, nem lehet.

- Nem akarsz visszamenni?

- Hát visszamehetek? - kérdezte a fiú, mert tudta, az apja soká beszélt a pappal.

- Vissza, ha akarsz. Ha nem romlik az egészséged.

- Nem tudom, mit akarok. Legjobb lenne itthon, és legjobb lenne a kolostorban. Egyszerre nem lehetek ugyanazon időben két helyütt.

- Pihenj! Egyél! Ünnepe után jössz velem mindenüvé. Aztán meglátjuk. Az elsőszülöttöm vagy. Maradsz, s mindent átveszel, amit a korodbélieknek már tudni kell, amiért felelsz is, vagy ha mást akarsz, akkor az lesz. Ezt el kell döntened. Az öcsédet sem hitegethetem olyan reményekkel, amik aztán nem válhatnak valóra, ha mégis itthon maradsz.

- Akarnék visszamenni. Meg akarom tanulni az írást. Az olvasást. Aztán haza akarok jönni. Nem akarok én örökre ott élni.

- Nem is kell. Most egyél. Aztán idd azt a táltos főzetét, hátha használ! Tegyetek bele abból a fehér porból. Ha nincs, izenjetek, akinek kell, hogy legyen. Remélem a szívedben férfi van, s nem fogod siratni a leányt! - tette még hozzá Bátor, mert tudta, hogy a fiú akkor anyátlanodott csak el igazán, mikor megtudta, hogy Réka férjhez megy. Kellett ez a kettőjük közti beszéd, biztatás, mert egy ifjú férfit nem lehet ilyen érzelmi dolgokkal megszegényíteni még az anyja előtt sem.

Keve hallgatott, elpirult egész testében, s tudta, az apja rátapintott a baj legbelső lényegére. Nem, ő nem fogja siratni. Ma még nagyon sajnó, de nem fog elkeseredni. Botond a barátja, idősebb tőle, s Botond házában senki nem fogja kérdezni a lány apját. Ott nem kell Rékának azokkal az asszonyi teendőkkkel foglalkozni, amik nem valók neki. Biztosan lesz valami asszony, aki a munka durva részét végzi. Botond városban él, a lányhoz illeni fog a változás. Ő meg kiheveri, hisz nem történt itt semmi, csak álmodozás. Ki mondta, hogy annak a lánynak ő tetszene? S azt meg ki, hogy neki kell, kellett volna a táltos lánya? Csak teljen az idő. Vissza a kolostorba, az íráshoz, a karforgatáshoz, hogy aztán akkor neve legyen, ha visszatér, vagy ha a király udvarába kerül végül.

Jolán aggódva figyelte a fiát.

- Inkább maradjon itthon! - mondta az urának.

- Hamarosan kijavul. Ne sírj! Ez nem komoly baj - biztatta az.

Karácsony éjszakáján mások is ültek ünnepet, egészen másfélét, mint a többség. Ezek voltak a világtól elfajzott, gonosszá vált, eltorzult lelkű emberek. Ilyenkor maskarát öltöttek, kimentek az erdőbe, ott áldoztak a gonosznak. Réka nyáron, mikor éjszaka elindult bele a világba, őket látta a rengetegben. Nem hittek ezek az emberek semmiben. Az ősi hittől rég elszakadtak. Időnként összegyűltek, hogy a fekete gonosznak hódoljanak. Kicsúfolták az ősi isteneket, megtiporták a régi jelképeket. Az új hitet kinevették. Sok volt köztük, aki rontó boszorkánynak, rontást hozó táltosnak tartotta magát. Szerették az emberi szenvedéseket, kínlódást, annak látványa okozta torz lelküknek a legnagyobb örömet. Ha ártatlan lélek került a közelükbe, azt igyekeztek a maguk hitére téríteni. Minden teremtett lélek kerülte az útjaikat.

Most összegyűltek az erdőben, hogy távol a többi embertől, Jézus születésének éjszakáján ünnepeljenek a maguk gonosz lelke szerint. Hatalmas tüzet raktak. Hoztak ételt, italt. A nők, férfiak egymásba kapaszkodva ugráltak a tűz körül. Énekeltek. Kurjongattak. Átugrálták a tüzet. Újabb ágakat raktak a parázsra, hogy még nagyobb lánggal égjen. Hamar lerészegedtek.

Rángatták a nők ruháit. Azok nagyokat visítotztak, nevettek erre az udvarlásra, tetszett nekik a játék.

Hatalmas felhők gyülekeztek, a szél feltámadt. A tűz körül hujjgattak, kurjongattak. Hívták a pokol minden ördögét, jöjjön, tartson velük. Összekapaszkodva táncoltak, egy-egy férfi annyira nem bírt magával, hogy leteperete a többi szeme láttára a nőt, akivel mulatott. Azok visítva, ordítva ugráltak körülöttük, egyre hívták a poklot, nyissa meg kapuit, jöjjenek az ördögfiókák a vigalomba.

Patony távolról nézte őket. Haragjában majd szétvetette az indulat. Ezek azok az alja népek, akik miatt semmibe veszik a táltos tudását, akik miatt tőle is félnek. A táltos segítségért fohászkodott a régi istenekhez.

- Segítsetek! Büntessétek meg ezeket a gonoszokat! - távoli harangszót hozott a szél. - Te másik, te új Isten! Nézz alá a felhők sokaságának, s gyűjts alá ennek a gonosz gyülelésnek! Ti, régiek, gyertek, segítsetek ennek az újnak, hogy a gonosz kitakarodjon a világból! - versenyt zúgott a táltos hangja a széllal, amint a kérés után felüvöltötte a régi titkos varázsszavakat az egekbe, s közben arra gondolt; Réka az új isten születését ünnepli a templomban. Hát érte, az ő boldogságáért is kérte az összes fenti erőt, szabaduljanak rá a gonoszokra; megosztotta magában a két istent, akit bárhogy, bárki magyarázott, ő mindig egynek hitt, s most mégis kettévette, hátha akkor több erőt adnak. Forgott, kerengett maga körül, hívta az erőt, kezét széttárva, tenyerét kinyitva a világ felé, hogy bevonzza a jót, ide erre a szerencsétlen helyre, s annak tüzével teremjen tisztaság.

A templomban a pap az oltár előtt térdelt, imádkozott, a nép órákkal ezelőtt hazament, a férfi erősen érezte, maradnia kell, s szüksége van az imádkozásra, itt, ahol magához közelebbinek érezte az Urat. Késő éjszaka volt, elfeledkezett az időről, a csontig hatoló hidegről, s nem hallotta a kint tomboló vihar zúgását sem a vastag falak között.

- Adj nekünk békét, nyugalmat ezen az ünnepen! - fordult áhitattal Istenhez. Aztán újra elkezdte mondani, már ki tudja hányadszor a Miatyánkot, lelkében megállíthatatlanul jöttek ismét és ismét az ima szavai, megszűnt körülötte az idő, lelki szemei előtt ragyogó fény világított, testét különös melegség járta át, észre sem vette, mikor a templomban világító gyertya csonkig égett.

A felhők leereszkedtek, kiszakadt zsákjuk, elkezdett esni az apró, jeges hó. A szél süvöltött. Hajladoztak a fák, kínjukban recsegték. Minden megvadult a kinti világban

A tűz körül kurjongatók megőrültek ennek a viharak. Váratlanul megdördült az ég, ami rendkívül szokatlan télidőben. Itt van a pokol minden ördöge! - örültek a mulatozók, s hitték, a hatalmas égzengés bevezetője, hogy végre eljött közük a pokolbéli igazi ördög, megerősíti szörnyű hitetlenségüket, s tán velük mulatja át ezt az éjszakát, megszenteltelenítve az igaz lelkek ünnepét.

Újból villámlott és nem messze tőlük az istennyila belecsapott egy nagy, magas fába. Egy pillanatra megijedtek, aztán kezdődött előlről az ujjongó kiáltás, s egyre biztosabbak lettek benne, hogy megjön, akit várnak.

A táltos teljes extázisban forgott, kitárt kézzel, lélekben repült a végtelenbe, s épp akkor ismételte meg kérését Istenhez, mikor a templomban a pap a ki tudja hányadik Miatyánk után testében és lelkében felizzva, lebegésszerű érzés közt felkiáltott és maga sem tudta már mit kiált, ahogy a táltos sem bírt akaratával. Mindkettőjük lelke túlcsoordult, s minden jó-akarásukat, félelmüket elkiáltva, a maguk hite szerint kiszakad szájukon a hang, mely kérte, hívta Istent, segítse meg a jóakaratókat. Abban a pillanatban, mikor a két férfi ajkát elhagyta a kérés,

leírhatatlan erős fény lobbant, aztán röviddel utána akkorát dördült az ég, hogy a környéken rémülten ébredt meg minden teremtett lélek, csak a két, áhítatába belemerült imádkozó nem vett észre semmit belőle.

Lecsapott ismét az istennyila. A mulatozók közelében ismét szétnyílt erejétől egy faóriás és hatalmas lánggal, recsegve, izzó fadarabokat szórva a levegőbe égni kezdett.

Néhány elvetemültet földhöz vágott a villám ereje, s volt olyan, aki átrepült a becsapódás szelétől a tisztás másik oldalára; olyan, akinek a szíve örökre megállt a szörnyű természeti erő hatásától, s mozdulatlanul nyúlt el a hóban. A nők ijedten visítottak, szaladtak lovaikhoz. A férfiak káromkodva követték őket. A szerencsétleneket otthagyták a hóban, nem érdekelte ezt a bandát, mi lesz tehetetlenné vált társaik sorsa a viharban. Pillanatok alatt tiszta lett az erdő az ember formájú, állattól alávalóbb gondolkodású népségtől, akik először káromkodva, majd megriadva, egyéni félelmükben jajgatva, s némelyik az imént tagadott, s gyalázott Istent kérve takarodott haza.

Zúgva, szakadva esett a porhó, hamarosan betakarta a tűz nyomait. Hajnalra a pap lelkében, testében megerősödött; s az erdőben a táltos, aki órákig kerengett, hívta a jót, mire eljött a pirkadat megállt, ám fáradságot nem érzett. Ez a két ember a jó hitében feltöltekezett, izzott, égett lelkük, mellyel, ha hitük szerint másként, ám ugyanahhoz az Istenhez fordultak, s kérték a jót, az emberek lelkének nyugalalmát. Az erdőben rázta a fákat a szél, mindent elsöpört, ami az éjszaka történt. Virradatra vastagon fedte a fák alját a hó, kristálytisza, hibátlan fehér palást köszöntötte a karácsonyt.

Bátor az ünnep után elindult megnézni a jószágot. Keve ment vele. Fúvásokat rakott a szél, az apró szemű jeges hó ismét felkavarodott a legkisebb fuvallatra. Nehezen haladtak. Kerülgették a havat, a lovak belesüllyedtek a porhóba. A domboldal egyik oldalát tisztára söpörte a szél, az utat vastagon berakta. Dél felé járt az idő, mire kiértek a pásztorokhoz. A csorda szorosan egymás mellett állt, melegítették egymást. Ahol lesöpörte a szél a legelőt, ott egy-két állat harapdálta a fagyott füvet. Bátor közeledtére a pásztorok felálltak a szalmáról. Földig érő, szőrrel befelé fordított ruháikban jól bírták a hideget. Égett a tűz, a kutyák a gazdáik közelében melegedtek

- Mind jól vagytok? - kérdezte Bátor.

- Semmi híja a jószágnak.

- Hát ti?

- Nincs bajunk.

- Van mindenetek? - kérdezte Bátor és közben a velük jött szolgák odaadták a nagy edény bort, és az ételmet.

- Van. Kitart. Amit most hoztatok, azzal meg bőviben lesz. A szél nem számít.

Elindultak. Keve bírta az utat, az éles, tiszta levegőben nem kínozták a köhögés.

- Vezetem. Kár a lábáért - mondta az apjának, mikor észrevette, hogy felsértette a lova lábát valami. Lassan haladtak, a fiú alig maradt le mögöttük.

Keve örült az ismerős házak, jurtok látásának. Az emberek mindenütt sepertek, a szél fűjt, egyre rakta a hóbuckákat egyik helyről a másikra. Szállt a füst a füstnyílásokból, égett a tűz, fűtötték a házakat. Farkasordító hideg van, mondogatták az öregek, s bizony éjszakánként

lejöttek az erdőből a farkasok az emberlakta helyek közelébe, s hangjuk keservesen kiáltotta, ordította az éhséget és a hideget.

Keve érezte, hogy gyengesége elmúlik. Örült, hogy napok óta nem köhögött. Talán az otthoni főzet? Vagy csak, mert itthon van? Egyre távolibbnak érezte Rékát, szíve sajgása csitult, mikor eszébe jutott, már nem lett annyira melege a gondolattól.

A dombon néhány gyerek csúszkált, a jeges havon ereszkedtek le, összekötött vastag fa volt a szán, nagy örömmel kacagva értek az aljba, aztán rögtön indultak vissza, hogy a siklás örömét újra érezhessék. Rövidek, fényesek voltak a napok, az öregek sóhajtva gondoltak arra, hogy karácsony után minden egyes napfelkelte és napnyugta közt egy kicsival hosszabb lesz a világosság, egészen kicsivel, alig kakas-lépésnyivel, s elindult keletről a fény, hiába táncol a hideg, sívít a fagyos szél, eljön a tavasz.

- Valami van a lábával - vitte be Keve a lovat.

- Megnézem - mondta az öreg szolga, aki a lovakat vigyázta, s ha valami baj érte bármelyik állatot, gyógyította. Figyelmesen vizsgálta meg a fiatal ló lábát, s látta, hogy nem lesz komoly baj, a fagyban valami kemény kő vagy ág felsértette a körmeit.

- Meggyógyul? - kérdezte Keve, sajnálta az állatot, de annak örült, hogy nem a kedves lovával ment ki a hóba, amivel nyáron megnyerte a versenyt.

- Meg. Tavaszig meg - a fiú nézte, ahogy az öreg babusgatja a lovat. Az mintha érezte volna az ember szándékát, engedelmesen tartotta a lábát. - Megborogatom. Ha nem használ, főzök valami fűvet rá - ez bizonytalanul hangzott, az öreg viszont nagyon jól tudta, mit tesz a ló lábára.

A fűről Kevének Réka jutott eszébe. Táltos Réka. Lám! Én is úgy mondom, mint a többiek - gondolta. Elkedvetlenedett. Indult be a házba. Táltos Réka - ismételte magában. Mit gondolkodik megint erről a lányról. Az már a kőfaragóhoz tartozik. Az anyja örül neki, hogy a lány elmegy, férjhez megy. Ez a dolgok rendje. Ő is elmegy, visszamegy a kolostorba tanulni. Csak azért most mégis nehéz egy kicsit a szíve, már nem annyira, mint egy hete, s mire visszamegy a tanulószobába, akkorra rend lesz a szívében és a lelkében.

Lehulltak a jégcsapok az ereszről. Csillogva, kacagva sütött a nap, a tél menni készült. Összeroskadt a hó, megadta magát. Csorgott a tél leve, a kásás összecsomósodott hó alatt folyt a víz, az utakon sáros, piszkos lett a hó-latyak. Csak a mezőkön, erdőkben volt fehér összefüggő takaró. Az asszonyok a vásznat kifektették a még havas földre, hogy fehéredjen a tavaszi naptól.

Alád kezdte bontogatni a méhest. Csak módjával. Fokozatosan szedte le a szalmát a kasokról. A méhes elöl eltette a szalmából font falakat, amik a kasokat védték. A meleg nap a kasok kijáratához csalogatott egy-két kíváncsi méhecskét. Kiszagoltak a megváltozott világba, aztán zümmögve fordultak vissza a melegbe.

Arany sokat gondolkodott mostanában Rékáról. A lány apja még mindig nem jött. Alád próbálta keresni. Üzente: jön. Minden nap várták. Nem jött.

Elterjedt a hír a faluban, hogy Réka tavasszal férjhez megy. Elmegy. Arany elmondta a vele barátságban lévő asszonyoknak; hitték is, nem is, de mikor a pap kihirdette a templomba, így aztán mindenki tudomásul vette.

- Mit fog ez ott csinálni? - mondogatták az asszonyok.

- Nincs ennek semmije. Mit tud róla, aki elviszi? - kérdezték Aranyt, mikor az nagyritkán egyedül volt, s nem nyüzögtek körötte a porontyai, s Réka se volt vele. Az asszony ilyenkor röviden felelt: a lány kell neki, nem a láda. Ez nagy szó volt, nem volt mit beszélni tovább.

- Táltos Réka a kőfaragó felesége lesz! - a lányok irigyen súgtak össze a háta mögött. - Elmegy messzire.

- Majd varázslattal segít az urának - mondta némelyik, aki otthon maga is próbált a régi szokások szerinti női varázslatokat.

- Mitől olyan szép, hogy egy ilyen mesternek kell? - kérdezte az egyik gazdag és csúnya, mert abban valaminek lennie kell, hogy ez kivilágít az arcának vonásaival a többiek közül.

Beszéltek mindenfélét, főleg a lányok és az asszonyok, a fiúk hallgattak. Kívánatosan szép és a többi lányhoz képest mégis taszító, idegen maradt nekik Réka. Arany és Kada felesége örült a lány szerencséjének. Arany aggódott, hogy mit visz majd magával az urához, egyre csak beszélt róla, bár tudta, Botondot nem a láda érdekli, s a kőfaragó feleségének nem lesz semmiben hiánya.

- Alig van valamije a testi ruháin kívül. Más lánynakládája van - kezdte ismét és ismét mondani a ládát, valami olyasfélét érzett, mintha Réka a lánya vagy húga lenne, s neki kötelessége gondoskodni róla, bár tudta, nem tehetik.

- Tudja Botond. Megmondtam neki - válaszolt Alád az asszonynak.

- Még egy rendes nyerge sincs.

- Az apja biztosan hoz neki, mire kell.

- Nem való így elengedni a lányt - folytatta Arany.

- Elhallgass már! Többet meg ne halljak ilyen beszédet, de még az orcádon se lássam, hogy ezekről gondolkozol! - unta el a férfi. - Botond tudja, hogy nincs semmije. Viszi, ahogy van.

Arany megszeppent, s eztán igyekezett elterelni a gondolatait Réka ládájáról, s ha mégis gondolt rá, nem merte szóban kinyilvánítani aggodalmait.

Réka egész télen varrt Jolánnál. Gyönyörű varrottak kerültek ki a kezéből.

- Erre van tehetséged! Tán még a királynénak is hímezhetsz! - dicsérte az asszony a tökéletes és gyors munkát, s lányban felujjongott az öröm, s egyre jobban bizakodott a Botonddal közös életben.

A szekér elakadt a sárban, az asszony rémülten nézte a lovakkal kínlódó férfit. Az fogta a kantárt, nógatta a lovakat, de nem ment semmire, kerékagyig süllyedt.

- Szálljatok le! - mondta az asszonynak.

Az lekászálódott a szekérről, a férfi felemelte, letette, ahol már kemény volt talpa alatt a föld. Aztán a gyereket az anyja mellé cipelte. A nő eltakarta az arcát a kendőjével. Ostort vett a kezébe a férfi, a lovakat erősen fogta, aztán hajtotta őket. Alig mozdult valamit a szekér, az állatok nem bírták a terhelt szekeret kihúzni a sárból. A férfi ütötte az állatokat, de nem ment semmire. - Le kéne a szekeret pakolni - gondolta. Szekerek közeledtek, az asszony és a gyerek távolabbra húzódtak, hallatszott a közeledők beszéde.

- Nézzétek! Az arabus szekere beragadt a sárba!

- Segítsünk neki?

- Szól, ha akar valamit.

- Ott az asszonya és a gyereke - gondolta az egyik férfi. - Segíteni kéne! - mondta aztán hangosan, mert az ő szekérében egy beteg férfi feküdt, arra gondolt, most azok helyében vajon ő mit csinálna.

- Mi van az úton? - kérdezte a beteg.

- Elakadt egy kereskedő.

- Egyedül van?

- Nem. Az asszonyt és a gyereket leszállította, de a lovai így sem bírnak többet.

- Segítsetek neki! - a beteg felült a szalmán. Látta az idegen asszonyt, akinek hatalmas fekete szemei izgatottan néztek a közeledőkre, arcát kendővel takarta. A gyerek olyan két éves forma lehetett, bújt az anyja mellé.

- Megállunk! - intett az első szekeret hajtó férfi, a kereskedő várt, mit akarnak.

- Fogjunk ki és segítsünk nekik! - a kereskedő lovai elé fogtak néhányat a magukéból, s az állatok együttes ereje kirántotta a megterhelt szekeret a sárból.

Hamarosan indultak tovább. Az asszony kinézett a szekér ponyvái alól és megkérdezte a férfit.

- Ezek keresztények?

- Azok - hangzott a rövid válasz. - Húzd azért össze a ponyvát, s maradj benn! - mert nem volt való, hogy a nő mutassa magát, az még jobb, ha senki nem látja, hogy a szekéren van.

Jolán kiválasztott egy darab egyenletes szövésű, finom vásznat. Mellényt szabott ki belőle. Rápróbálta az egyik szolgálóra, aztán megvarratta. Díszes mintát rajzolt rá. A virágokat körülvették az indák, levelek.

- Ezt varrd! - adta oda Rékának.

- Kinek lesz? - kérdezte a lány látva a díszes, ünnepélyes mintát és a hozzá készített vörös, meg arany fonalat.

- Ajándék lesz. Csak varrd meg szépen!

Réka szorgalmasan varrt. Rég megtanulta a gyűszű használatát. Jól haladt, szépen simult az anyagba a fonat. Öröm volt nézni, olyan szép lett. Arany fehér inget varrt a lánynak, az ujját behúzta, szalaggal díszítette.

Közeledett a húsvét, feltámadás ünnepe után két héttel jön Botond a lányért. Réka készült a másfajta életre, bár nemigen tudta elképzelni, hogyan lesz az ott, messze a falutól. Szíve vágyott Botond után, hát elhessegette magától az ismeretlen miatti félelmet. Várta az apját. Az nem jött. Arany, amit lehetett, anyja helyett is megbeszélte a lánnyal, voltak olyan dolgok, amikről nem sok újat kellett mondani, hisz a napi élet ott zajlott a családtagok szeme előtt, természetes volt, hogy vannak ilyenek. S remélte, Botond szereti annyira Rékát, hogy gondoljon arra, hogy ez a lány az édesanyja nélkül nevelkedett, nem lehet hát mindenben úgy kiokítva, mintha a saját anyja készítené fel a házasságra. Aztán Aranyak nem volt lánygyereke, s csak annyit mondhatott, amit neki annak idején az anyja.

Néha a lányok csúfolódtak, nem bírt megállni bennük a szó, főleg ha a férfinép messze volt. Izgatta, érdekelte őket, hogy mi történik Rékával, főleg azért, mert a lány nem ment közéjük, az ismerős asszonyokon kívül senkivel nem állt szóba, hát az a kevés, amit megtudhattak, az állandóan a beszédükben forgott, s kiegészítették a maguk belső képzelgésével.

- Ott megy Táltos Réka! Hoz neki táltos paripát az apja.

- Csak beszéljétek - gondolta a lány. - Elmegyek. Többet nem fogtok kiabálni utánam. Oda fogok menni, ahova ti még csak vágyaitokban sem juttok el. S szeret engem Botond, aki nem ti közületek választott. Olyan ember lesz az én uram, hogy ti azt még a legszebb álmotokban sem tudjátok meg - látta maga előtt jövődöbelijét, arca kipirult, forróság járta át.

- Hogy az sem tudott valami asszonynak valót találni ott, ahol van - dörmögte időnként a méhész, mert félt, hogy miként alakul ez a dolog, s nem gondolta komolyan a dörmögést.

Alád átment Bátorhoz megtanácskozni a lány dolgát. Nem akart egyedül dönteni, a végső szót kimondani. Patony nem jött, az idő közeledett, amit Botonddal megbeszéltek.

- Mit tanácsolsz? Nem jön ennek a lánynak az apja. Hogy adjuk ki nélküle?

- Üzentél neki? - kérdezte Bátor, aki cseppet sem bánta, hogy Patony nem jött a faluba, mert ezen a helyen neki kell elszámolni, ha a nép megint rákap a táltosokkal való barátkozásra, s fellángol a régi hit. Lángolgat az titokban, bármit tesznek ellene, s míg túl nem csap, addig jó mindenkinek. Így is felzavarta a nyugalmat ennek a lánynak az ittléte, ám ez ellen ő maga sem emelt szót, mivel a fia gyógyulása a táltosnak is köszönhető, van azért abban valami. S ha a lány elmegy, elhallgatnak a nyelvek, s csendes nyugalom lesz megint.

- Többször. Visszaient, hogy jön. Aztán sehol senki. Az idő meg halad.

- A pap mit mond?

- Nem akar tudni a lány apjáról. Azt mondja, én felelek érte. Az én rokonom.

- Igaza van.

- Mit tanácsolsz?

- Legyen meg az esküvő. Igaza van a papnak. Te döntesz.

- Arany ezt mondja, de hát lehet az asszonybeszéd szerint cselekedni?

- Látod? - örült Bátor. - Igazuk van az asszonyoknak. S el nem mondhatod emberfiának; néha én megbeszélem a dolgok állását Jolánnal, s van, mikor megfontolom a tanácsát. Fő dolog, hogy Botond mindent tudjon róla.

- Tud mindent. Azzal nincs baj. Aztán, ne vedd a rosszaságomnak nagyuram, nincs nekem utamba ez a leány, de hát mégse maradhat örökre nálunk. Benne van a korban. Csak örülni tudok, ha férjhez megy.

- Kell Botondnak? Kell. Vegye, vigye, ha kell neki. Ne törd ezen a fejedet! - bocsátotta el a födémest Bátor.

A méhész még így sem nyugodott meg. Sokat foglalkoztatta ez a dolog, érezte, hogy ennek meg kell lennie, akár jön Patony, akár nem, s ura szavaiból megsejtette, hogy jobb lenne, ha a táltos nem látogatna el a faluba. Félt hát a jövő alakulásának felelősségétől, a paptól, urától, s legjobban a lány apjától. Az idő haladt, hamarosan várható Botond. Azt ígérte ünnep utáni második vasárnapon itt lesz.

Réka készült. Megmosta a haját, ő maga is megmosakodott egy nagy dézsában. Fésülte, szárította a haját a tűz mellett, a szagos füvek főzetétől nyári illata lett a fűrtjeinek. Izgalommal készült a másnapra. Egész nap a gyerekeknek mesélt, megígértette velük, hogy soha nem feledik el a dalokat, meséket, amiket annyiszor elmondott, elénekelt nekik. Azok már maguk is szó szerint elmondták a történeteket, de tudták, ma utoljára mesél Réka. Aztán hosszú útra megy. Ki tudja, mikor látják egymást?

Elköszönt a lány Kada feleségétől. Az öreg, fehérehajú asszony szeretettel ölelte át Rékát, minden jó mondókát ráolvasott, ami a régi hit szerint ilyenkor szokás, aztán útjára küldte.

Réka ágyán, mellette a székre kirakva a fehér ing, a piros szoknya, a tetejébe egy fejdísz és a díszes mellény, amit Jolán hímeztetett vele a télen. Az ajándék, amit magának varrt. Az új karmazsin csizma, amit Alád vett neki. Zsákban a ruhái. Minden indulásra készen.

Botond két napja megjött, Bátor házában szállt meg, s várta a napot, mikor a szertartás után viheti magával kedvesét. Ideje nagy részét Alád házában, Réka mellett töltötte, eljövendő életükről, a távoli új otthonról beszélt a lánynak, aki égő lélekkel hallgatta, még meglévő aggodalmai oszladoztak.

Botond minden elbeszélte a lánynak, amit csak tudnia kellett új lakhelyéről. Sokat elsorolt az ottani szokásokról, azokról az emberekről, akikkel mindennapjaikon rendszeresen kell találkoznia, mert a kőfaragó házába sok jelentős ember eljön. Réka apjáról, régi hitéről, apja mellett megszokott életéről is sok szó esett. A férfi nem tiltott el semmit arájának a régi szokásokból. Azt azért elmondta, hogy mi fér össze az ő kettőjük életével, s mi az, amit belül, a lélekben kell hagyni, és ajánlatos nem emlegetni mások előtt. Remélte, hogy Réka az új környezetben végképp elhagyja a régi hitet.

Csak Patony nem jött. Réka hetek óta gyakran kiment a patakhöz, ahol elvált nyáron az apjától. Végig tudta a miatyánkot, amit apjának akkor részben elsorolt. Elmondhatná neki, ha jönne.

A gyerekek vigyázva kikerülték Réka szép ruháit, a kicsik ismét és ismét kérdezték, igazán elmege-e, gondol-e onnan, abból az új, messzi otthonból rájuk.

Különleges mestermunka volt a nyereg, A kápákat hársfából, a nyeregdeszkákat rezgőnyárfából faragták. Egészen finoman kimunkálva a szügyelő és a farhám szíjai, virágok, indák egyes felületi faragása volt a vastag bőrön. Bronzveretek díszítették még ezeket a szíjakat. A kápát lólábszárból kihasított, szépen faragott csontokkal ékesítették, csontszegekkel erősítve rá. Olyan a nyereg, mintha csipke lenne rajta, a kengyel szíja is a hám szíjához hasonlóan készült.

Virradt. Harmat borított mindent. Vörösen kélt a nap, óriási izzó tányérnak látszott az égen. Nem tartott sokáig ez a különös, keletről jövő hajnali fény. Ahogy a nap emelkedett az égen, sárga meleg fénye elzavarta az éjszakát, felvirradt az esküvő reggele. Réka keveset aludt.

- Menyasszonynak ez így szokás - mosolygott Arany.

- Gyertek ki rögtön! - hallották Alád hangját.

Siettek ki a házból. Döbbsen álltak. Az ajtó előtt állt egy láda, a láda tetején díszes nyereg.

- Itt járt az apád - mondta egy idő múlva Alád. - Nézz bele a ládába, mit hozott!

Réka nézte a nyeret, a ládát. Lebegett vele a világ, mint álmában, mikor a levegőben lépked.

- Hát mégis eljött! - szakadt ki belőle az öröm szava. - De mért így? - Felemelte a nyeret. Mindenki azt nézte.

- Ilyen szépet még sohasem láttam - mondta a méhész.

Réka még mindig a nyeretget fogta. Az aljára volt vésve rovásírással a neve.

- Nézz már bele aládába! - mondta Arany, aki nagyon kíváncsi volt, mit hozott a lány apja.

Réka felnyitotta a láda tetejét. Felül díszes bőrmellények voltak, csizmák. Alul farkasbőrök, coboly- és rókaprémek. Közéjük rakva illatos fű, ami elriasztja a prémekeket megrontó bogarakat.

- Ez rengeteg - mondta aztán Arany.

Réka tovább szedte ki, ami a ládában volt. A falubeliek felfigyeltek a szomszédságban történetekre. Az asszonyok, lányok odasereglettek. Körülállták őket. Nézték Réka ládáját. Alád hamar elunta a kíváncsi asszonynépet, várt még egy kicsit, aztán azt mondta:

- Rakd vissza, meg ne vizesedjen! - A férfi számolgatta magában, mi lehet a sok prém értéke. Mennyiért lehet elcserélni. Váltotta magában a prémekek értékét az örök váltóértékre, a tinóra.

- Rendesen gondoskodott rólad az apád - mondta a lánynak.

Réka és Arany visszapakolták a ládát. A nyeretget a tetejére tették. Réka lezárta, a rögzítő karikákon egy fémrudat dugtak át, úgy erősítették a tetejét az aljához. Elöl, középen, a díszes motívumok közt Réka rovásjeleket vett észre.

Réka Patony lánya - mondta az írás. A lány a ládára borult és sírni kezdett.

- Mi baja ennek a lánynak? - ijedt meg Arany. - Ilyenkor nem szokás sírni. Kisírt szemmel fog az esküvőjére menni?

- Nincs semmi baja - mondta csendesen a méhész. - Látod, csak az örömtől sír.

Réka még aznap elindult Botond oldalán a hosszú, ismeretlen útra...

Izzott a parázs a cserépszilvákban, mellette a fű és a gomba, az új kasok, ami ilyenkor kell. A méhészek a méhek áttelepítéséhez készültek, lassan, nyugodtan dolgoztak, begyakorolt mozdulatokkal végezték munkájukat. A télen font új kasokba áttelepítik a méheket. Készülnek a méz és a viasz begyűjtésére. Fúj a meleg tavaszi szél, halkán zsongnak a méhek, a tavaszi nap odasüt a szélvédett ereszre.

Korán nyíló virágok illata csalogatja a méheket, zümmögve szállnak tova, szorgalmasan járnak kifürkészhetetlen útjaikon, hozzák a lábukon lévő kis zacskóban a nektárt. Ha új, virágzó mezőre találnak, örömmel adják azt hírül társaiknak. Meleg tavaszi szél fúj. Elvirágzott a perzsika, most kezd virítani a kökény, apró fehér szirmai laza fátyolként borítják a bokrokat. Egyre melegebb a levegő, érezni a föld, a fű és a virágok illatát.

Távolabb a háztól, a méhész gyerekei a virágzó bokrok mellett játszanak. Hallatszik, ahogy eljátsszák Fehérlófiának történetét. Egyre magasabban jár a nap, sugaraival simogatva körülöleli a tájat, feltámad a szél, finoman, simogatva, kavarva a melegedő levegőt. Egy vidám, barátkozni vágyó szellőgyerek megsimogatja a játszó gyerekek arcát.

Kavarog a friss tavaszi égbolt alatt a lég, itt és a messzi tájakon, mit öveznek a havasok, a majdnem égig érő hegyek, átszelik bővizű folyók, sűrűn, buján nőnek a vadakkal gazdag erdők, kövér fűvű legelőkön állatok sokasága; mindenütt ezen a kerek világon nyugalom van. Valaki érkezik, messzi, keleti tájakról, s csak azok látják, akik hisznek a csodás mesékben, s akiknek megmutatja magát, mert olyan a lelkük, hogy képes befogadni mindent, ami szép, jó, ami maga a szeretet.

Fehérlófia elégedetten nézi a gazdagon sarjadó életet, azt a sok szorgos embert, kiknek annyit mesélt hajdanán, büszkén tekint a virtusban, tudásban ügyesekre, kitarja kezét a végtelen felé, hogy idehívja az összes jót és igazat, nevezzék azt bárhogy az emberek közt.

Könnyű suhanással száll a szél, vidáman kacagnak a méhész játékba belefeledkezett gyerekei. Kelet felől láthatatlanul, észrevétlenül, a tavasz ragyogó fényével megérkezett közéjük Fehérlófia, elégedetten szemléli őket, a szikrázó tavaszi tájat, körüljártatja tekintetét a világban. S látja: sehol nem tudnak jobban szeretni, igazabban nevetni a gyerekek, sehol a világon nincs annyi öröm, virtus, és jóra-törekvés a lelkekben, mint itt, a hatalmas hegyekkel körülölelt táj lakóiban, s úgy határoz, hogy örökre itt marad.